

T.C
ERZİNCAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

GAZİPAŞA MASALLARI ve
BUNLARIN EĞİTİMDEKİ YERİ

Yüksek Lisans Tezi

İsmail Emre KORKMAZ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Ruhi KARA

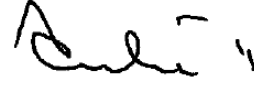
Erzincan 2010

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

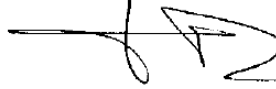
Danışman / Jüri : Yrd. Doç. Dr. Ruhi KARA

Jüri : Prof. Dr. Mukim SAĞIR

Jüri : Yrd. Doç. Dr. Ali ÇİÇEK

Yukarıdaki imzalar, adı geçen öğretim üyelerine aittir. 29... / 01... / 2010.....

Doç. Dr. Adem BAŞIBÜYÜK

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Çalışmada Gazipaşa Yöresinden derlenen masalların eğitim alanındaki yerini ve bu alanda nasıl kullanılabileceğini belirlemek amaçlanmıştır.

Masallar, eğlence ve eğitimi bir arada sunan vazgeçilmez kültür ürünleridir. Masallar sayesinde insanlar hem eğlenceli vakit geçirirler hem de masallarda yer alan olay örgülerinden çeşitli dersler çıkararak kendilerini geliştirebilirler. Toplumların eğitimlerini, kültürlerini yansıtan halk edebiyatı ürünleri aracılığı ile gerçekleştirme-leri akılcı bir yöntem olarak görünmektedir. Bu yöntemin eksiksiz bir şekilde uygulanabilmesi için de söz konusu ürünlerin analizlerinin doğru olması gerekmektedir. Kültür ürünlerinin yeniden keşfi olarak tanımlayabileceğimiz bu süreç, sosyal hayatı köklü bir şekilde düzenleyebilir, mevcut sıkıntıları gidermede yardımcı olabilir.

Çalışmada masalların ağız özellikleri ile birlikte verildikleri bir bölüm bulunmaktadır. Ağız araştırmalarına katkıda bulunmak amacıyla derleme kayıtları da tez ile birlikte sunulmuştur.

“Gazipaşa Masalları ve Bunların Eğitimdeki Yeri” adlı bu çalışmada halk edebiyatı anlatı türlerinden olan masalların özellikle de Gazipaşa masallarının eğitim süreci içinde bireylere ve topluma etkileri açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın çıkış noktası olan gelecek kuşakların eğitiminde halk edebiyatından faydalanma fikrinin önemini idrak etmemi sağlayan değerli hocam Yrd. Doç Dr. Ruhi Kara'ya, yardımlarını ve bilgisini esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Mukim Sağır'a aramızdaki mesafelere rağmen bana destek olan değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Hüsnü Bahar, Yrd. Doç. Dr. Fikret Gülaçtı, Yrd. Doç. Dr. Bilal Duman ve Öğr. Gör. Fatma Sadık'a, çalışmamda bir an olsun desteğini esirgemeyen sevgili eşim Yeter Korkmaz'a ve tüm aileme teşekkürü bir borç bilirim.

İsmail Emre KORKMAZ

Erzincan-2010

ÖZET

Bu çalışma Antalya iline bağlı Gazipaşa İlçesi'nde sözlü geleneğimizin önemli bir parçası olan masalların unutulmasını önlemek ve geleceğimizin güvencesi olan çocuklarımızın eğitimlerine olan katkılarını incelemek amacıyla hazırlanmıştır.

Çalışma sürerken, masalların eğitim aracı olarak kullanılması gerektiğini savunanların yanında bunun aksini savunanların da bulunduğu görölmüştür. İki fikrin mukayesesi sonucunda masalların eğitimde kullanılmasının olumlu etkileri olacağı anlaşılmış ve bunların nasıl kullanılabilereği açıklanmaya çalışılmıştır.

Derlenen masalların ağız çalışmalarında kullanılabilmesi için; çalışmanın V. bölümü, masalların ağız özellikleriyle birlikte verildikleri "Gazipaşa Masallarının Asıl Metinleri"nden oluşmaktadır.

Sonuç bölümünde ulaşılabilen kaynaklardaki bilgilerden ve masalları incelerken edinilen izlenimlerden yola çıkılarak; Gazipaşa yöresinden daha önce derlenen beş masal ile tarafımızdan derlenen on yedi masaldan birçoğunun -özellikle de içindeki şiddet öğeleri sürekli, abartılı ve her safhası ayrıntılarıyla vurgulanmamış olanlarının- çocukların gelişim süreçlerine faydaları olabileceği sonucuna varılmıştır.

Araştırmanın sınırlılıkları:

Gazipaşa yöresinden derlenen masallar ve konuyla ilgili incelenen yazılı kaynaklar ile sınırlıdır.

Örneklem:

Hem kolay ulaşılabilir durum örnekleme hem de kartopu(zincir) örneklem yöntemleri kullanılarak masal konusunda en çok bilgi sahibi ve ulaşması kolay olan kişiler tespit edilip derleme çalışmalarına girilmiştir.

Yöntem:

Bu çalışmada yazılı kaynaklardan yararlanma, derleme ve inceleme yöntemleri kullanılmıştır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Gazipaşa Masalları

Çocuk Eğitimi

Gelişim Dönemleri

ABSTRACT

This study has been prepared to prevent the tales to be forgotten which are the important parts of verbal tradition and which are told in Gazipaşa Sub-Province in Antalya, to observe the benefits of education on our children who are the assurance of the future.

In this study, how child training should be is examined, how tales can be used in child training is put forward. Our aim is to bring forth the significance of tales on education that gain importance like antiques as they wear out, come from past to now as if they were examples of parts in our long-established literature river.

While the study goes on, we realize there are people not only who assert tales as means of education but also some assert just the opposite of it.

The fifth part is composed of “Gazipaşa Tales Original Texts” given with the features of tales accents for compiled tales to be used in the studies of accent.

It is concluded from the knowledge in the conclusion part and observations taken from the tales while examining that most of the tales, five of which have been compiled in Gazipaşa District before and seventeen of which are compiled by us, especially the ones in which violence elements that are not emphasized continuously, hyped-up and all details not given are useful in development stages of the child.

The limits of the search:

This study is limited with the stories that are compiled in Gazipaşa District and sources that are examined related to the subject.

Sample:

The compiled studies have been undertaken by using both critical case sampling and snowball (chain) sampling after defining people who have a lot of knowledge about tales and are possible to contact with.

Method:

In this study, utilization from written resources, compilation and analyzing are used.

KEY WORDS

Gazipaşa Tales

Child Training

Development Stages

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xvii
I.GİRİŞ	1
A. Gazipaşa Masallarının Derlenmesi.....	3
II. GAZİPAŞA	5
A. Gazipaşa'nın Coğrafi Özellikleri.....	5
1. Gazipaşa'nın Nüfusu ve Özellikleri.....	6
2. Gazipaşa'nın Belde ve Köyleri.....	10
a) Kahyalar Beldesi.....	10
b) Gazipaşa'nın Köyleri.....	11
(1) Akoluk Köyü.....	11
(2) Aydıncık Köyü.....	11
(3) Beyobası Köyü.....	11
(4) Beyrebucak Köyü.....	11
(5) Çakmak Köyü.....	12
(6) Çalıpınar Köyü.....	12

(7) Çamlıca Köyü.....	12
(8) ığlık Köyü.....	12
(9) ile Köyü	12
(10) imenbağ Köyü.....	12
(11) obanlar Köyü	12
(12) rş Köyü	12
(13) Doğanca Köyü.....	13
(14) Esenpınar Köyü.....	13
(15) Gk Köyü.....	13
(16) Gökçebelen Köyü.....	13
(17) Gökçesaray Köyü.....	13
(18) Güney Köyü.....	13
(19) Gürçam Köyü.....	13
(20) Hasdere Köyü.....	13
(21) Ilıca Köyü.....	14
(22) İnal Köyü.....	14
(23) İnceğiz Köyü.....	14
(24) Karaçukur Köyü.....	14
(25) Karalar Köyü.....	14

(26) Karatepe Köyü	14
(27) Kırahmetler Köyü.....	14
(28) Kızılgüney Köyü.....	14
(29) Korubaşı Köyü.....	15
(30) Küçükklü Köyü.....	15
(31) Macar Köyü.....	15
(32) Muzkent Köyü.....	15
(33) Öznurtepe Köyü.....	15
(34) Sugözü Köyü.....	15
(35) Şahinler Köyü.....	15
(36) Üçkonak Köyü.....	15
(37) Yakacık Köyü.....	16
(38) Yenigüney Köyü.....	16
(39) Yeniköy Köyü.....	16
(40) Yeşilyurt Köyü.....	16
(41) Zeytinada Köyü.....	16
3. Gazipaşa'nın Ekonomisi.....	17
B. Gazipaşa'nın Tarihçesi.....	18
III. ÇOCUK GELİŞİMİ ve MASAL.....	21

A. Çocuk.....	21
B. Çocuk Edebiyatı.....	23
C. Masal.....	26
1. Masalın Tanımı.....	26
2. Masalların Kaynağı.....	28
a) Tarih Öncesi Görüş (Mitoloji Okulu).....	28
b) Tarihi Görüş (Hindoloji Okulu).....	29
c) Etnografik Görüş (Antropoloji Okulu).....	29
3. Masalların Sınıflandırılması.....	31
D. Eğitim.....	33
E. Gelişim ve Masalın Gelişim Alanlarına Etkisi.....	35
1. Gelişim.....	35
a) Bilişsel Gelişim.....	35
(1) Masalların Bilişsel Gelişime Etkisi.....	39
b) Dil Gelişimi.....	41
(1) Masalların Dil Gelişimine Etkisi.....	42
c) Ahlak Gelişimi ve Sosyal Gelişim.....	45
(1) Ahlak Gelişimi.....	45
(2) Sosyal Gelişim.....	47

(a) Sosyal Öğrenme.....	47
(3) Sosyal, Ahlaki, Duygusal ve Psikolojik Gelişime Masalların Etkisi.....	50
IV. GAZİPAŞA MASALLARI ve BUNLARINLARIN EĞİTİMSEL İŞLEVLERİNİN İNCELENMESİ.....	57
A. Hayvan Masalları.....	57
1. Aç Ayı Masalı.....	57
a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi.....	58
2. Ayının Aşkı Masalı.....	59
a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi.....	60
3. Ayı ile Tilki Masalı.....	61
a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi.....	63
4. Keklik ile Tilki Masalı.....	64
a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi.....	64
5. Koyun ile İnek Masalı.....	66
a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi.....	66
6. Sarı Arı ile Bal Arısı Masalı	67
a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi.....	67
7. Yılan ile İnsan Masalı.....	68

a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi.....	68
8. Yılan ile Tilki Masalı	69
a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi.....	69
9. Kurbağalı Göl Masalı.....	71
a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi.....	71
B. Asıl Halk Masalları	72
1. Ayıkulak Masalı	72
a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi.....	73
2. Çoban ile Karısı Masalı	74
a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi.....	74
3. Evlilik Merakı Masalı	75
a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi.....	76
4. Oduncu ile Karısı Masalı	77
a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi.....	77
5. Öksüz Çocuklar Masalı	78
a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi.....	78
6. Üç Kız Kardeş Masalı	79
a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi.....	80
7. Yalancının Evi Yanar Masalı	81

a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi.....	81
8. Yedi Kardeş Mezarı Masalı.....	82
a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi.....	82
9. Köse Masalı.....	84
a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi.....	86
10. Padişahın Karıları Masalı	87
a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi.....	89
11. Höccemci Masalı	91
a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi.....	92
12. Delice Mehmet Masalı	94
a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi.....	96
13. Yağarca Mehmet Masalı	97
a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi.....	99
V. GAZİPAŞA MASALLARININ ASIL METİNLERİ.....	101
A. Aç Ayı.....	101
B. Ayının Aşkı.....	102

C. Ayı ile Tilki.....	103
D. Keklik ile Tilki.....	105
E. Koyun ile İnek.....	106
F. Sarı Arı ile Bal Arısı.....	107
G. Yılan ile İnsan.....	108
H. Yılan ile Tilki.....	109
İ. Kurbağalı Göl.....	110
J. Ayıkulak.....	111
K. Çoban ile Karısı.....	113
L. Evlilik Merakı.....	114
M. Oduncu ile Karısı.....	116
N. Öksüz Çocuklar.....	117
O. Üç Kız Kardeş.....	118
Ö. Yalancının Evi Yanar.....	119
P. Yedi Kardeş Mezarı.....	120
R. Köse.....	121
S. Padişahın Karıları.....	124
T. Höccemci.....	127
U. Delice Mehmet.....	129

V. Yağarca Mehmet.....	131
VI. SONUÇ.....	135
KAYNAK KİŞİLER.....	139
KAYNAKLAR.....	147

ŞEKİLLER DİZİNİ

		Sayfa Nu.
Tablo 1.	2008 Yılı Gazipaşa İlçesi, İlçelere Göre Merkez ve Belde/Köy Nüfus Toplamları	6
Tablo 2.	2008 Yılı Gazipaşa İlçesi, Okuma Yazma Durumu, Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre İl/İlçe Nüfusu	8
Tablo 3.	2008 Yılı Gazipaşa İlçesi Okuma Yazma Durumu, Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Belde/Köyler Nüfusu	9
Tablo 4.	Piaget'nin Bilişsel Gelişim Dönemleri ve Özellikleri	35

I.GİRİŞ

Masallar, insan aklının oluşturduğu, insanı dar kalıplardan, sıradanlıklardan kurtaran; yaşama sevinci ve cesaretle yoğrulmuş büyülü dünyalardır. Bu dünyalarda insanlar bir yandan eğlenirler öte yandan birbirlerini ve gerçek dünyayı keşfederler. Sözü edilen özelliklerinden dolayı masalları, binlerce yıl toprağın bağrında kalarak değerlenen cevherlere benzetmek mümkündür. Ancak unutmamak gerekir ki; hiçbir cevher yer altında anlam ifade etmez. Asıl olan bu cevherleri gün yüzüne çıkarmak, insanlık adına kullanmaktır.

İnsanlığın gelişimi ve varlığını güven içinde sürdürebilmesi ancak ve ancak eğitim ile mümkündür. Eğitimsiz bireylerden oluşan toplumlar harçsız örülmüş duvarlara benzerler. Söz gelimi, kendini oluşturan insanların zekâ seviyeleri ve fiziksel yapıları ne kadar üstün olursa olsun, eğitim seviyesi yeterli düzeyde olmayan toplumlarda sürekli bir kargaşa ortamının oluşması kaçınılmazdır. Kargaşadan uzak, huzurlu bir gelecek düşünen toplumların eğitimin önemini kavraması; eğitim sürecinde ise kendini var eden değerleri(öz değerleri) göz ardı etmemesi gerekmektedir. Önemi vurgulanan eğitim kavramı kısaca şöyle tanımlanabilir: Eğitim, bireyin yakın çevresi veya toplum tarafından istenilen davranışları kalıcı bir şekilde edinme sürecidir. Eğitim sürecinin planlı olması bu planında gelişim süreçleri dikkate alınarak hazırlanması gereklidir. Bu yüzden gelişim ve gelişim süreçleri hakkında yeterli bilgiye sahip olunmalıdır.

Eğitim sürecini temelinden etkileyen gelişim, organizmanın doğumundan ölümüne kadar olan süreçte bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal, dil ve kişilik yönlerinden aşama aşama kaydettiği ilerleme olarak tanımlanabilir. Bu ilerlemeler, birbirlerine paralel olarak; fakat hızları dönem dönem azalıp artarak devam eder. Gelişim dönemleri eğitim planını dolayısıyla eğitim araçlarını etkileyeceği için çalışmamızın

büyük bir bölümünü teşkil etmiştir. Böylelikle masalın gelişim süreçlerine -doğal olarak eğitime- katkıları irdelenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın sonuç bölümünde, çalışma boyunca uzun uzun irdelenen, “Gazipaşa Masallarının Çocuk Eğitimine Katkısı” hususu, değerli bilim adamlarının görüşleri ile desteklenerek açıklanmaya çalışılmıştır.

A. Gazipaşa Masallarının Derlenmesi

“Gazipaşa Yöresi Masalları ve Bunların Çocuk Eğitimindeki Yeri” adlı çalışmaya, yörede daha önce yapılmış derlemeler araştırılarak başlanılmıştır. Çevredeki hatırı sayılır kişilerin ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünün yönlendirmeleriyle iki bitirme tezine ulaşılmıştır. Bunlar, Ali Tefik Şen’in “Dünden Bugüne Gazipaşa Tarihi ve Folkloru” adlı bitirme tezi ile Şen’in çalışmasına “masallar” kısmında kaynaklık eden Ümit Sıtkı Çağlar’ın “Gazipaşa Folkloru” adlı bitirme tezidir. Bu çalışmada Ümit Sıtkı Çağlar’ın 1985-1986 yılları arasında oluşturduğu tezinden alınan beş masal bulunmaktadır.

Geçmişte hazırlanan derlemelere ulaşılmasının ardından, daha geniş bir masal derlemesi için araştırmalara başlanılmıştır. Şüphesiz ki; derleme çalışmasının sağlıklı bir şekilde gerçekleşebilmesi ve derlenen ürünlerin gerektiği gibi incelenebilmesi, yöreyi ve yöre insanını tanımakla mümkündür. Çalışma hazırlanırken görev yerimizin Gazipaşa İlçesi olması bize bu hususta büyük avantaj sağlamıştır.

Masalların en sade ve en doğru şekilde derlenebilmesi için kaynak kişilerin seçiminin önemi bilinmektedir. Bu çalışma hazırlanırken de kaynak kişilerin belirlenmesinde büyük özen gösterilmiştir. Kaynak kişiler, öğrencilerimizin, öğretmen arkadaşlarımızın ve yöre halkının tavsiye ettikleri yakın çevredeki masal anlatma yeteneğine sahip olan insanlar arasından seçilmişlerdir.

Kaynak kişilerin tespitinin ardından derleme çalışmalarına girişilmiştir. Masallar derlenirken kaynak kişilerin uygun zamanları belirlenmiş, ön görüşmelerde kaynak kişiler rahatlatılmış ve son olarak video kayıtları yapılmıştır. Video kayıtları yapılırken, anlatıcıya müdahil olunmamasına özen gösterilmiştir. Kimi zaman anlatıcıların heyecanlanarak “Yalancının evi yanar.” masalındaki gibi bazı yerleri karıştır-

dıkları kimi zaman “Evlilik Merakı” adlı masalda olduğu gibi bazı kelimeleri kayıt bittiğinde sormamıza rağmen hatırlamadıkları kimi zaman da “Yedi Kardeş Mezarı” adlı masalda olduğu gibi ön görüşmede anlattıkları masalları kayıt yapacağımız zaman hatırlamadıkları olmuştur. “Yedi Kardeş Mezarı” masalı belirtilen nedenle video kaydı olmayan tek masaldır.

Derleme çalışmaları bittiğinde elde bulunan masalların eğitimde nasıl kullanılacağı araştırılmış, bu konuda farklı düşünceler incelenmiş, söz konusu masalların eğitimsel işlevleri açıklanmaya çalışılmıştır.

II. GAZİPAŞA

A. Gazipaşa'nın Coğrafi Özellikleri

Gazipaşa ilçesi Antalya iline bağlı bir ilçedir. İlçe, Antalya'nın 180 km doğusunda, Akdeniz kıyısında yer alan Gazipaşa Ovası üzerine kurulmuştur. Doğusunda Mersin'in Anamur İlçesi, kuzeydoğusunda Karaman'ın Ermenek ilçesi kuzeyinde Sarıveliler ilçesi ve batısında ise Alanya ilçesiyle komşudur. İlçenin güney sınırlarını Akdeniz sahili oluşturmuştur. İlçe, batıdan doğuya doğru uzanan Toros dağlarıyla çevrilidir. Yüzölçümü 931 km'dir. İlçe merkezi sahilden 3 km içerde yer almaktadır.¹

İlçenin kıyı şeridi uzunluğu yaklaşık 50 km.dir. Denize girmek için çok uygun plajlara sahiptir. Kıyı şeridinin yarıya yakını kumsal olup diğer kısmı kayalıklardan oluşur; fakat kayalıkların arasına gizlenmiş müthiş güzellikte koylar da denize girmek için ideal mekânlardır. İlçe merkezi ile deniz kıyısı arasında alçak tepeler yer almaktadır. Ovanın kuzeyinde dağlık plato bulunur. Nisan ve mayıs aylarında ilçe de bir saat arayla hem kayak yapma hem de denize girme imkânı vardır.²

Kuzeyindeki kütle olan Torosların batı kıyı sıradağlarının adı Akçal Dağları adıyla bilinir ve en yüksek tepesi "Deliktaş" noktası 2253 m'dir. Alçak kısımlar ise kıyı boyunca uzanan alüvyal bir ova meydana getirmektedir. Alivüyal ovidan yüksek dağlık sahaya geçiş nispeten dik yamaçlarla olmaktadır. Güneyde Selinus harabelerinin bulunduğu tepenin ön kısmında yalıyarlar vardır. Kıyıda bulunan tepenin iki tarafında plajlar uzanır. Plajlar ince kalker kumlarından meydana gelmiştir. Yalıyarlar kalkerlerden oluşup yer yer 50–100 m yüksekliğe kadar ulaşmaktadır.³

İlçe toprakları kıyı kesimlerde kızıl kestane renklidir. Bu topraklar sebze, narenciye ve muz tarımına uygunluğu nedeniyle yöre tarımını da şekillendirmiştir. Kıyı

¹ Ali Yıldız, *Dünden Bugüne Gazipaşa Tarihi*, Birinci Baskı, Antalya, 2008, s. 8.

² http://tr.wikipedia.org/wiki/Gazipa%C5%9Fa,_Antalya (09/08/2009)

³ http://tr.wikipedia.org/wiki/Gazipa%C5%9Fa,_Antalya (09/08/2009)

kesiminden iç kısımlara gelindikçe kıvıll renkli (Terrarossa) topraklar yer almaktadır. Söz konusu topraklarda da tahıl tarımı yapılır. Tarımın az olduğu dağlık kesimlerde ve yaylalarda hayvancılıkla uğraşılmaktadır.⁴

Tablo 1. 2008 Yılı Gazipaşa İlçesi, İlçelere Göre Merkez ve Belde/Köy Nüfus Toplamları

	İl/ilçe merkezleri			Belde/köyler			Toplam		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Antalya									
Gazipaşa	21.415	10.854	10.561	27.260	13.826	13.434	48.675	24.680	23.995
Toplam	21.415	10.854	10.561	27.260	13.826	13.434	48.675	24.680	23.995

Türkiye İstatistik Kurumu, “Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi”, (<http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>), (11.08.2009)

1. Gazipaşa'nın Nüfusu ve Özellikleri:

Gazipaşa, büyük nüfusa sahip bir ilçe değildir. Tablo 1.de de görüldüğü gibi nüfusun yarısına yakını ilçe merkezinde toplanmıştır. Adrese dayalı nüfus kayıt sisteminde Gazipaşa'nın nüfusu toplamda 48.675'tir. Nüfus dağılımında göze çarpan ilk bulgu ilçe merkezi, belde ve köylerdeki erkek nüfusunun kadın nüfusundan daha fazla olmasıdır.

⁴ Yıldız, s. 8.

İlçe merkezinde, nüfusun tamamına yakını okuma yazma bilmektedir; fakat belde ve köylerde okuma yazma bilmeyenlerin sayısı daha fazladır. (Bakınız. Tablo 2.) İlçe genelinde eğitime büyük bir önem verilmektedir. Hatta ilçede 14–60 yaş arası herkes, okuma-yazma seferberliği çalışmaları kapsamında okur-yazar yapılmıştır. Herkesin okur-yazar olması başka ilçelere örnek teşkil edecek bir durum olduğundan Türkiye Milli Olimpiyat Komitesince Fair-Play(Dürüst-Oyun) ödülü ile ilçe adına Gazipaşa Kaymakamlığı ödüllendirilmiştir.⁵

⁵ (http://gazipasa.gov.tr/yat_2004/index.php) (12.09.2009)

Tablo 2. 2008 Yılı Gazipaşa İlçesi, Okuma Yazma Durumu, Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre İl/İlçe Nüfusu

Yaş	Cinsiyet	Okuma yazma bilmeyen	Okuma yazma bilen	Bilinmeyen	Toplam
06-13	Erkek	2	1.489	22	1.513
	Kadın	1	1.422	16	1.439
14-17	Erkek	2	808	4	814
	Kadın	6	774	7	787
18-21	Erkek	3	672	39	714
	Kadın	4	636	21	661
22-24	Erkek	1	356	80	437
	Kadın	2	443	22	467
25-29	Erkek	3	714	88	805
	Kadın	9	864	37	910
30-34	Erkek	3	837	58	898
	Kadın	10	861	53	924
35-39	Erkek	5	928	55	988
	Kadın	17	1.011	43	1.071
40-44	Erkek	5	939	32	976
	Kadın	23	832	21	876
45-49	Erkek	3	762	30	795
	Kadın	28	641	16	685
50-54	Erkek	7	594	17	618
	Kadın	32	448	20	500
55-59	Erkek	8	375	18	401
	Kadın	52	297	23	372
60-64	Erkek	4	216	4	224
	Kadın	60	179	10	249
65 +	Erkek	62	519	27	608
	Kadın	408	230	47	685
	Toplam	760	17.847	810	19.417

Türkiye İstatistik Kurumu, “Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi”,
<http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>, (11.08.2009)

Tablo 3. 2008 Yılı Gazipaşa İlçesi Okuma Yazma Durumu, Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Belde/Köyler Nüfusu

Yaş	Cinsiyet	Okuma yaz- ma bilmeyen	Okuma yazma bilen	Bilinmeyen	Toplam
06-13	Erkek		1.838	56	1.894
	Kadın	1	1.720	41	1.762
14-17	Erkek	2	1.000	38	1.040
	Kadın	2	908	13	923
18-21	Erkek	2	789	115	906
	Kadın	5	775	28	808
22-24	Erkek	6	531	187	724
	Kadın	9	577	30	616
25-29	Erkek	8	923	172	1.103
	Kadın	13	927	44	984
30-34	Erkek	4	861	73	938
	Kadın	12	946	32	990
35-39	Erkek	13	1.032	40	1.085
	Kadın	19	1.096	30	1.145
40-44	Erkek	10	1.029	26	1.065
	Kadın	23	946	21	990
45-49	Erkek	16	819	16	851
	Kadın	40	776	14	830
50-54	Erkek	16	663	10	689
	Kadın	83	611	12	706
55-59	Erkek	23	499	7	529
	Kadın	132	444	11	587
60-64	Erkek	19	295	6	320
	Kadın	123	253	6	382
65 +	Erkek	378	1.061	14	1.453
	Kadın	1.022	495	59	1.576
Toplam		1.981	21.814	1.101	24.896

Türkiye İstatistik Kurumu, “Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi”,
(<http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>), (11.08.2009)

2. Gazipaşa'nın Belde ve Köyleri

a) Kahyalar Beldesi:

Gazipaşa nüfusunun ilçe merkezinden sonra en yoğun olduğu yerleşim birimi Kahyalar Beldesidir. Belde, barındırdığı nüfusun hayati ihtiyaçlarının tamamına yakınına karşılayabilecek durumda olmasına rağmen; belde sakinleri başta ilçe merkezi olmak üzere hemen hemen bütün yerleşim merkezleriyle sıkı bağlara sahiptir. Bunun en önemli sebeplerinden birisi de beldenin, bağlı olduğu ilçeye benzer bir şekilde, hısım-akraba ilişkileriyle geniş yerleşim alanlarına yayılmış olmasıdır. Kahyalar beldesinin coğrafi özelliklerini, tarihini ve geçim kaynaklarını sıralayacak olursak;

Antalya iline 173 km, Gazipaşa ilçesine 5 km uzaklıktadır. Belde'den iki adet akarsu geçmektedir. Bunlar Bıçkıcı Çayı ve Delice Çayı'dır. Genelde düz bir arazi üzerinde kurulmuştur. Beldenin nüfusu 3,408'dir. Belde de 3 ilköğretim okulu ve 1 sağlık ocağı bulunmaktadır. Uzun bir plaja sahiptir. Delice çayı ile ikiye ayrılır. Gazipaşa havaalanının bir bölümü beldenin sınırları içindedir.

1992 yılında belde statüsünü kazanan Kahyalar'a ilk yerleşim eski tarihlere dayanmaktadır. Kahyalar'a köy iken ilk yerleşen kişinin Mehmet KEYA olduğu bilinmektedir. Kahyalar adının da bu "KEYA" kelimesinden esinlenerek verildiği bilinmektedir. Alanya ile Gazipaşa'yı birbirinden bir antik kent ayırmaktadır. Kale görünümündeki Halil Limanı, Belde sınırları içerisinde yer alan değerli bir tarihi yerdir.

İlçenin geçim kaynaklarının başında tarım faaliyetleri gelmektedir, ayrıca nüfusun önemli bir bölümü de hayvancılıkla uğraşmaktadır. Beldede üretilen tarım ürünlerinin satıldığı bir toptancı hali bulunmaktadır. D400 karayolunun beldenin içinden geçmesinden dolayı ulaşım kolay, ticaret hareketlidir. D400 karayolu üzerin-

de belde halkının alış-verişini yaptığı çeşitli dükkânlar ve küçük imalathaneler mevcuttur.⁶

b) Gazipaşa'nın Köyleri:

Gazipaşa ilçesinde kırk bir tane köy bulunmaktadır. Aşağıda Gazipaşa Kaymakamlığı'nın resmi sitesinden⁷ alınan bilgilere dikkat edilirse bazı köylerin nüfus yoğunluklarının diğerlerine nazaran belirgin bir şekilde fazla olduğu görülebilir.

(1) Akoluk Köyü: Akoluk Köyü'nün ilçeye uzaklığı 44 km, il merkezine uzaklığı 226 km'dir. 92 hanesi bulunan köyün nüfusu 116'dır. İçme suyu şebekesi cazibeli olarak çalışmaktadır.

(2) Aydıncık Köyü: Aydıncık köyünün ilçeye uzaklığı 7 km, il merkezine uzaklığı 178 km'dir. 95 hanesi bulunan köyün nüfusu 880'dir. İçme suyu şebekesi terfili olarak çalışmaktadır. Köyde bir adet sağlık ocağı bulunmaktadır.

(3) Beyobası Köyü: Beyobası köyünün ilçeye uzaklığı 4 km, il merkezine uzaklığı 186 km'dir. 250 hanesi bulunan köyün nüfusu 1847'dir. İçme suyu şebekesi terfili olarak çalışmaktadır. Köyde bir adet sağlık ocağı bulunmaktadır.

(4) Beyrebucak Köyü: Beyrebucak köyünün ilçeye uzaklığı 10 km, il merkezine uzaklığı 192 km'dir. 710 hanesi bulunan köyün nüfusu 1823'dür. İçme suyu şebekesi terfili olarak çalışmaktadır.

(5) Çakmak Köyü: Çakmak köyünün ilçeye uzaklığı 12 km, il merkezine uzaklığı 197 km'dir. 60 hanesi bulunan köyün nüfusu 286'dır. İçme suyu şebekesi terfili olarak çalışmaktadır.

⁶ http://tr.wikipedia.org/wiki/Kahyalar_Gazipa%C5%9Fa (12.10.2009)

⁷ <http://www.gazipasa.gov.tr/?say=koylerimiz>

(6) **Çalıpınar Köyü:** Çalıpınar köyünün ilçeye uzaklığı 10 km, il merkezine uzaklığı 188 km'dir. 59 hanesi bulunan köyün nüfusu 472'dir. İçme suyu şebekesi terfili olarak çalışmaktadır.

(7) **Çamlıca Köyü:** Çamlıca köyünün ilçeye uzaklığı 24 km, il merkezine uzaklığı 206km'dir.106 hanesi bulunan köyün nüfusu 241'dir. İçme suyu şebekesi terfili olarak çalışmaktadır.

(8) **Çığlık Köyü:** Çığlık köyünün ilçeye uzaklığı 32 km, il merkezine uzaklığı 215 km'dir.106 hanesi bulunan köyün nüfusu 445'tir. İçme suyu şebekesi terfili olarak çalışmaktadır.

(9) **Çile Köyü:** Çile köyünün ilçeye uzaklığı 29 km, il merkezine uzaklığı 211 km'dir. 61 hanesi bulunan köyün nüfusu 257'dir.

(10) **Çimenbağ Köyü:** Çimenbağ köyünün ilçeye uzaklığı 23 km, il merkezine uzaklığı 205 km'dir.63 hanesi bulunan köyün nüfusu 186'dir.

(11) **Çobanlar Köyü:** Çobanlar köyünün ilçeye uzaklığı 8 km, il merkezine uzaklığı 190 km'dir.155 hanesi bulunan köyün nüfusu 1347'dir. İçme suyu şebekesi terfili olarak çalışmaktadır. Köyde bir adet sağlık ocağı bulunmaktadır.

(12) **Çörüş Köyü:** Çörüş köyünün ilçeye uzaklığı 19 km, il merkezine uzaklığı 201 km'dir. 118 hanesi bulunan köyün nüfusu 316'dır. İçme suyu şebekesi terfili olarak çalışmaktadır. Köyde bir adet sağlık evi bulunmaktadır.

(13) **Doğanca Köyü:** Doğanca köyünün ilçeye uzaklığı 35 km, il merkezine uzaklığı 414 km'dir. 236 hanesi bulunan köyün nüfusu 414'tür.

(14) Esenpınar Köyü: Esenpınar köyünün ilçeye uzaklığı 30 km, il merkezine uzaklığı 212 km'dir. 70 hanesi bulunan köyün nüfusu 104'tür. İçme suyu şebekesi cazibeli sistemli çalışmaktadır.

(15) Göçük Köyü: Göçük köyünün ilçeye uzaklığı 19 km, il merkezine uzaklığı 201 km'dir. 134 hanesi bulunan köyün nüfusu 789'dur. Köyde bir adet sağlık evi mevcuttur.

(16) Gökçebelen Köyü: Gökçebelen köyünün ilçeye uzaklığı 29 km, il merkezine uzaklığı 211 km'dir. 74 hanesi bulunan köyün nüfusu 307'dir.

(17) Gökçesaray Köyü: Gökçesaray köyünün ilçeye uzaklığı 38 km, il merkezine uzaklığı 210 km'dir. 86 hanesi bulunan köyün nüfusu 198'dir.

(18) Güney Köyü: Güney köyünün ilçeye uzaklığı 17 km, il merkezine uzaklığı 199 km'dir. 148 hanesi bulunan köyün nüfusu 629'dur. İçme suyu şebekesi terfili sistemle çalışmaktadır.

(19) Gürçam Köyü: Gürçam köyünün ilçeye uzaklığı 33 km, il merkezine uzaklığı 215 km'dir. 118 hanesi bulunan köyün nüfusu 277'dir. Köyde 1 adet sağlık evi mevcuttur.

(20) Hasdere Köyü: Hasdere köyünün ilçeye uzaklığı 11 km, il merkezine uzaklığı 193 km'dir. 146 hanesi bulunan köyün nüfusu 625'tir. İçme suyu şebekesi terfili sistemle çalışmaktadır.

(21) Ilıca Köyü: Ilıca köyünün ilçeye uzaklığı 30 km, il merkezine uzaklığı 210 km'dir. 90 hanesi bulunan köyün nüfusu 602'dir. İçme suyu şebekesi terfili olarak çalışmaktadır. Köyde bir adet sağlık ocağı bulunmaktadır.

(22) **İnal Köyü:** İnal köyünün ilçeye uzaklığı 28 km, il merkezine uzaklığı 210 km'dir. 90 hanesi bulunan köyün nüfusu 461'dir.

(23) **İnceğiz Köyü:** İnceğiz köyünün ilçeye uzaklığı 14 km, il merkezine uzaklığı 192 km'dir. 63 hanesi bulunan köyün nüfusu 311'dir.

(24) **Karaçukur Köyü:** Karaçukur köyünün ilçeye uzaklığı 10 km il merkezine uzaklığı 192 km'dir. 73 hanesi bulunan köyün nüfusu 198'dir.

(25) **Karalar Köyü:** Karalar köyünün ilçeye uzaklığı 14 km, il merkezine uzaklığı 192 km'dir. 123 hanesi bulunan köyün nüfusu 1422'dir. İçme suyu şebekesi terfili olarak çalışmaktadır.

(26) **Karatepe Köyü:** Karatepe köyünün ilçeye uzaklığı 33 km il merkezine uzaklığı 211 km'dir. 168 hanesi bulunan köyün nüfusu 893'tür. İçme suyu şebekesi cazibeli olarak çalışmaktadır. Köyde bir adet sağlık ocağı bulunmaktadır.

(27) **Kırahmetler Köyü:** Kırahmetler köyünün ilçeye uzaklığı 13 km, il merkezine uzaklığı 195 km'dir. 55 hanesi bulunan köyün nüfusu 230'dur. İçme suyu şebekesi terfili olarak çalışmaktadır.

(28) **Kızılgüney Köyü:** Kızılgüney köyünün ilçeye uzaklığı 18 km, il merkezine uzaklığı 195 km'dir. 170 hanesi bulunan köyün nüfusu 649'dur. Köyde bir adet sağlık evi bulunmaktadır.

(29) **Korubaşı Köyü:** Korubaşı köyünün ilçeye uzaklığı 1 km, il merkezine uzaklığı 183 km'dir. 350 hanesi bulunan köyün nüfusu 1365'tir. İçme suyu şebekesi terfili olarak çalışmaktadır. Köyde bir adet sağlık evi vardır.

(30) **Küçükklü Köyü:** Küçükklü köyünün ilçeye uzaklığı 8 km, il merkezine uzaklığı 190 km'dir. 190 hanesi bulunan köyün nüfusu 1053'tür. İçme suyu şebekesi terfili olarak çalışmaktadır. Köyde bir adet sağlık evi mevcuttur.

(31) **Macar Köyü:** Macar köyünün ilçeye uzaklığı 7 km, il merkezine uzaklığı 189 km'dir. 422 hanesi bulunan köyün nüfusu 1201'dir. İçme suyu şebekesi terfili olarak çalışmaktadır.

(32) **Muzkent Köyü:** Muzkent köyünün ilçeye uzaklığı 13 km, il merkezine uzaklığı 195 km'dir. 343 hanesi bulunan köyün nüfusu 847'dir. İçme suyu şebekesi terfili olarak çalışmaktadır.

(33) **Öznurtepe Köyü:** Öznurtepe köyünün ilçeye uzaklığı 17 km, il merkezine uzaklığı 199 km'dir. 58 hanesi bulunan köyün nüfusu 196'dır.

(34) **Sugözü Köyü:** Sugözü köyünün ilçeye uzaklığı 28 km, il merkezine uzaklığı 210 km'dir. 130 hanesi bulunan köyün nüfusu 355'tir. Köyde bir adet sağlık evi vardır. İçme suyu şebekesi cazibeli olarak çalışmaktadır.

(35) **Şahinler Köyü:** Şahinler köyünün ilçeye uzaklığı 41 km, il merkezine uzaklığı 213 km'dir. 60 hanesi bulunan köyün nüfusu 197'dir.

(36) **Üçkonak Köyü:** Üçkonak köyünün ilçeye uzaklığı 24 km, il merkezine uzaklığı 206 km'dir. 105 hanesi bulunan köyün nüfusu 183'tür. İçme suyu şebekesi terfili olarak çalışmaktadır. Köyde bir adet sağlık evi mevcuttur.

(37) **Yakacık Köyü:** Yakacık köyünün ilçeye uzaklığı 30 km, il merkezine uzaklığı 212 km'dir. 110 hanesi bulunan köyün nüfusu 431'dir. İçme suyu şebekesi terfili olarak çalışmaktadır.

(38) Yenigüney Köyü: Yenigüney köyünün ilçeye uzaklığı 19 km, il merkezine uzaklığı 201 km'dir. 56 hanesi bulunan köyün nüfusu 284'tür.

(39) Yeniköy Köyü: Yeniköy köyünün ilçeye uzaklığı 35 km, il merkezine uzaklığı 211 km'dir. 209 hanesi bulunan köyün nüfusu 904'tür. Köyde bir adet sağlık evi mevcuttur.

(40) Yeşilyurt Köyü: Küçüklü köyünün ilçeye uzaklığı 23 km, il merkezine uzaklığı 205 km'dir. 116 hanesi bulunan köyün nüfusu 395'tir.

(41) Zeytinada Köyü: Zeytinada köyünün ilçeye uzaklığı 18 km, il merkezine uzaklığı 200 km'dir. 370 hanesi bulunan köyün nüfusu 1012'dir. İçme suyu şebekesi terfili olarak çalışmaktadır. Köyde bir adet sağlık ocağı bulunmaktadır.

3. Gazipaşa'nın Ekonomisi

Gazipaşa'daki ekonomik faaliyetlerin başında tarım gelir. Geçmiş yıllarda hava şartlarına bağlı olarak kuru tarım yapılmakta idiysen de 1970'lerden sonra başlayan sera ve seracılık faaliyetleri o günden bu yana artarak ilçenin en önemli gelir kaynağı olmuştur. İlçede herhangi bir büyük sanayi kuruluşu mevcut olmamakla birlikte küçük çaplı atölyeler bulunmaktadır. Tarım sektöründe en büyük pay, sera sebzeçiliği ve muzculuğa aittir. Son yıllarda çilek yetiştiriciliği ve enginar yetiştiriciliği de hızla artmaktadır. İlçede arazi yapısının genel olarak engebeli olması, toplam yüz ölçümünün yalnızca % 18'inin tarımsal faaliyet için kullanılmasına neden olmaktadır. İlçede tarımla uğraşanların %80'i geçimini seracılıktan sağlamaktadır. İlçe merkezi ve Kahyalar Beldesi ile ilçedeki 41 köyün 36'sında seracılık yaygındır. İlçede güzlük ve baharlık olmak üzere yılda iki sezon halinde seralarda sebze üretimi yapılmaktadır. Seralarda salatalık, domates, taze fasulye, patlıcan ve biber üretilmektedir. Açık alanlarda ise taze fasulye, domates, biber, patlıcan ve enginar yetiştirilmektedir. İlçede mevsim koşulları hayvancılık için son derece uygundur. Fakat orman köylerinin dağlık arazide kurulmuş olması ve hayvancılık için uygun şartlar taşıyan ova olan kesimlerde seracılık ve muzculuğun tercih edilmesi nedenleriyle hayvancılık yeterince gelişmemiştir. Ova olan kesimlerde süt sığırcılığı yapılmaktadır. Orman köylerinde ise kıl keçiciliği temel hayvancılık uğraşı olarak yapılmaktadır. Balıkçılık ve ormancılık ilçenin diğer gelir kaynaklarıdır.⁸

⁸ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Gazipa%C5%9Fa> (12.10.2009)

B. Gazipaşa'nın Tarihçesi

Çeşitli kaynaklardan⁹ edinilen bilgilere göre; Hititlerin bir kolu olan Luviler, Gazipaşa'yı da kapsayan Hititçede Kizzuvatna (Çukurova) ve Arzava (Antalya yöresi) ülkeleri diye adlandırdıkları bölgede yaşamışlardır. Luvilerle (Hititlerle) başlamış olması kuvvetli ihtimal olarak görülmektedir. Yıldız¹⁰ "Nitekim Karatepe (Sivastı) civarındaki harabeler içinde yer alan aslan figürü kalıntıları bu bilgileri doğrular nite-liktedir." diyerek Gazipaşa tarihinin karanlık noktalarını aydınlatmaktadır.

Gazipaşa'nın tarihine yönelik Yıldız'ın "Selendi, Kilikya Bölgesi'nde ve Hacımusa(Kestros) Çayı'nın iki yakasında kurulmuş liman kentidir. Kalesi ise şimdiki kale kalıntılarının bulunduğu yerde olup eski zamanlarda ada konumunda idi. Buradan başta Mısır olmak üzere o dönemin diğer ticaret merkezleri ile deniz ticareti yapılmakta idi."¹¹ açıklaması Gazipaşa'nın deniz ticaretindeki varlığını da işaret etmesi bakımından önemlidir.

İ.Ö. 197'de Antiokhos döneminde Roma egemenliğine geçmiştir. I. yy.da doğu seferine çıkan Roma Kralı Trajanus hastalanmış bu sırada Selinus'a¹² gelmiştir; ancak burada iyileşemeyerek ölmüştür. Trajanus'un "Yerine tahta geçecek olan Hadrianus'un, Selinus' a gelerek cenazeyi Roma' ya götürdüğü bilinmektedir."¹³ Yine Yıldız'dan öğrenilen bilgilere göre; "Bu nedenle de Selinus'un bir süre Trajanapolis adıyla anıldığını tarihçiler bir birinden zincileme alıntılarla doğrulamaktadır."¹⁴ Kilikya'nın batı sınırında olan ve kaderini derin bir şekilde etkileyen Alanya

⁹ <http://www.gazipasa.bel.tr/v2/kurumsal.asp?id=39> (09/08/2009) & Yıldız, s. 9.

¹⁰ Yıldız, s. 9.

¹¹ Yıldız, s. 9.

¹² Roma ve Doğu Roma(Bizans) döneminde Gazipaşa, Selinus olarak anılmaktaydı. Yukarıda anlatıldığı üzere Selinus ismi Selçuklu hâkimiyetinden sonra Selendi olarak değişmiştir. Söyleyiş farklılıklarıyla Selindi veya Selinti olarak da anılmıştır.

¹³ <http://www.gazipasa.bel.tr/v2/kurumsal.asp?id=39> (09/08/2009)

¹⁴ Yıldız, s. 9.

ile birlikte Gazipaşa bölgeye hâkim olan korsanlar dönemini, İ.Ö. 65 yılında, Romalı komutan Pompeius komutasındaki ordu bölgeyi korsanlardan temizleyene kadar, yaşamıştır. VI. y.y.'a kadar Selinus, küçük bir Roma yerleşimi olmuştur.¹⁵ Bu tarihten sonra Selinus Doğu Roma İmparatorluğu'nun egemenliğine girmiştir. Selinus, Selçuklu Sultanı 1.Alaüddin Keykubad'ın 1221 yılında Alanya'yı fethetmesi ve 1225'e kadar da doğuya doğru 40 civarında kaleyi almasından itibaren Selendi-Selindi adıyla anılmaya başlamıştır. Bu adla anılmasının sebeplerinden birinin de kaynağı Toroslar olan şehir merkezinden geçen çayların zaman zaman sele neden olması tahmin ediliyor. Selçuklulardan sonraki Anadolu Beylikleri Dönemi'nde Antalya ve civarı Teke Beyliği'nde kalırken Gazipaşa (Selinti) ve doğusu ile kuzey kısımları merkezi Konya olan Karamanoğulları Beyliği hâkimiyetindeydi. Osmanlı Döneminde Fatih Sultan Mehmet'in Deniz Kuvvetleri Komutanı (Kaptan'ı Derya) Gedik Ahmet Paşa, 1471 yılında Alanya'yı, 1472 yılında ise Selinti (Gazipaşa), Anamur ve Silifke yöresini Karamanoğlu Beyliği'nden alarak Osmanlı Devleti sınırlarına katmıştır.¹⁶ Ünlü gezgin Evliya Çelebi Seyahatname'sinde; "18. yy.da Selinti kazasının Mersin sınırları içerisinde Silifke Sancağı'na bağlı 26 köyü olan ve yıllık 80 akçe vergi veren bir kazadır. Deniz kenarında bakımlı cami ve evler ile yemyeşil dağlara sahiptir. Kıbrıs'a 70 mil uzaklıkta iskelesi vardır." diye yazmıştır.¹⁷

¹⁵ Yıldız, s. 9.

¹⁶ Yıldız, s. 9.

¹⁷ <http://www.gazipasa.bel.tr/v2/kurumsal.asp?id=39> (09/08/2009)

III. ÇOCUK GELİŞİMİ ve MASAL

A. Çocuk

Toplumlar bireylerin gelişim dönemlerindeki farklılıklardan dolayı sosyal, bilişsel, bedensel, ahlakî ve duygusal yapıları farklı bireylerden meydana gelmiştir. Her gelişim dönemi bir sonrakini etkilediği için çocukluk dönemi eğitim açısından büyük bir önem arz etmektedir.

Türkiye'nin de imzaladığı Birleşmiş Milletler'in Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi'nin 1. Maddesine göre çocuk şöyle tarif edilmektedir: “Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.”¹⁸

Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü'nde Alaylıoğlu ve Oğuzkan, çocuğu: “iki yaşından ergenlik çağına kadar süren büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu veya henüz ergenlik dönemine erişmemiş olan kız veya erkek” veya “bebeklik çağı ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan insan”¹⁹ diye tanımlamışlardır.

Çocukluk dönemini açıklamaya çalışan birbirinden farklı birçok tanım vardır: Hançerlioğlu, çocuğu “küçük insan” diyerek tanımlarken; Enç, çocukluğu “Kimilerine göre doğumdan erginliğe değin, kimilerine göre de yaşın sonundan 13-14 yaşına

¹⁸ T. C. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, “Çocuk Hakları Bildirgesi”, http://www.ihb.gov.tr/haklarim/hak_konulari/cocukca.htm (11.05.2008)

¹⁹ A. Ferhan Oğuzkan, “Çocuk Edebiyatı”, Anı Yayıncılık, Ankara 2000, s. 2.

değın olan dönem.” şeklinde tanımlayarak birçok tanımın ortak özelliğini vurgulamıştır.

B. Çocuk Edebiyatı

Edebiyat, “olay, düşünce, duygu ve imajların dil aracılığı ile biçimlendirilmesi sanatı”dır.²⁰ Farklı bir ifadeyle “Bir çağda, bir dilde veya bir milletin hayatında meydana getirilmiş olan edebî eserlerin tamamıdır.”²¹

Edebiyat ve eğitim birbirleriyle yakın alakalı iki kavramdır. İki kavramın da hedef kitlesinin insan olduğu göz önünde bulundurulursa alakaları daha iyi anlaşılabilir. Karakuş, eğitimle edebiyat kavramlarının birbirleriyle ilişkilerini şöyle vurgulamaktadır: “Edebiyatın, eğitmek, insan duygularının terbiye etmek, hayal dünyasını zenginleştirmek; milletin kıymet hükümlerini yansıtmak; insana şahsiyet ve millî kimlik kazandırmak; insanları sosyalleştirerek toplumla uyumlu hale getirmek, mazi ile ati arasında köprü kurmak/köprülük yapmak... gibi işlevleri vardır.”²² Bu işlevler edebiyata dil gelişiminin yanında duygusal, sosyal ve ahlaki gelişime katkıda bulunabileceği nitelikler kazandırmaktadır.

Eğitimde edebiyat, hoş vakit geçirten eğlendirici bir özellik taşır, ruha canlılık verir, insanı ciddi ve üzücü durumlarından uzaklaştırarak yaşama gücünü artırır. Çocuklar hayatı ve yaşama yollarını öğrendikleri için edebiyat, hayatı keşfe, insanın kendisini tanımaya, davranışlarını değiştirmesine yardım eder. Edebiyat yaratıcı faaliyetleri teşvik ettiği, çocukların kendi dillerini geliştirmelerine yardımcı bulunduğu için büyük önem taşımaktadır.²³

Edebiyatın, muhatabını çocuk olarak kabul eden ve kimilerine göre “çocuk psikolojisi alanındaki gelişmeler sonucu ortaya çıkmış bir kavram”²⁴ olan kolu “çocuk edebiyatı”dır. Çocuk edebiyatı, çocuğun ilişkilerini düzenleyen, yaş grubuna gö-

²⁰ İ. Parlatır, N. Gözaydın, H. Zülfikar, B. Tezcan Aksu, S. Türkmen, Y. Yılmaz, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998, s. 670.

²¹ Şemsettin Sami, *Temel Türkçe Sözlük*, Tercüman Yayınları, İstanbul 1985, s. 310.

²² İdris Karakuş, “Edebiyat-Eğitim İlişkisi”, *Bilge*, S. 9, Yaz 1996, s. 5.

²³ Selçuk Kantarcıoğlu, *Eğitimde Masalın Yeri*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1991, s. 13.

²⁴ Alemdar Yalçın, Gıyasettin Aytaş, *Çocuk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2005, s. 15.

re duygu ve düşüncelerini eksiksiz olarak anlatmasını amaç edinen bir edebi türdür.²⁵ Yine bu türün eğitimle olan alakasını Ciravoğlu şöyle dile getirmektedir: “Henüz yetişkin olmayan ve eğitilmesi gereken, toplumumuzun en genç üyelerinin düşünce dünyasına seslenebilecek sözlü ve yazılı ürünlerin tümüne Çocuk Edebiyatı adını veriyoruz.”²⁶ Yapılan tanımlardan “çocuk edebiyatı”nın eğitimle alakasının göz ardı edilemeyecek kadar büyük olduğu anlaşılmaktadır.

Eğitim sürecinin planlanmasında, çocukların gelişim özelliklerinin ve çevrenin durumunun göz önünde bulundurulmasının önemi malumdur. Bu yüzden “Çocuk edebiyatı metinlerinde verilen hayal unsurları ve masalsı yapılar mutlaka çocuğun gerçeğine uygun sonuçlarla bitirilmelidir.”²⁷ Ayrıca “çocuk edebiyatı” ürünlerinde çocuğun gelişim özelliklerinin mutlaka göz önünde bulundurulması gerekir. Tüm bu hususlara dikkat edilerek oluşturulan çocuk edebiyatı ürünleri hakkında Yalçın ve Aytaş fikirlerini şöyle beyan etmişlerdir: “Erken yaştan başlamak üzere, çocukta düşünce duygu ve hayallerin gelişmesinde çocuk edebiyatı eserlerinin büyük katkısı olduğu bilinmektedir.”²⁸ Çocukların gelişim süreçlerine bu denli katkıları olan “çocuk edebiyatı” kavramını daha iyi algılayabilmek için ise; bazı hassas noktaları belirtmek gerekir:

Çocuk edebiyatı kavramı yalnızca metin ve pedagojik bazı özelliklere sahip olması değil; düzenleme, resimleme ve canlandırma (illüstrasyon) gibi birçok kavramın bir araya gelmesi sonucu oluşmaktadır. Çocuk edebiyatında bir metnin oluşturulması, hedef kitlenin algılama düzeyine, ruh dünyasına, ilgi alanına ve yaş durumuna uygun olmasına bağlıdır.²⁹

²⁵ A. Yalçın, G. Aytaş, s. 17.

²⁶ Öner Ciravoğlu, Çocuk Edebiyatı, Esin Yayınevi, 4. Basım, İstanbul 2000, s. 11.

²⁷ A. Yalçın, G. Aytaş, s. 50.

²⁸ A. Yalçın, G. Aytaş, s. 50.

²⁹ A. Yalçın, G. Aytaş, s. 15.

Burada çocukların algılama düzeyine, ruh dünyalarına, ilgi alanlarına ve yaş durumlarına en uygun türlerden biri olan masallarımızın bir çocuk edebiyatı türü olarak önemi ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede halk edebiyatı türlerinden biri olan masalları ayrıntılarıyla anlamak sonrasında uygun bir şekilde eğitimde kullanmak akılcı bir davranış olarak görünmektedir.

C. Masal

1. Masalın Tanımı

Arapça olan “mesel” kelimesi Türkçe’ye “masal” olarak geçmiştir. Türkçe sözlükte masal, “genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen, çoğunlukla insanların veya tanrıların başından geçen, olağan dışı olayları anlatan hikâye” olarak açıklanmıştır.³⁰

Türk masalları hakkında birçok çalışmaya imza atan Pertev Naili Boratav’a göre masal “Nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlarından ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı”³¹dir. Akay ise masalları şu şekilde tanımlamıştır:

Masallar; halkın ortak şuurundan doğmuş ağızdan ağza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen, cereyan ettiği yer ve zaman bilinmeyen, gerçek ya da gerçek dışı şahıs veya peri, cin, dev ve ejderha gibi yaratıklara ait, olağan dışı ve tamamıyla hayal ürünü olmayan bir takım hadiselerin anlatıldığı sözlü veya yazılı halk edebiyat ürünüdürler.³²

İki tanım, birbirinden “tamamıyla hayal ürünü olup-olmama” hususunda ayrılmaktadır. Hayal kelimesinin anlamının “Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi özlenen şey” olduğu düşünüldüğünde masalların, hayal ürünü oldukları muhakkaktır. Öte yandan masalların çevredeki gerçeklerden etkilenerek ya da gerçeklerin sembolleştirilmesiyle oluştuğu düşünüldüğünde, tamamen hayal ürünü olmadıkları söylenebilir. Boratav ile Akay’ın tanımlarındaki farklılığın nedeninin bu farklı

³⁰ İ. Parlatır, N. Gözaydın, H. Zülfikar, B. Tezcan Aksu, S. Türkmen, Y. Yılmaz, Türkçe Sözlük, Türk Dil kurumu Yayınları, Ankara 1998, s.1510.

³¹ Pertev Naili Boratav, 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, İstanbul 1982, s. 75.

³² Recep Akay, *Türk ve Alman Masallarında Çocuk Figürleri*, (Danışman: Prof. Dr. Vural Ülkü), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1998, (<http://sosyalbilimler.cu.edu.tr/tez/307/>) (10.01.2010).

yaklaşımlar olduğu söylenebilir. Bu tanımların yanı sıra Bilge Seyidoğlu, farklı olarak kendi tanımında tekerlemelere şöyle dikkat çekmiştir:

Masal kelimesi ile halk arasında, yüzyıllardan beri anlatılmakta olan ve içinde olağanüstü kişilerin, olağanüstü olayların bulunduğu, ‘bir varmış, bir yokmuş’ gibi klişe bir anlatımla başlayan, belli bir uzunluğu olan, sonunda, ‘yedi, içti, muratlarına erdiler’ yahut ‘onlar erdi muratlarına, biz çıkalım kerevetine, gökten üç elma düştü biri anlatana, biri dinleyene, biri de bana’ gibi belirli sözlerle sona eren, zaman ve yer kavramlarıyla kayıtlı olmayan, bir sözlü anlatım türü kastedilmektedir.³³

Seyidoğlu’nun tanımında tekerlemeler üzerinde durmuş olması, masal yapısında tekerlemelerin yerini hatırlatması bakımından önemlidir. Masalların yapılarına dikkat edilecek olursa; hemen hemen hepsinde, dinleyicinin dikkatini çekmek adına söylenen tekerlemelere rastlamak mümkündür. Bu tekerlemeler, dinleyiciye anlatılanların hayal ürünü olduğunu hatırlatmakta, dinleyiciyi masalın büyülü ortamına hazırlamaktadır.

Özetle, masala insanoğlunun bilinçli ya da bilinçsiz olarak gerçek yaşamda karşılaştığı olaylara verdiği edebî tepki denilebilir. Bu edebî tepkilerin, yeni nesillere edebî kazandırılması konusunda ayrıca bir anlam taşıdığını da söylemek mümkündür.

³³ Bilge Seyidoğlu, “Masal”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 6.cilt, İstanbul 1986, s. 149-153.

2. Masalların Kaynağı

Masal araştırmaları yapan insanların ilgilendikleri konuların başında masalların kaynağı meselesi gelir. Bu konuda ilk görüşlerden biri Wilhelm Grimm'e aittir.³⁴ ülkemizde ise; masalın kaynağı ile ilgili ilk alışmalar Fransız halk bilimcisi Gdon Huet'nin 1923'te Paris'te yayınladığı **Les Contes Populaires** adlı çalışmasının Pertev Naili Boratav tarafından ilgili bölümleri özetlenerek Türkçemize kazandırılmasıyla başlar. Yine Stith Thompson'ın **The Folktale** adlı eserine dayandırılan çevirilerde masalların kaynağı konusunda ülkemizdeki çalışmaların önemli bir kısmını oluşturmaktadır.³⁵

Masalların kaynağı konusunda  önemli okul bulunmaktadır. Bunlar:

- a) Tarih ncesi Görüş
- b) Tarihi Görüş
- c) Etnografik Görüş

a) Tarih ncesi Görüş (Mitoloji Okulu)

G. Huet bu görüşün başlıca özelliklerini şöyle belirlemiştir: Masalların kökü Hint mitolojisinde aranmalıdır. Hint-Avrupa diye adlandırılan bu görüş, Hint- Avrupa dillerinin Sanskritçe ile olan akrabalığının belirlenmesinin sonucunda ortaya atıl-

³⁴ Zeynep etinkaya, *Masalların Türkçe ğretimindeki Yeri ve nemi*, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Yardımcı), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2007, s. 9.

³⁵ Saim Sakaoğlu, *Masal Araştırmaları*, Akçağ Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2007, s. 4.

mış gibi düşünülebilir. Bu görüşün savunucuları G. Grimm (1819) ile Dasent'tir. (1859) “Tarih Öncesi Görüşü” savunanlar, mitoloji ve masal arasındaki benzerliğe dikkat çekerler. Masalın mitolojiden çıkmış olduğunu ileri sürerler.³⁶

b) Tarihî Görüş (Hindoloji Okulu)

Yine Huet'nin açıklamalarına göre “Tarihî Görüş”ün başlıca özellikleri şunlardır: Tarih Öncesi Görüşü savunanlar gibi bu görüşü savunanlar da masalların Hindistan kaynaklı olduğunu ileri sürmektedirler. Ancak onlara göre masallar tarihi devirlerde şekillenip yayılmışlardır. Bu görüşün bilimsel alandaki ilk temsilcisi Sylvestre de Sacy'dir. De Sacy', masalların kaynağının **Pançatantra** olduğunu düşünür. Laiseleur Deslouchamps de Arap, İran ve Orta Çağ Avrupa masallarının kaynağını **Pançatantra** olarak görür.³⁷

c) Etnografik Görüş (Antropoloji Okulu)

“Etnografik Görüş”e göre masallar ilkel hayatın kalıntılarıdır. Bu görüşün temsilcileri Edward Taylor ve Andrew Long'tur. Antropoloji Okulu, bütün insanların aynı süreçlerden geçerek bugünkü halini aldığını kabul eder. Long, motiflerin gezebileceğini ve kültürler arası motif alış-verişinin söz konusu olabileceği fikrini savunmuştur. Masalların aynı hayal gücüne ve zevke sahip farklı kabilelerde aynı şekilde üretilebileceğine inanır.³⁸

³⁶ Sakaoğlu, s. 5.

³⁷ Sakaoğlu, s. 7.

³⁸ Erman Artun, *Anonim Türk Halk Edebiyatı Nesri*, Kitabevi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2006, s. 112.

Sigmund Freud, masalların kaynağını bastırılmış isteklerin düş biçiminde ortaya çıkması olarak görür ayrıca; Carl Jung ve Bruno Bettelheim gibi 20. yüzyıl psikologları da masallarda işlenen öğeleri insanın evrensel arzu ve korkularının ifadesi olarak düşünürler.³⁹ Bu görüşler masalların eğitimdeki yerini açıklamayı amaçlayan bu çalışma açısından önemlidir. Söz konusu görüşlerin doğru olduğunu kabul edersek; masallarda bastırılmış isteklerin düş halinde serbest kalması, psikolojik rahatlama sağlayarak, psikolojik gelişime; evrensel arzu ve korkuların ifade edilmesi, sosyal öğrenme sağlayarak, sosyal gelişime olumlu etkilerde bulunabilir. Masalın sosyal ve psikolojik gelişime etkilerine ilerleyen bölümlerde daha ayrıntılı bir şekilde değinilecektir.

³⁹ Artun, s. 112-113.

3. Masalların Sınıflandırılması

Uluslararası masal kataloğunda (Antti Aarne ve Stith Thompson, The Types of The Folktale) masallar şu şekilde tasnif edilmiştir:

- 1- Hayvan Masalları
- 2- Asıl Halk Masalları
- 3- Güldürücü Hikâyeler
- 4- Zincirlemeli Masallar⁴⁰

Bir de bu sınıflamaların hiç birine dâhil olmayan masallar vardır ki; bunlar da “sınıflamaya girmeyen masallar” olarak adlandırılabilir.⁴¹

Hayvan masalları, genellikle kısa masallardır. Başlarında tekerleme yoktur. Aralarda ve sonlarda söylenen tekerlemelere diğer masallardaki gibi önem gösterilmez. Bu masalların amacı ders vermektir. Bu masallarda hayvanlar kılık değiştirmiş insanlardır.⁴²

Asıl masallar, olağanüstü masallar ve gerçekçi masallar olmak üzere iki gruptan oluşmaktadır. Olağanüstü masallar, diğer masal türlerine göre daha uzun olan masallardır. Hem masaldaki kişi sayısı hem de olay sayısı fazladır. Bu tür masalların kişileri -insanlar haricindekiler- cinler, periler, devler ve canavarlar gibi olağanüstü varlıklardır. Gerçekçi masalların kahramanları ise; padişahlar, vezirler, zengin tüccarlar, sıradan ve yoksul insanlar, hırsızlar ya da haydutlar gibi gerçek dünyada rast-

⁴⁰ Artun, s. 114.

⁴¹ Sakaoğlu, s.13.

⁴² Artun, s. 114.

lanılabilecek kişilerdir. Gerek olağanüstü gerekse gerçekçi masallar olsun, asıl masalların genelinde amaç, aklın önemini vurgulamak, dinleyiciyi kötülerden korumak ve dinleyiciye güçlüklerle mücadele azmi kazandırmaktır.⁴³

Okuyan ve dinleyenin amacının gülmek olduğu masallar, “güldürücü hikâyeler” başlığı altında sınıflandırılmaktadır. Yalanlamalı masallar da bu gruba girer. Yalanlamalı masallar, ödüllü masallardır. Ödül, en şaşırtıcı, en abartılı yalanı söyleyene verilir. Bu masallarda da amaç tüm “güldürücü hikâyeler” de olduğu gibi eğlenmektir.

Zincirlemeli masallarda da kahramanlar çoğunlukla hayvanlardır. Yalnız hayvan masallarından farkı bu masallarda ders verme amacı yoktur. Birbirine mantık bağı ile bağlanmış önemsiz olayların peş peşe sıralanması ile eğlendirmeyi ve şaşırtmayı amaç edinir.⁴⁴

Türk masal geleneğinde tüm masal türlerinden örnekler bulmak mümkündür. Ancak Gazipaşa yöresinden derlenen masallarda eğlenceli yönleriyle ön plana çıkan “güldürücü” ve “zincirlemeli” masal örneklerine rastlanılmamaktadır. Yörede sadece eğlenceye yönelik bu tip masallar yerine eğitici özellikleri de olan masallara rastlanması, nüfusunun büyük bir bölümünü oluşturan Yörüklerin hayat koşullarının zor olmasından kaynaklanabilir. İlerde yer verilecek olan masal metinleri, bahsedilen nedenlerden dolayı iki başlıkta incelenecektir.

⁴³ Hatice Tuğba Yıldız, “*Masalların Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi*”, (Danışman: Yrd. Doç Dr. Seyit Emiroğlu), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 13. & Artun, s. 114.

⁴⁴ Artun, s. 115.

D. Eğitim

Türkçe sözlükte eğitim; “1. Belli bir bilim dalı veya sanat kolunda yetişme, geliştirme ve eğitme işi. 2. Çocukların ve gençlerin toplum yaşantısında yerini alabilmeleri için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme, terbiye. 3. Eğitim bilimi.”⁴⁵ olarak geçmektedir.

Söz konusu bu tanımın dışında amaçlara göre de tanımlamalar yapılmıştır. Örneğin; Oğuzkan, eğitim için; “Yeni kuşakların, toplum yaşayışında yerlerini almak için hazırlanırken gereken bilgi, beceri ve anlayışlar elde etmelerine ve kişiliklerini geliştirmelerine yardım etmek etkinliği” der. Ozankaya ise eğitim için; “Toplumun genç üyelerinin var olan ekine yetişkin üyelerce bilinçli, amaçlı ve düzenli bir biçimde hazırlanması sürecidir.” demiştir. Ertürk de eğitimi; “bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci”⁴⁶ olarak tanımlamıştır.

Yapılan bütün tanımlarda, eğitime yön veren “amaç”; amaca ulaşmak için zaman kavramını ifade eden “süreç”; hangi davranışın, nasıl, ne kadar, nerede kazandırılacağını belirleyen “toplum” kavramlarının ortak olduğu görülmektedir. Ancak eğitimin en önemli ögesi eğitimden etkilenmesi planlanan bireydir. Her birey hayatı boyunca devam eden, farklı özellikler taşıyan gelişim dönemlerinden geçer. Eğitimin amacına ulaşabilmesi için en önemli nokta da bireylerin gelişim süreçlerinin dikkate alınarak eğitim sürecinin planlanmasıdır. Bireylerin gelişim süreçlerinin birbirlerinden çok farklı olması, her gelişim döneminde bireylerin farklı gelişim özelliklerinin ön planda olması, eğitim planlanırken gelişim dönemlerinin dikkate alınması-

⁴⁵ İ. Parlatur, N. Gözaydın, H. Zülfiyar, B. Tezcan Aksu, S. Türkmen, Y. Yılmaz, s. 677.

⁴⁶ Deniz Güler, *Eğitim İletişimi Kurumu Olarak Çocuk Televizyonu ve Uygulamaları İle Bir Model Önerisi*, (Danışman: Prof. Dr. İnal Cem Coşkun), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1990, s. 38-40.

nı zorunlu kılar. Bu yüzden gelişim dönemlerinin iyi bilinmesi, yapılması planlanan eğitim faaliyetlerinin bu doğrultuda şekillendirilmesi gerekmektedir.

E. Gelişim ve Masalın Gelişim Alanlarına Etkisi

1. Gelişim

Gelişme ve gelişim arasındaki ilişkiyi Senemoğlu şöyle açıklar: “Gelişme organizmanın, büyüme olgunlaşma ve öğrenmenin etkileşimiyle sürekli olarak ilerleme kaydeden değişmesidir. Gelişmeyi ürün olarak ele aldığımızda gelişimi, bu ürünün süreç yönü olarak tanımlayabiliriz.”⁴⁷ Buradan anlaşılıyor ki; gelişim, organizmanın doğumundan ölümüne kadar olan süreçte bedensel, zihinsel, ahlaki sosyal yönden, dil ve kişilik yönünden aşama aşama kaydettiği ilerlemedir. Gelişimde her dönem bir sonraki döneme hazırlık niteliğindedir ve dönemler birbirlerini takip ederler. Organizma, birçok alanda aynı anda; fakat farklı düzeylerde gelişimini devam ettirmektedir. Bu çalışma masalların eğitimdeki yeri ile alakalı olduğundan, masalların katkı sağlayabileceği gelişim süreçleri açıklanacaktır.

a) Bilişsel Gelişim

Bilişsel gelişimi tam olarak anlayabilmek için “biliş” sözcüğünü ve bu sözcüğün bilişsel gelişimle olan ilişkisini açıklamak gerekir. Bu konuyu Küçükkaragöz, şöyle özetlemiştir: “Biliş; düşünme, öğrenme ve hatırlama süreçlerine denir. Bilişsel gelişim; yaşla birlikte bu süreçlerde olan değişimlerdir.”⁴⁸ Yaşla birlikte süreçlerde görülen bu değişimler ayırt edilebilen özellikler göstermektedir. Bu özellikler nedeniyle Piaget, bilişsel gelişimi; duyuşsal motor, işlem öncesi dönem, somut işlemler dönemi, soyut işlemler dönemi olmak üzere dört döneme ayırmıştır. Bilişsel gelişim dönemleri ve bu dönemlerin özellikleri aşağıdaki tabloda verilmektedir.

⁴⁷ Nuray Senemoğlu, Gelişim Öğrenme ve Öğretim, Gazi Kitabevi, 12. Baskı, Ankara 2005, s. 3.

⁴⁸ H. Küçükkaragöz, Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi, B. Yeşilyaprak, Eğitim Psikolojisi, s. 83, Ankara, 2008.

Tablo 4. Piaget'nin Bilişsel Gelişim Dönemleri ve Özellikleri

Dönem	Ortalama Yaş	Özellikler
Duyusal motor	0-2	* Taklit, bellek ve düşünceyi kullanmaya başlama. * Nesne devamlılığının kazanılmaya başlaması. * Refleks düzeyindeki davranışlardan, istemli davranış düzeyine geçiş
İşlem öncesi dönem	2-7	* Dil gelişiminin hızlanması * Tek yönlü sezgisel sınıflandırmalar * Ben-merkezci düşünme
Somut işlemler dönemi	7-11	* Muhakeme yoluyla somut problemleri çözme * Korunumun kavranması * Sınıflama sıralama ve tersine çevirmenin başarılmaması
Soyut işlemler dönemi	11 yaş +	* Soyut problemler üzerinde fikir yürütme * Bilimsel düşünmenin başlaması * Sosyal ve kişisel konulara ilgi

Münire Erden ve Yasemin Akman, "Eğitim Psikolojisi Gelişim-Öğrenme-Öğretme", Arkadaş Yayınevi, 16. Baskı, Ankara 2007, s. 75.

Tabloda yer alan gelişim süreçlerini daha geniş bir şekilde açıklayacak olursak;

Duyusal-motor dönem ilk dönemdir. Bu dönemin başlarında bebek, gözü önünden kaldırılan nesnelerin yok olduğunu sanırken ilerleyen zamanlarda önünden kaldırılan bir nesnenin varlığının devam ettiğini anlar. Bunu anlayan çocuk, bir süreçle kaldırılan nesneyi temsil etmeye başlar. Kavram ve dil gelişiminin başlangıcı

ise bu iç temsil süreci sonucu oluşur. Yaparak yaşayarak öğrenme dönemin temel öğrenme özelliğidir. Piaget, yeniliklere ilgi duymanın, açık olmanın ve merakın geliştiği dönem olarak bu dönemi işaret eder. Çocuğun bu dönemde bazı hareketleri tekrarladığı gözlemlenebilir. Bu hareketler, çocuğun tesadüfen yaptığı; fakat hareketlerin sonucunun kendine göre olumlu olması halinde tekrar ettiği ya da dönemin bir başka özelliği olan, taklit yoluyla da tekrar etme gereksinimi duydukları hareketler olabilir.

Duyusal-motor dönemin ardından işlem öncesi dönem başlar, bu dönem kendi içinde “sembolik dönem” ve “sezgisel dönem” olmak üzere iki alt döneme ayrılır. Sembolik dönem, 2-4 yaşları arasını sezgisel dönem ise 4-7 yaşlar arasını kapsamaktadır. Sembolik dönemdeki çocukların, dil gelişimleri hızlı bir şekilde devam eder. Bu noktada vurgulanması gereken bir diğer husus; çocukların kullandığı kavram ve sembollerin kendilerine özgün olduğudur. Senemoğlu'nun dikkat çektiği dönemin diğer özellikleri şöyle sıralanmaktadır:

- Bu dönemdeki çocuklar ben merkezlidir. Kendini başkalarının yerine koyamazlar. Dünyayı başkalarının açısından göremezler.
- Objeleri sadece bir tek özellikleri açısından sınıflandırabilirler. Örneğin; renklerine göre sınıflandırma ya da biçimlerine göre sınıflandırma gibi.
- Bir özellik bakımından farklı olan nesnelerin farkını göremezler. Örneğin; yeşil üçgenlerle yeşil kareleri bir arada gruplayabilir.
- Mantık yürütmede tümevarım ya da tümünden gelim yöntemlerini kullanamazlar. Mantıkları değişken ve yüzeyseldir. Tek yönlü düşünürler. Örneğin; kedi dört bacaklı, tüylü ve küçük bir hayvandır. Bu da dört bacaklı, tüylü ve küçük bir hayvan, o hâlde bu da kedidir diyebilirler.⁴⁹

Sezgisel dönemde ise; çocukların, mantık kurallarına uygun düşünme yerine, akıl yürütmelerinin sezgiye dayalı olduğu görülür. Karşılarına çıkan sorunları sezgileriyle çözmeye çalışırlar. Dil, hızla gelişmekle birlikte, çocuğun yaşantısı yoluyla edindiği davranışları sembolleştirmesine de yardım etmektedir. Nesnelerin ilişkileri-

⁴⁹ Senemoğlu, s. 42.

nin tam olarak farkında olmamalarına karşın çocuklar, nesnelere basitçe sınıflayabilirler. Örneğin; uzunluklarına veya renklerine göre nesnelere sıralayabilirler. Bir nesnenin fiziksel biçiminin ya da mekândaki konumunun değişmesi hâlinde, nesnenin miktar, alan, hacim, sayı vb. gibi özelliklerinin değişmeyeceği ilkesini yani “nesnenin korunumu” ilkesini edinmemişlerdir. Yine bu dönemin önemli özelliklerinden birisi de çocukların bu dönemde işlemleri tersine çevirememeleridir. Örneğin; “ $6+7=13$ ise $13-6$ işleminin sonucu da 7 'dir.” işlemi yapamazlar. Sezgisel dönem özelliklerini özetleyecek olursak; bu dönemdeki çocuklar duyularıyla belli bir sonuca varırlar, nesnenin korunumunu kazanamamışlardır.

İşlem öncesi dönemin bitmesiyle birlikte somut işlemler dönemi başlar. Dönemin belirgin özellikleri çocukların, nesnenin korunumunu kazanması, olayları ve çevreyi başkalarının gözünden görmeye başlaması, hayalle gerçeği ayırması, nesnelerin farklı özelliklerini göz önünde bulundurarak ileri düzeyde sınıflamalar yapabilmesi, cinsiyet rollerini benimsemesi olarak sıralanabilir. Piaget'in döneme bu adı vermesinin sebebi dönem içindeki çocukların mantıksal yeteneklerini uygulamaya koyduğu yaşantıların ve nesnelerin somut olmasıdır. Bu döneme henüz geçmemiş bir çocuklar, belli bir sırayla yapmayı öğrendiği bir işte ileri veya geriye doğru işlemleri doğru bir şekilde düşünmezken, somut işlemler dönemine girmiş çocuklar ileri veya geriye doğru sıralamalar, tanımlamalar yapabilirler. Dönem içindeki çocuklar soyutlamalar yapamadıkları gibi ve varsayımlarla düşünemezler. Bu yüzden Senemoğlu da “Soyut kavram ve deyimlerin somut yollarla açıklanmaları gerekir. Örneğin; Sakla samanı gelir zamanı vb. gibi deyimler somut olarak çocuklara açıklanmalıdır.”⁵⁰ şeklinde görüş bildirmiştir.

Somut işlemler döneminin sona ermesiyle birlikte yeni bir dönem olan soyut işlemler dönemi de başlar. Bir önceki dönemde rastlanmayan varsayımlara dayalı akıl yürütme bu dönemin en belirgin özelliklerindedir. Dönem içindeki bireyler,

⁵⁰ Senemoğlu, s.48.

mevcut olan gerçeğin dışına çıkarak varsayımlar üzerinde düşünebilmekte, farklı şartlar söz konusu olduğunda “Neler yapılabilir?” sorusuna odaklanabilmektedirler. Bunun en belirgin sonucu da bireylerde bilimsel düşünmenin gelişmeye başlamasıdır. Küçükkaragöz, dönem hakkında şu noktaların altını çizmektedir: “Dönemin temel düşünce özellikleri bir bütünün değişkenlerini birleştirme ve ayırabilme ile ergenlik benmerkezciliğidir.”⁵¹ Daha açık bir şekilde ifade edecek olursak; bireyler, karşılına çıkan problemleri parçalara ayırarak, ellerindeki verileri birleştirerek, karşılaştırarak, probleme çözüm arayabilirler. Bireylerin bu süreçte kurduğu hipotezleri deneyerek doğrulamaya çalışmaları ve elde ettiği sonuçlar merkezli düşünceleri, onların düşünce yapılarının bilimsel nitelik kazandığının göstermesi bakımından önemlidir. Hiç şüphesiz dönemin en önemli özelliği, döneme adını veren soyut düşünce yapısıdır. Dönem içindeki bireyler, soyut düşünce yetisinin gelişmesiyle birlikte soyut kavramları algılamakta hatta bunlar hakkında bir çeşit beyin jimnastiği yaparak fikir yürütmektedirler. Kavramlar hakkında fikir yürütmeye paralel olarak bireyler “Toplumun yapısıyla, felsefesiyle, politikasıyla ilgilenir; bir değerler sistemi örgütlemeye yönelirler.”⁵² Bu doğrultuda düşüncelerini paylaşmayı, tartışmalara katılmayı severler.

(1) Masalların Bilişsel Gelişime Etkisi

Masallarda anlatılan olaylar, bilişsel gelişime faydası dokunabilecek mantıksal yapılar içermektedir. Ancak somut işlemler dönemine kadar olan süreçte (duyusal-motor dönem ve işlem öncesi dönemde) çocukların mantık kurallarına uygun düşünmemeleri, tümünden gelim ve tüme varım yöntemlerini uygulayamamaları gibi nedenlerden; masallar, bilişsel gelişime beklenen şekilde etki etmeyebilir. Ancak bu süreçte masalların çocuklara katkıları “masalların dil gelişimine etkisi” bölümünde geniş bir şekilde incelenecek olan “dil gelişimi” boyutunda ele alınabilir. Masalın dil

⁵¹ Küçükkaragöz, s. 99.

⁵² Senemoğlu, s. 49.

gelişimine olan etkisi doğal olarak bilişsel gelişimi de olumlu bir şekilde etkileyecektir.

Çocukların, mantık kurallarına uygun düşünmeye başladıkları, somut işlemler dönemine girmeleriyle birlikte; masallar, eğitim araçları olarak yeni anlamlar kazanırlar. Söz gelimi, masal kahramanlarının karşılıklarına çıkan problemlere buldukları çözümler, çocukların düşünce dünyalarını geliştirebilir. Yine masallar sayesinde çocuklar, karşılıklarına çıkan problemleri çözmede sistemli davranmanın önemini fark edebilirler. Tüm bunların yanı sıra masallar, soyut kavramları somut olay örgüleriyle aktarmaları bakımından; çocukların soyut kavramları anlamalarına yardımcı olabilirler.

Soyut işlemler döneminde; bireylerin, karşılıklarına çıkan problemleri parçalara ayırarak, ellerindeki verileri birleştirerek, karşılaştırarak çözüme kavuşturmaya çalışmalarından bahsedilmiştir. Bu bağlamda masalların bireylere inceleyebilecekleri örnek olaylar sunmaları, soyut işlemler döneminde de masalın eğitim aracı olarak kullanılabilmelerini sağlar. Eğitim süreci içinde; bireyler, masallarda karşılaşılan problemlere yönelik kendilerine has çözüm önerileri sunmaya, masalların gözden kaçan iletilerini bulmaya veya masalların hangi düşünce yapısıyla ortaya çıktıklarını keşfetmeye yönelik etkinliklerle bilişsel alanda kendilerini geliştirebilirler. Özellikle de masalların temelindeki toplum felsefesini anlamaya çalışmak, dönem içindeki bireylerin ilgilerini çekecek bir etkinlik olacaktır. Bu ilgi çekici düşünce ortamlarının soyut işlemler dönemindeki bireylerin bilişsel gelişimlerine katkı sağlayabileceklerini söylemek mümkündür.

Bilişsel gelişim sürecine masalların katkılarını daha iyi anlayabilmek için; masalların, bilişsel gelişimle iç içe olan dil gelişimine etkisini de göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

b) Dil Gelişimi

Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta; kendi kanunları içinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık; milleti birleştiren koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessese; seslerden örülmüş muazzam bir yapı; temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli anlaşmalar ve sözleşmeler sitemidir.⁵³

Bireyin doğumundan itibaren aile ortamında kullandığı dile ise anadil denir. Doğumdan sonraki zamanlarda çocuklar, anadilinin seslerini işiterek, işittiği sesleri tekrar ederek bunları zihnine yerleştirir. Söz konusu süreçte çocuklar, dilin yapısını da benimserler. Önemli bir nokta ise; aynı dili konuşan insanların dili kullanma yeteneklerinin aynı düzeyde olmadığı gerçeğidir. Bunun temel sebebi, bireylerin ruhsal durumları ve yeteneklerinin dili kullanmalarındaki etkisidir. Hiç şüphesiz bireylerin bilişsel gelişimleri dil gelişimleri için çok önemlidir. “Piaget’e göre dil ve düşünce birbiriyle yakından bağlantılıdır. Dil ‘bilgi’ demektir. Düşünce ve dil gelişimini birbirinden soyutlamak mümkün değildir. Her ikisi de birbirini tamamlayan ve birbirine paralel giden gelişmelerdir.”⁵⁴ Dil gelişimi ve bilişsel gelişim arasındaki bağı daha net bir şekilde şöyle açıklanabilir: “Dil, düşünme ile birlikte, bellek, muhakeme, problem çözme ve planlama gibi bilişsel süreçleri de içermektedir. Aynı zamanda, özellikle insanların sosyal yaşamları için kaçınılmazdır. Dil, hem donanım, hem de kazanım ile ilgili bir gelişim alanıdır.”⁵⁵

Zamanla insanlardaki dil gelişimlerini açıklamaya çalışan görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşlerin en bilinenlerinden olan davranışçı görüşe göre; “(...) çocuklar konuşulan dili, herhangi bir şeyi öğrendikleri gibi öğrenirler. Bebeklerin kendilerini istedik sonuçlara götürdüğünü keşfettikleri sesleri tekrar etmeleri ile konuşulan dil

⁵³ Muharrem Ergin, “Üniversiteler İçin Türk Dili”, Bayrak Basım/ Yayım/ Tanıtım, İstanbul 2005, s. 13

⁵⁴ Küçükkaragöz, s. 102.

⁵⁵ (http://oegm.meb.gov.tr/dokuman/cocuklarda_dil_gelisimi.pdf) (13.09.2009)

öğrenilmeye başlanır.”⁵⁶ Dil gelişimini psikolojik ve biyolojik temellere dayandıran kuramlara ise; “psiko-linguistik” kuramlar denir. Bunlar içinde en bilindik kuram olan “Chomsky’nin kuramına göre insanlar doğuştan dil öğrenebilmek için özel bir mekanizmaya sahiptirler. Bu mekanizma sayesinde çocuklar, çevresinde konuşulan dilleri içselleştirir, kurallarını anlarlar, öğrenirler daha sonra da uygun dil bilgisi kurallarıyla konuşmayı başarırlar.” Dil gelişimine sosyal açıdan bakan sosyal öğrenme kuramcılarının göre ise dil gelişimi gözlem ve taklit yoluyla meydana gelir. Bu kuramın önde gelen isimlerinden Vygostsky, Piaget’nin aksine toplumsal etkenlere önem vermiştir.⁵⁷

Chomsky’nin kuramından yola çıkarak, insanların doğuştan dil öğrenebilmek için özel bir mekanizmaya sahip olduğu kabul edilirse görülür ki; mekanizma, işlevsel hâle ancak gözlem ve taklit yoluyla gelebilmektedir. Çocuklar, bir şeyin kendilerini istedik sonuçlara götürüp götürmediğinin farkına yine gözlemleri sonucu varırlar. Sonuç olarak denilebilir ki; tüm bu görüşlerin dil gelişimini açıklamada kesiştiği belirgin noktalar vardır. Bu noktaları kavranılıp söz konusu gelişim sürecine doğru bir şekilde yön verilmelidir.

(1) Masalların Dil Gelişimine Etkisi

Kültür, basit bir ifade ile “bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü(...)”⁵⁸dür. Düşünce eserlerinin bilişsel süreçler sonucu oluştuğu, bilişsel süreçlerle de dil arasında sıkı bir bağın bulunduğu gerçekleri dikkate alınırsa; kültür ve dil ilişkisi daha kolay anlaşılabilir. Kültür ve dil arasındaki bağı Kaplan, şöyle özetlemektedir: “ (...)dil, duygu ve düşüncenin âdeta kabıdır. Bir milletin bütün duygu ve düşünce hazinesi, dil kabına veya kalıbına dökülür ve bu dil ka-

⁵⁶ M. Erden, Y. Akman, “Eğitim Psikolojisi Gelişim-Öğrenme-Öğretme”, Arkadaş Yayınevi, 16. Baskı, Ankara 2007, s. 76-77.

⁵⁷ Küçükkaragöz, s. 102.

⁵⁸ İ. Parlatur, N. Gözaydın, H. Zülfiyar, B. Tezcan Aksu, S. Türkmen, Y. Yılmaz, s.1436.

bı ile yerden yere, nesilden nesile aktarılır.”⁵⁹ Kùltür ve dil arasında bu denli kuvvetli bağlar mevcut olduğuna göre; çocuklarda dil gelişimlerinin sağlanması için kùltür ürünlerinden, özellikle de halk edebiyatı anlatı türlerinden faydalanmak en sağlıklı yollardan biridir. Unutmamak gerekir ki; “Çocuklar, (...) ilk önceleri evlerinde, arkadaş ortamlarında, çevrelerinde duydukları sözcükleri öğrenirler ve bu sözcüklerin söyleyiş ve anlamlarını kavramaya çalışırlar.”⁶⁰ O hâlde; çocukların dikkatini çekebilecek bir halk edebiyatı anlatı türü olan masalı, eğitim aracı olarak kullanmak dil gelişimi için faydalı olacaktır. Çünkü çocukların sözcük dağarcıkları, çevrelerinde duydukları sözcükleri öğrenmeleriyle gelişir. Masalların çocukların ilgisini çekmeyi başarması, onları masalda duyduğu kelimeleri daha çabuk öğrenmeye teşvik edecektir. Kelime dağarcıklarının zenginleşmesi çocukların konuşma yeteneklerini kazanması bakımından hayati bir önem taşımaktadır. Sağır, folklor ürünlerinin dil gelişimindeki yararlarını şöyle ifade etmektedir: “Kelime dağarcığını zenginleştirme, dil sevgisini anlama ve anlatma kabiliyetlerini artırmak için, eşsiz örneklerle dolu olan folklor ürünleri çocuklara yararlı olabilecek en önemli kaynaklardır.”⁶¹ Burada Sağır, çok önemli bir başka noktaya daha değinmiştir. Bu nokta, dil sevgisini kazanmamış bireylerin dil gelişimlerinin de kapasitesiyle doğru orantılı bir şekilde ilerlemeyeceği gerçeğidir. Folklor ürünlerinin çocuklara kazandıracığı dil sevgisi, hiç şüphesiz dil gelişimi sürecini olumlu yönde etkileyecektir.

Sosyal öğrenme kuramcıları anlatılırken taklit ve gözlemin dil gelişimindeki yerinden bahsedilmiştir. Taklit ve gözlemin dil gelişimi için hayati bir önem arz ettiği gerçeğinden yola çıkılırsa; çocuklara örnek olacak eserlerin de önemini algılanabilir. Bu noktada yine halk edebiyatı ürünleri ön plana çıkmaktadır. Konu hakkında Sağır, fikirlerini şöyle ifade etmektedir:

⁵⁹ Mehmet Kaplan, *Kùltür ve Dil*, Dergâh Yayınları, 21. Baskı, İstanbul, 2006, s. 151.

⁶⁰ Küçükkaragöz, s. 109.

⁶¹ Mukim Sağır, “Folklor ve Okullu Eğitim”, *Milli Folklor*, S.9, Bahar 1991, s.38.

Tüm folklor ürünlerini yücelten, sanat eseri yapan husus, büründüğü ifade şekli, edasıdır. Ninnileri, bilmeceleri, masalları, hikâyeleri yalnızca konuları veya verdiği terbiye sebebiyle sevip beğenmiyoruz. Bunlardan daha önce, güzel bir anlatış, mükemmel bir dil, bizi o eserlere bağlamaktadır. İlk sanat terbiyesini folklor eserlerinden almaya başlayan çocuk, dil ve üslup konusunda ilk ve en etkili temel eğitimi almış olur.⁶²

Bu yüzden çocukların dil gelişimleri süreci en başından itibaren sıkı bir şekilde desteklenmeli; bu süreçte, folklor ürünleri arasında çocuklara en çok hitap eden türlerden biri olan masallardan gerektiği kadar faydalanılmalıdır. Unutulmamalıdır ki; çocukların, masal anlatılırken dinleme, masaldan anladıklarını ifade etmeleri istenirken anlatma becerileri; önce masalın anlatılıp sonra anlatırılmasıyla sözcük dağarcığının gelişmesi sağlanabilir. Ayrıca masalları drammatizasyon çalışmalarında kullanarak çocukların kendilerini daha iyi ifade edebilme becerileri de kazandırılabilir.

⁶² Sağır, s.39.

c) Ahlak Gelişimi ve Sosyal Gelişim

(1) Ahlak Gelişimi

Toplum düzeninin sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi, toplumu oluşturan bireylerin düzeni sağlayan kuralları içselleştirmesiyle mümkündür. Bu kurallar genellikle bireylerin çevresiyle nasıl olumlu bir ilişki içinde olacağı ile ilgilidir. Ahlak gelişimi ise; bu kurallara körü körüne bağlılığı ifade etmez. Bunun yerine ahlak gelişimi için; topluma uyum sağlamak adına bireylerin oluşturduğu değerler sistemi demek daha doğru olur. Toplumsal kurallarla ilgili yargılar bebeklikten başlayarak dönemler halinde devam eder.

Ahlak gelişimini açıklayan başlıca iki kuram vardır. Bunlar Piaget ve Kohlberg'in kuramlarıdır. "Piaget, çocuğun bilişsel gelişimi ile ahlaki yargıları arasında ilişki olduğuna inanmaktadır."⁶³ Ona göre ahlak gelişimi, dışa bağlı dönem ve özerk dönem olarak iki döneme ayrılır. Dışa bağlı dönem 10 yaşına kadar devam eden dönemdir. Bu dönemde çocuklar önceden konulmuş kuralları sorgulamadan kabul ederler. Çocuklar için bir olayı oluşturan nedenlerden çok olayın sonucu önemlidir. Özerk dönemde ise; içinde buldukları duruma göre olayları değerlendirirler, sonucun nedenleri de bu dönemde önem kazanmıştır. Çocuklar başkalarının değerlendirmelerinden sıyrılarak kendi değerlendirmelerine göre hareket ederler, kuralların toplu bir uzlaşısıyla değiştirilebileceğini idrak ederler.⁶⁴

Kohlberg ise; Piaget gibi ahlak gelişiminin birbirini takip eden dönemlerde bilişsel gelişime paralel olarak ilerlediğini savunmuştur. Ancak Kohlberg, ahlak geli-

⁶³ Senemoğlu, s.62.

⁶⁴ M. Erden, Y. Akman, s. 115-116. & G. Can, *Kişilik Gelişimi*, B. Yeşilyaprak (edt.), Eğitim Psikolojisi, Ankara, 2008, s. 135-136.

şimini gelenek öncesi, geleneksel, gelenek sonrası düzey olmak üzere üç temel döneme ayırmıştır.

Gelenek öncesi dönemde çocuklar, ben merkezli düşünce yapısına sahip oldukları için kendi çıkarlarını her şeyin önünde görürler. Bu dönem de kendi arasında ikiye ayrılır. Birinci evrenin başlıca özelliği, çocukların ceza almayacaklarını bildikleri takdirde kuralları çiğnemekten çekinmemeleridir. Birinci evreyi ikincisinden ayıran temel fark, ikinci evredeki çocuğun sık olmasa da çevresindekileri düşünmesidir. Burada bahsettiğimiz çevresindekileri düşünme eylemi tamamen çıkarıcılığa dayalı bir düşünce biçimidir. Çocuk çıkarları doğrultusunda başkalarının fikirlerini önemseyebilir veya savunabilir.⁶⁵

Geleneksel dönem, hemen hemen on yaşında başlar ve yirmili yaşlara kadar devam eder. Bu dönem gelenek öncesindeki evrelerin devamı olan üçüncü ve dördüncü evrelere ayrılır. Üçüncü evredeki çocuklar, kendilerinden beklenen davranışları sergilemeye gayret gösterirler. Böylece insanların sevgisi kazanabilmeyi umar. Dördüncü evredeki bireyler ise; çevresinde kendilerince önemli gördüğü ve sevgilerini kazanmak istedikleri insanlara uymaya çalışmak yerine yasalara ve toplumsal normlara uymaya özen gösterirler.⁶⁶

Gelenek sonrası döneme ulaşmış bireyler toplumsal normlarla değerlere uygun davranışlar sergilemekle birlikte insani değerlerle çatışan yasal düzenlemeleri sorgulayabilirler, bu kuralların değişmelerini savunarak bunları reddedebilirler. Bu döneme çok az insanın ulaşabildiği belirtilmektedir. Dönem diğer evrelerin devamı olarak beşinci ve altıncı evre olmak üzere iki evreden oluşur. Beşinci evrede bireyler toplumsal kuralları toplumsal düzeni sağlamak için gerekli görür; fakat toplumun ih-

⁶⁵ M. Erden, Y. Akman, s. 118. & Can, s. 138.

⁶⁶ M. Erden, Y. Akman, s. 118-120. & Senemoğlu, s. 66. & Can, Kişilik Gelişimi, s. 138-139.

tiyacını karşılamayan kuralların değişmesi gerektiğini savunur. Altıncı devredeki bireyler ise; evrensel ahlak ilkelerini toplumsal norm ve yasaların üstünde görürler. Toplumsal kurallarla evrensel ilkeler arasında çelişki olması durumunda evrensel ilkelerin doğruluğunu kabul eder.⁶⁷

(2) Sosyal Gelişim

Gelişmenin büyüme, olgunlaşma ve öğrenme süreçlerinin etkileşimi sonucu organizmada meydana gelen ileri yönlü değişim olduğu daha önce belirtilmişti. O hâlde sosyal gelişimin sağlanabilmesi için, bireylerin büyümesi yani fizik yapısında zamanla gözlenen niceliksel değişikliklerin sağlıklı bir şekilde devam etmesi; olgunlaşması yani kendinden beklenen işlevleri organizmanın gerçekleştirebilecek fizyolojik güce sahip olması ve son olarak da öğrenmesi gereklidir. Şüphesiz ki; bireylerin sosyal ilişkiler kurabilmeleri ve bu ilişkiler ağı içinde farklı şekillerde rol alması büyüme ve olgunlaşma süreçleriyle yakından ilgilidir. Ancak büyüme ve olgunlaşma daha çok biyolojik süreçler iken; öğrenme, bu biyolojik süreçlerin yeterli olması durumunda sosyal çevrenin etkisiyle gerçekleşen hem bilişsel hem de sosyal yönleri ağır basan bir süreçtir. O hâlde, sosyal gelişimin olumlu yönde etkilenmesini en etkili şekilde sağlayabilecek süreç, öğrenme sürecidir. Öğrenme sürecinden yola çıkılarak sağlıklı sosyal gelişimi sağlayabilmenin sosyal öğrenmeyi doğru algılayabilmekle mümkün olabileceği söylenebilir.

(a) Sosyal Öğrenme

Öğrenmenin sosyal çevrenin etkisiyle gerçekleştiğini savunan bir kuramdır. Sosyal öğrenme kuramı denildiğinde akla gelen ilk isim Albert Bandura'dır. Bu kurama göre; "İnsanlar her gün birbirlerinden dolayı olarak bir şeyler öğrenir. Top-

⁶⁷ Can, s. 140.

lumda bireyler diğer insanları seyrederek ve gözlem yaparak, onların yaptığı davranışların pekiştirildiğini veya cezalandırıldığını gözlemleyerek öğrenirler.”⁶⁸ Araştırmalara göre davranışı pekiştirilen modeli izleyen bireyler modeli daha sık ve kısa sürede taklit ederler. Modelden edinilen bu pekiştirece dolaylı pekiştireç adı verilir. Modellerin olumsuz davranışlarının cezalandırılması, modeli izleyen bireylerin söz konusu davranışta bulunmasını engellemektedir, buna ise; dolaylı ceza adı verilmektedir. Gözlenen ürünler, bireyleri bilgilendirmekle kalmazlar; aynı zamanda onları elde etmeye güdülerler. Gözlenen davranışın sonucundaki ürünün, bireyler tarafından değer verilen bir ürün olması hâlinde gözleyen kişiler davranışları gerçekleştirmek için bir istek duyarlar ki buna dolaylı güdüleme denir. İnsanlar, sahip oldukları çoğu duyguyu da gözlemleri sonucu edinirler. Örneğin; insanlar kendilerine zarar vermedikleri hâlde bir köpektен korkuyorlarsa bunun temelinde köpek korkusuna sahip bir modelin gözlemlenmesi yatmaktadır. Bu türden duygulara ise dolaylı duygu adı verilmektedir. Gözlem yoluyla öğrenme, dört temel süreçle meydana gelir. Bunlar: dikkat etme, hatırlama, davranışa dönüştürme, güdüleme süreçleridir. Dikkat etme süreci, öğrenmenin temel koşuludur. Bireylerin modellerin yaptığını doğru algılamaları için bu gereklidir. Dikkatin oluşmasında, model davranışı yapan kişilerin, model davranışın ve model davranışı öğrenen kişinin özelliği etkilidir. Hatırlama sürecinin gözlem yoluyla öğrenmedeki rolü başkalarından gördüğümüz davranışları tekrar edebilmek için hatırlamak zorunda olmamızdan ileri gelmektedir. Gözlemlenen davranışlar; semboller, resimler, hayalî ve soyut nesnelere yararlanılarak beyinde kodlanır. Zihinsel olarak deneme ve pratiklerle davranışın unutulmaması sağlanır. Bellekte kodladığı davranışların, birey tarafından davranışa dönüştürülmesi süreci ise; gözlemle öğrenmenin üçüncü aşamasıdır. Yalnız burada bireylerin fiziksel ve psikomotor özelliklerinin davranışın gerçekleştirilebilmesi için uygun düzeyde gelişmiş olması gerekir. Bunların dışında davranış süreci, iki noktaya bağlıdır. İlki, bireylerin karşılaşmış olduğu sorunları çözebilecek yeterlilikte olup-olmadığına dair kendilerine duyduğu inanca (öz yeterliliğe) sahip olması; ikicisi davranışı meydana getirme-

⁶⁸ İ. Korkmaz, Sosyal Öğrenme Kuramı, B. Yeşilyaprak, Eğitim Psikolojisi, Ankara, 2008, s. 218.

den önce bireylerin modellerin davranışlarını zihninde oluşturarak, kendi davranışları ile kıyaslaması, bunun sonucu olarak da aralarındaki farkı gidermek için düzeltme etkinliklerini başlatmasıdır. Şunu da belirlemek gerekir ki davranışa dönüştürme sürecinde bireyler sadece modelin davranışlarıyla kendininkini kıyaslamaz, kendi davranışlarını, kendi ölçütleriyle karşılaştırarak bir yargıya varırlar, gerekli gördükleri takdirde ölçütlerine uygun olarak davranışlarını değiştirirler. (öz düzenleme) Yani bireyler kendi davranışlarını kontrol ederler. Davranışları insanlar gözlemleyerek kazanabilir; fakat söz konusu davranışları sergilemeleri için güdülenmeleri ya da buna ihtiyaç duymaları gerekir. Öğrenilenleri performansa dönüştürmeyi sağlayan sürece güdülenme denir ki bu süreç gözlem yoluyla öğrenmenin dördüncü ve son sürecidir.⁶⁹

Yukarıda gözlem yoluyla meydana gelen davranışların hangi aşamalarla oluştuğu açıklanmıştır. Süreç içinde modellerin özelliklerinin öneminden bahsedilmiştir. Yalnız bu özelliklerin taklit edilmeyi sağlamadaki etkilerine de değinmek gerekir. Bu konuda yapılan bir çalışmada, yüksek statülü bir model, davranış sonuçları bilinmese dahi yüksek düzeyde taklit edilirken; düşük statülü modelin bireye etkisinin az olduğu vurgulanmıştır. Aynı çalışmada bireyin kendisiyle aynı statüye sahip bir modelin davranışlarının sonuçları, olumluysa yine yüksek düzeyde taklit ettiğini olumsuz ise; derhal taklidi kestiği belirtilmiştir.⁷⁰

Gözlem yoluyla öğrenme de etkin bir yere sahip olan pekiştireci Rotter'e göre insanlar iç denetim ve dış denetim merkezi olmak üzere iki şekilde algılamaktadır. İç denetim merkezli insanlar kendi davranışları sonucu pekiştirmenin gerçekleştiğini düşünürler buna göre de hareket ederler. Oysa dış denetim odaklı insanlar, pekiştirmenin dış güçlere bağlı olduğunu düşünüp davranışları ve yetenekleriyle fazla bir şey değiştiremeyeceklerine inanırlar. Dış denetim odaklı insanlar, içinde buldukları

⁶⁹ Korkmaz, s. 218-238. & Senemoğlu, s. 216-237.

⁷⁰ Senemoğlu, s. 220-222.

durumu değiştirmek için ya hiç çaba göstermezler ya da yeteneklerine göre az çaba gösterirler. Yapılan araştırmalara göre; iç denetim odaklı insanlar diğerlerine göre hayatta daha başarılıdırlar. Bu nedenle sosyal gelişmelerini sağlamak istediğimiz bireylerin iç denetim odaklı yetişmelerine özen göstermeliyiz.⁷¹

Tüm bu bilgiler ışığında, bireylerin sosyal gelişim süreçlerinde en etkin etkenin, birbirinden farklı modelleri sunması, pekiştireçleri ve cezaları içinde barındırması nedenleriyle sosyal çevre olduğu söylenebilir.

(3) Sosyal, Ahlaki, Duygusal ve Psikolojik Gelişime Masalların Etkisi

Masalın sosyal gelişime ve ahlak gelişimine olan katkılarının daha iyi anlaşılması için gelişim süreçlerinin tamamının birbiriyle etkileşim içinde olduklarını ve birbirlerine paralel bir şekilde ilerlediklerini vurgulamak gerekir. Bu süreçler arasındaki bağların anlaşılabilmesi için Yavuzer'in ; "Çocuğun sözcük dağarcılığının fakirliği, onu toplum dışı bırakabilir."⁷² sözünden hareket edilmesi yeterli olacaktır. Bireylerin sözcük dağarcılıklarının fakirliği yani dil gelişimindeki noksanlık, kendilerini doğru bir şekilde ifade edememelerine; toplumun kendilerinden beklentilerini de doğru bir şekilde anlayamamalarına neden olur. Bunun doğal sonucu olarak da bireyler toplum dışı kalırlar. Toplum dışı kalan bireyler, kendilerine doğru modelleri seçemeyebilirler. Yani bireylerin sosyal öğrenmelerinde buna bağlı olarak sosyal gelişimlerinde aksaklıklar meydana gelir. Bireylerin kendilerine doğru modelleri seçememeleri onları toplumdan dolayısıyla toplumun kural ve normlarından uzaklaştırır ki; bu bireylerin ahlaki gelişimlerinin olumsuz yönde etkilendiğini gösterir. O hâlde; yukarıda dil gelişimine etkisi açıklanmaya çalışılan masalların dolaylı olarak; sosyal gelişime bunun paralelinde ahlaki gelişime de olumlu etkisi olduğu söylenebilir. Görüldüğu gibi gelişim süreçleri iç içe devam etmekte, birbirlerini etkilemektedir.

⁷¹ Korkmaz, s. 218-238. & Senemoğlu, s. 216-237.

⁷² Haluk Yavuzer, Çocuk Psikolojisi, Remzi Kitabevi, 28. Baskı, İstanbul 2005, s. 92.

Masalların bireylerin sosyal ve ahlaki gelişimlerine olan katkıları şüphesiz dolaylı katkılarla kalmaz. Masallar, ahlaki gelişimin gelenek öncesi döneminde, çocukların buldukları toplumun kural ve normları hakkında fikir sahibi olmalarına yardımcı olur. Çocuklar, masallar sayesinde toplumsal hayatı düzenleyen kurallar olduğunu bu kurallara uyulmadığı takdirde cezalandırılacaklarını kavrayabilirler, bu da bir sosyal öğrenmedir. Çocukların bu tür öğrenmelerle toplumsal kurallardan haberdar olmaları doğal olarak; onların sosyal ilişkilerinde de başarılı olmalarını sağlar. Çocuklar masallardaki modellerin yaptıkları davranışın pekiştirilmesini ya da cezalandırılmasını göz önüne alarak pekiştirildiğini gördüğü davranışları sergilemeye, cezalandırıldığını gördüğü davranıştan kaçınmaya başlayabilir. Böylelikle çocukların istenmeyen davranışlardan uzak durması sağlanabilir ki bu onların ahlaki gelişim süreçleri için olumlu bir sonuçtur. Eğitimin ve eğitimcilerin amacı elbette ki sadece bu kadar değildir; asıl amaç çocukları bir sonraki gelişim sürecine taşımaktır. Can, çocukların ahlaki gelişim sürecinde, gelenek öncesi dönemden geleneksel döneme geçmelerini olumlu etkileyebilecek fikirlerini şöyle beyan etmektedir:

Öğrencilerin belli durumlar karşısındaki ahlaki ikilemleri sınıf içi tartışmalarda sergileyebilme olanağı elde etmeleri, bu tür oturumlarda farklı görüşteki öğrencilerin birbirlerini ikna etme çabalarının yanı sıra kendi ahlaki görüşlerini de yeniden gözden geçirebilme fırsatı elde etmelerine olanak verecektir. Öğrencinin bir olaya kendi bakış açısının dışında, başkalarının bakış açısından da yaklaşabilmesini olanaklı kılacak bu tür tartışmaların ahlak gelişimi açısından bireyin gelenek öncesi düzeyden, kendi dışındaki bireylerin görüşleriyle sosyal düzenlemeleri de dikkate alan daha üst bir ahlaki düzeye geçişini kolaylaştırdığı söylenebilir.⁷³

Buradan hareketle denilebilir ki; çocukların ahlaki gelişimini sağlamak amacıyla sınıf tartışmalarında sıradan durumların konu edilmesi yerine; bu tip tartışmalara çocukların yaşları itibarı ile hayal dünyalarına hitap eden masallardaki durumların konu edilmesi daha yerinde olacaktır. Çünkü “Öğrenciler ilginç buldukları anlatımla-

⁷³ Can, s. 140.

ra ilginç bulmadıkları anlatımlardan daha fazla dikkat göstermektedirler.”⁷⁴ Sosyal öğrenmenin temel süreçlerinden ilkinin “dikkat etme” süreci olduğunu hatırlarsak masalarda geçen davranış modellerinin sıradan davranış modellerine oranla daha etkili olduğu bir kez daha ortaya çıkar. Ayrıca sosyal öğrenmenin bir diğer temel süreci olan “hatırlama” sürecinde çocuğun modelin davranışlarını tekrar edebilmesi için hatırlamak zorunda olduğu, hatırlamanın sorunsuz bir şekilde gerçekleşebilmesi için de davranışın kodlanmasının gerektiğini yukarıda belirtmiştik. Masalardaki davranışlar, modellerle birebir kodlandığı için çocukların model davranışları hatırlaması çok daha kolay olacaktır. Kolay hatırlanan davranışların tekrar edilmesi de o denli kolay olacaktır.

Geleneksel düzeyin ilk evresindeki bireyler çevresindeki önemli insanlarca beğenilen davranışları yapmaya çalışırlar. İkinci evresinde ise; toplumun kural ve normları, önem verdiği insanların beğenisini kazanmaktan önce gelir. İlk evrede bireye göre değerli insanların (aile büyükleri, öğretmeni veya yüksek statülü biri) yönlendirmeleri çok önemlidir. Bu insanlar, tarafından anlatılan masalarda, bireye toplumsal kural ve normlara uyan modellerin benimsetilmesi onun geleneksel düzeyin ikinci evresine geçmesine yardımcı olacaktır.

Daha önce de belirtildiği gibi gelenek sonrası düzeyin ilk dönemindeki bireyler, toplumsal kurallara genel anlamda uymakla birlikte toplumun ihtiyaçlarını karşılayamayacak kuralların değiştirilmesi gerektiğini savunur. İkinci evredeki bireyler için ise; toplumsal kural ve normların yerini evrensel değerler alır. Geleneksel dönemden gelenek sonrası dönemin ilk evresine öğrencilerin geçmelerine yardımcı olmak amacıyla masalarda geçen toplumsal kural, yargı ve davranışlar tespit edilip bunların günümüzde ne kadar geçerli olduğu hakkında öğrencilerin tartışmaları sağ-

⁷⁴S. Büyükkaragöz, A. M. Sunbul, “*Dikkati Çekme, Güdüleme ve Hedeften Haberdar Etme Etkinliklerinin Öğrencilerin Başarıları Üzerindeki Etkileri*”, <http://tef.selcuk.edu.tr/salan/sunbul/g3.pdf>, s.1. (29.12.2008).

lanabilir.⁷⁵ Tartışmalar sonunda öğrenciler toplumun ihtiyaçlarını karşılamayan bazı toplumsal kuralların uzlaşıyla değiştirilebileceğini kavrayabilirler. Bu da onların gelenek sonrası düzeyin ilk evresine geçmelerine yardımcı olur. Bireylerin birinci evreden ikinci evreye geçmelerinde yine masallar kullanılabilir. Çünkü “Dürüstlük, sabır, adalet, eşitlik, bağlılık gibi evrensel değerler en güzel kendilerini masal ve efsanelerde dile getirir. Bu yönleriyle masallar ve efsaneler yüzlerce yıllık deneyimlerden süzülüp gelen eşsiz eğiticilerdir.”⁷⁶ Eşsiz eğiticiler olan masallar sayesinde bireyler ahlaki gelişim süreçlerini sağlıklı bir şekilde devam ettirebilirler. Ahlaki gelişimleri sağlıklı olan bireyler sosyal çevreleriyle olumlu ilişkiler kurarlar. Bireylerin kurdukları bu olumlu ilişkiler, onların ve çevrelerindeki insanların sosyal gelişimine de katkıda bulunabilir.

Her ne kadar bu çalışmada, masalların sosyal ve ahlaki gelişim süreçlerine olumlu katkıları olduğu savunulsa da bunun aksini savunanlar da vardır.

Masalın çocuklar için zararlı olduğunu iddia edenlere göre masallar, çocukları gerçek hayattan uzaklaştırır, mantıklı düşüncelerini engeller. Böyle düşünenlerin arasında J. J. Rousseau gelmektedir. Ona göre masallardaki derin anlamı, çocuklar anlayamazlar. Onlara her şey, diğer bir deyişle “gerçekler” net bir şekilde verilmelidir. Çocuklar, kinayelerin altındaki gizli gerçekleri göremedikleri için onların masaldan beklenen sonucu değil de olumsuz sonucu anlayıp anlayamayacakları garanti edilemez.⁷⁷

Bu görüş görünürde haklılık payı taşımakla birlikte masalların kontrollü bir şekilde öğrencilere aktarılması hâlinde geçerliliğini kaybedecektir. Çünkü masalın aktarılmasından sonra öğretmenlerin veya bu konumdaki kişilerin gerekli yönlendir-

⁷⁵ Örneğin; öğrencilere “Yalancının Evi Yanar.” adlı masalda komşularının yalancıya çok ciddi bir konuda (yalancının evinin yanması) kandırılma endişesi ile inanmamaları doğru mudur ya da kandırılma korkusu, bir insanın yalancı dahi olsa evinin yanma ihtimalini göz ardı etmeyi gerektirir mi veyahut toplumun, yalancı şahsın evinin yanmasına seyirci kalması bir ceza ise; bu ceza ne kadar yerinde bir cezadır gibi sorularla uygun tartışma ortamları oluşturulabilir.

⁷⁶ Hülya Çevirme, “Masal ve Efsanelerde Halk Eğitimi”,

http://web.inonu.edu.tr/~efdergi/dergi/Hulya_masal.htm, (26.12.2008)

⁷⁷ Çetinkaya, s. 31-32.

meleri yaparak model alınması gereken davranışı belirtmeleri öğrencilerin masaldan beklenen sonucu çıkarmalarını sağlayacaktır.

Masalların içindeki şiddet öğelerine de yeri gelmişken değinmek gerekir. Sosyal öğrenme kuramı anlatılırken, bireylerin modellerin davranışlarını tekrar etme eğiliminde olduklarını sık sık tekrarlanmıştı. Bu bağlamda masalarda bulunan şiddetin çocukları etkilemeleri kaçınılmazdır. Bu konuda Yalçın, “Çocuk edebiyatı metinleri, şiddet öğelerini içermemelidir. Çocuklara yönelik eserlerde şiddet öğesinin ne gibi olumsuz sonuçlar doğurduğu son yıllarda yapılan bilimsel eserlerle ortaya konmuştur.”⁷⁸ şeklinde fikir beyan etse de Lene Mayer-Skumanz bu konuda şunları söylemektedir: “Dünyada olup bitenlerin tümü, çocuk kitaplarına konu olmaya elverişlidir. Açlık, sevgi, aşk ve ölüm; önemli olan bunların nasıl yazıldığıdır.”⁷⁹ Buradan çocuklara hitap eden masalarda dünyada olup biten şiddet öğelerinin benzerlerinin bulunmasının bir sıkıntı oluşturmadığı, bunların aktarılma şeklinin daha önemli olduğu sonucu çıkarılabilir. Hatta masalardaki şiddetin çocukları hayalî saldırganlığa yönlendirdiği takdirde olumlu etkide bulunabileceği bile söylenebilir.

Bir görüşe göre hayalî saldırganlıkta bulunmak, saldırganlık dürtüsünü azaltır. Bu konuda yapılan bir deneyde (Feshbach, 1955), kendilerini kızdıran araştırmacıya karşı hayalde/ fantezide saldırganlık yaşamaları sağlanan deneklerin, yaşamayanlara oranla, test etme şartında, araştırmacıya daha az saldırganlık yönelttikleri saptanmıştır. Filmleri ve masaları izleyen çocukların, bunlardaki kahramanlarla özdeşim (ya da empati) kurarak çeşitli engeller karşısında bu kahramanların sergiledikleri saldırganlıkları, saldırganlıklarınıymış gibi algılamaları ve bu yolla hayalî saldırganlıkta bulunmaları söz konusu olabilir. Böyle olunca da gerçek yaşamdaki saldırganlıklarında azalma bekleyebiliriz.⁸⁰

⁷⁸ A.Yalçın, G. Aytaş, s.51.

⁷⁹ Haluk Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, 28. Baskı, İstanbul 2005, s. 187.

⁸⁰ Üstün Dökmen, “Grimm ve Türk Halk Masallarındaki Davranış Modellerinin Operant Şartlamaya Denetim Odağı Açısından İncelenmesi”, (<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/517/6447.pdf>), (23.08.2009)

Gerçek yaşamda bireylerin öfke kontrollerini sağlayarak saldırgan tutumlar sergilememeleri onların duygusal gelişimleriyle alakalıdır. Şu hâlde masalların çocukların duygusal gelişimlerine de katkıda bulunabileceği söylenebilir. Elbette masalların çocukların duygusal gelişimlerine katkıda bulunabileceği alanlar bu kadarla sınırlı değildir. Çocukların duygusal gelişimlerine yön veren tipik heyecan biçimlerinden biri de “korku”dur. Çocukların, korkularını yenmeleri için öncelikle kendilerine güvenmeleri gerekir. Çocuklara “kendine güven” duygusu onları korkularıyla zorla yüzleştirecek şekilde sağlanmaz. Örneğin; “köpekten korkan bir çocuk, zorla köpekle karşılaştırılmaya çalışmamalıdır. Bunun yerine ona köpekle oynayan yaşlıları gösterilmelidir.”⁸¹ Buradan çocukların korkularını ancak; kendi korkularından korkmayan modellerle yenebilecekleri anlaşılmaktadır. Çocuk korkuları; köpek, karanlık, hayalî yaratıklar, yaralanma ve sosyal ilişkileri içeren korkulara kadar çeşitlilik gösterir. Masallarda çocuklar, kendi korkularının benzerlerine sıkça rastlayabilirler. Çocuklar, kendi korkularının benzerleri karşısında üstünlük sağlayan masal kahramanlarını model alarak korkularını kolaylıkla yenebilirler. Bu durum, doğal olarak çocukların duygusal gelişimlerine katkıda bulunabilir.

Masallar çocukların psikolojik gelişimlerine de katkıda bulunabilir. “Çocukların karamsarlıklar konusunda çok hassas olduğu gerçeğinden yola çıkarak; onları umutlandırıcı, hayata bağlayıcı eserlerle yüz yüze getirmek gerekir.”⁸² Burada da masallar, içlerindeki hayata bağlı modellerle tekrar ön plana çıkmaktadır. “Modelin güçlükler karşısındaki mücadele azmi, çocuklar için yararlı bir taklit ögesi hâline gelebilir.”⁸³ Bu da çocukların psikolojik gelişimlerinin olumlu etkileneceği anlamına gelir. Ayrıca Sakaoğlu, “İnsanların şuurlarına yerleşen bazı kompleksler masallar yoluyla çözülür ve onları rahata kavuşturur. Masalı anlatan kadar dinleyen de bu hu-

⁸¹ Yavuzer, s. 98-99.

⁸² A.Yalçın, G. Aytaş, s.50.

⁸³ Dökmen, (<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/517/6447.pdf>), (23.08.2009)

suslarda kendini rahatlamış hisseder.”⁸⁴ diyerek masalın farklı psikolojik etkilerine dikkat çeker.

Özetle denilebilir ki; masal, başta ahlak gelişimi ve sosyal gelişim olmak üzere duygusal gelişime hatta psikolojik gelişime dahi olumlu etkileri bulunan ürünü olduğu halkın birikimlerini ustaca bir üslupla aktaran halk edebiyatı anlatı türüdür. Gazipaşa masallarının da bahsedilen tüm bu özellikleri taşımaları, onların da değerli eğitim araçları olmalarını sağlamıştır.

⁸⁴ Saim Sakaoglu, s.159.

IV. GAZİPAŞA MASALLARI ve BUNLARINLARIN EĞİTİMSEL İŞLEVLE- RİNİN İNCELENMESİ

A. Hayvan Masalları

1. Aç Ayı Masalı

Bir varmış bir yokmuş. Eski zamanlarda, bir ayı varmış. Ayı acıkmış. Ne yapayım diye düşünmüş? Sonunda yola düşmüş. Giderken çayır da yayılan bir koyun görmüş. “Gideyim şu koyunu yiyeyim.” demiş. Koyunun yanına varmış, onu yakalamış. Koyun, “Benim bir tingil oyunum var, gel ben sana oynayıvereyim; ondan sonra beni yersin.” demiş. Ayı da inanmış, bırakıvermiş. Koyun oradan bir kaçmış; koşmuş, gitmiş. Ayı bakakalmış. Kendi kendine: “Olmadı.” demiş. Düşünmüş, “Ne yapayım?” diye sonunda yine yollara düşmüş. Bu seferde çayırdaki yayılan bir at görmüş. Atın yanına yemek için yaklaşmış. Ayının kendine düşman olduğunu bilen at içinden “Ayı beni yemek için geldi.” diye geçirmiş. Kurtulmak için ne söylemesi gerektiğini düşünmüş. Tam o sırada ayı bunu yakalamış. Yakalanan at, ayıya: “Arka ayağında bir yazı var yazıyı oku ondan sonra beni yersin.” demiş. Ayı, yazıyı okumak için atın arka tarafından dolaşmış. Ayı, yazıyı okumak için eğilince; at çifte atmış. Ayı, “Anam!” demiş, düşerek yuvarlanmış. At, koşmuş, gitmiş oradan. Ondan sonra ayı, “Aaaaah!” diye inleyerek kalkmış. Dayak yediği için morali de bozulmuş. Aç kalan ayı, sallanarak ayağa kalkmış ve kendi kendine: “Buldun bir koyun, ye de doyun; ne ne senin tingil oyun? Buldun bir at, ye yanına yat; ne ne senin yazısı yuzusu?” demiş.

a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

(1) Masalda ayının aç kalmasının merakından kaynaklandığı gösterilerek, “Ge-reğinden fazla meraklı olmak, insana zarar verebilir.”⁸⁵ iletisi verilmektedir.

(2) Ayı başına gelen olaylardan hiçbir ders almamıştır. Burada da “Olaylardan ders almalı ve aynı oyuna iki kez gelmemelidir.”⁸⁶ iletisi verilmektedir.

(3) Çocuklara, koyun ve atın akılları sayesinde tehlikelerden kurtuldukları gös-terilerek; “Zekâ, sağduyu, dikkat kaba gücü yener ve en karmaşık sorunları bile çö-zer.”⁸⁷ iletisi verilmektedir.

(4) Ayının gücü karşısında koyun ve atın önce akılları sonra diğer yetenekle-ri(oyun oynama, çifte atma gibi) sayesinde üstün gelmeleri gösterilerek, “Dünyada yaşayan herkesin, kendisine göre bir yeteneği ve bir işlevi vardır.”⁸⁸ iletisi verilmek-tedir. Ayrıca bu yetenekleri sayesinde insanların eksiklerini kapayabilecekleri de or-taya konmuştur. Çocukların bu iletiyi doğru bir şekilde algılamaları sağlanarak ken-dilerine güvenleri artırılabilir.

⁸⁵ Muhsine Helimoğlu Yavuz, *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*, İstanbul 2009, s. 54.

⁸⁶ Helimoğlu, s. 54.

⁸⁷ Helimoğlu, s. 55.

⁸⁸ Helimoğlu, s. 58.

2. Ayının Aşkı Masalı

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde; bir varmış, bir yokmuş. Bir ayı varmış, bir aileyle dost olmuş. Dostlukları sebebiyle aileye her gün gelir-gidermiş. O ailenin de bir kızı varmış. Ayı, kıza âşık olmuş. Aileye “Kızı bana verin.” demiş, tutturmuş. Israrından da vazgeçmemiş. Kızın ailesi, “Ne yapalım, ayıya hiç kız verilir mi?” diye düşünmüşler. Ayının kızı almadan gitmeyeceğini anlayınca; “Ayıya kızı sana verdik.” demişler. Kızı verdikleri için ayı da artık rahat rahat gelip gitmeye devam etmiş. Kızın ailesi kendi arasında:

— Biz buna ne yapalım?

—Tuzak kurup, kazanda kaynatalım, diye konuşmuşlar.

Ayı evde olmadığı bir anda, evin içine bir çukur açıp içini zift ile doldurmuşlar. Çukurun üstünü oklava ve şişlerle kapatıp oklava ve şişlerin üstüne de minder atarak zift dolu çukuru gizlemişler. Biraz sonra ayı uçarcasına, gururlu gururlu nişanlısının evine gelmiş. Ev halkı ayıya “O, damat, buyur damat, hoş geldin damat, buyur buyur damat!” demişler. Hemen hazırladıkları yere buyur etmişler. Ayı oraya oturunca çökmüş, kalmış. Ayı, “Ah, gittim kaynaya kaynana; yandım kaynana!” diye bağırmış. Aile ve kızları ayıdan böylece kurtulmuşlar.⁸⁹

⁸⁹ Masal, Ali Berat Alptekin’in “Hayvan Masalları” adlı eserinde yer alan “Çiftçi ile Ayı” masalıyla ortak özellikler göstermektedir. Ali Berat Alptekin, “Hayvan Masalları”, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991, s. 113-116.

a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

(1) Ayı ile ailenin dostluk kurmalarının ardından ayının ailenin kızını almak istemesi, çocuklara “İyi seçilmeyen arkadaşlar, her an kötülük yapabilirler, çıkara dayanan ilişki, dostluk değildir.”⁹⁰ iletisini vermektedir. Ailenin kötü insanlarla dostluk kurması, kendisine zarar vermiştir.

(2) Ayının ailenin kızını aileyi korkutarak alması kötü bir davranıştır. Bu kötü davranış kızlarının ayı ile evli kalmasına dayanamayan ailenin bir başka kötü davranış sergilemesine neden olmuştur. Özetle, masalda “İyiler iyilik, kötüler kötülük bulur.”⁹¹ iletisi verilmektedir.

(3) Ayının kaba gücünden korkan aile tüm sorunlarını zekâları sayesinde çözmüştür. Masalda açık bir şekilde “Zekâ, sağduyu, dikkat kaba gücü yener ve en karmaşık sorunları bile çözer.”⁹² iletisi verilmektedir.

(4) Ailenin dost bildiği ayı, bu ailenin kızını korkutarak elinden almıştır. Yine ayının akrabalık bağı ile yakınlık duyduğu aile ayının sonunu hazırlamıştır. Kısaca masalda “İnsan ilişkilerinde, her zaman, her yerde, herkese karşı çok dikkatli olmalı ve kimseye güvenmemelidir, bazen en büyük kötülük en yakınından gelebilir.”⁹³ iletisi verilmektedir.

(5) Masal, “Zorla güzellik olmaz.” atasözünü anlatmak için kullanılabilir.

⁹⁰ Helimoğlu, s. 60.

⁹¹ Helimoğlu, s. 54.

⁹² Helimoğlu, s. 55.

⁹³ Helimoğlu, s. 58.

3. Ayı ile Tilki Masalı

Bir varmış, bir yokmuş. Bir ayı ile bir tilki varmış. Bunlar, arkadaş olmuşlar. Birlikte yola koyulmuşlar. Gide gide bir asma ağacına varmışlar. Üzüm yemek istemişler. Ayı, ağaca iyi çıktığı için ağaca o çıkmış. Tilki asma ağacının dibinde beklemiş. Ayı atarmış, tilki yermiş; ayı, atar; o, yermiş. Neyse ayının ağacın başında toplama işi bitmiş, aşağıya inmiş. Tilki, aşağıda üzüm koymamış, hepsini yemiş. İki üzüm tanesini de burnunun deliklerine sokmuş. Yerde üzüm bulamayan ayı, tilkiye: “E, arkadaş hani üzüm? Bana bırakmamışsın...” demiş. Tilki de: “İki üzüm tanesi var, onlar da burnumun deliklerinde.” demiş. Ayı, “Tilki kardeş olmaz bu senin yaptığın.” demiş. Neyse sonra gitmişler oradan başka bir yere. Tilki, “Arkadaş, gel bir de ortaklık yapalım.” demiş. Ayı, bu sefer:

—E, ne iş yapalım?

Tilki:

—Bir soğan ekelim, demiş. Ardından hemen kurnazca sormuş:

—Soğanın dibini mi yoksa başını mı alacaksın diye? Ayı da: “Arkadaş, başını bana ver; kökü senin olsun.” demiş. Soğan yetişmiş, soğanı sökmüşler. Dibi yani yenilebilir kısmı, tilkiye kalmış; başındaki kuru yaprağı da ayıya kalmış. Ayı, “Eyvah, olmadı arkadaş!” demiş. Zararda olduğu için bir de ekin ekelim demiş.

Tilki:

— Ekelim, ee arkadaş sen neresini alacaksın? demiş.

Ayı:

—Arkadaş bundan önceki seferde sen beni kandırdın, dibini aldın. Bu sefer ürünün dibini ben alacağım, başını sen alacaksın demiş. Ekini ekmişler, biçmişler, hazır etmişler. Bakmışlar ki; ekinin, yenilebilecek, üst kısmı tilkinin; yenilemeyecek

kısmı, yine ayının olmuş. Bu işten de zararlı çıkan ayı, tilkiye “Yeni bir iş yapalım.” demiş.

Tilki:

—Tamam, o zaman, bir kovan açalım, bal yiyelim, demiş. Kovanları parçalama işi yine ayıya kalmış. Ayı kovanları parçalamış birlikte balları bir küpe doldurmuşlar, saklamışlar. Bir gün tilki, ayıdan habersiz balın birazını yemiş. Küp-
teki balın azaldığını fark eden ayı sormuş:

— Kardeş, bal içilmiş. Ne oldu, bu bala?

Tilki:

— Ümükleme ümükleme, demiş. Başka bir gün, bir daha bakmış ayı. Ne olduğunu sorunca tilkiye; tilki hemen, “Arkadaş, belleme belleme...” demiş. Yedim diye söylemezmiş ayıya. Ayıyı her zaman kandırırmiş. Yine bir gün, balın hepsini yemiş, bitirmiş. Durumu farkedenden ayı, sormuş:

— Arkadaş noldu, bal bitmiş, noldu?

Tilki:

— Arkadaş, dipleme oldu, dipleme, demiş. Ayı:

—Olmacak arkadaş, bu arkadaşlık demiş. Bu ortaklık, kavgaya dönüştü. Gel dövüşeceğiz, demiş. Tilki:

—Dövüşelim. Demiş. Ayı, sırığı ben alayım, sen tokmağı al. demiş. Ama dövüşükleri yer darmış. Ayı, sırıkla vurmak istermiş tilkiye ama sırım takılırmış, vuramazmış. Tilki ise; kısa tokmakla dar yerde dövermiş ayıyı. Ayı durumu anlamış, “Silahları değiştirip öyle kavgaya devam edelim.” demiş. Tokmağı ayı almış, sırığı tilki almış. Ama bu sefer de tilki geniş bir alana çıkmış. Ayı, tokmağı tilkiye

salarmış, vuramazmış. Tilki elindeki sırıkla ayıyı uzaktan dövermiş. Ayı, bakmış ki tilki ile baş edemeyecek; kavgayı da bırakmış, tilki ile arkadaş olmayı da...⁹⁴

a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

(1) Ayının sürekli olarak arkadaş bildiği tilki tarafından kandırılması durumu ile “İyi seçilmeyen arkadaşlar, her an kötülük yapabilirler, çıkara dayanan ilişki, dostluk değildir.”⁹⁵ iletisi verilmektedir. Tilki çıkarları doğrultusunda ayıyı kullanmış, ters düştüklerinde ise; ayıyı incitmekten çekinmemiştir.

(2) Olaylardan ders almayan ayı, kendisi için olumsuz sonuçlanacak olaylarla karşı karşıya kalmaktan kurtulamamıştır. Masalda, “Olaylardan ders almalı ve aynı oyuna iki kez gelmemelidir.”⁹⁶ iletisi verilmektedir.

(3) Tilkinin amacına her seferinde ulaşması durumu ile “Bazen sahtekârlar ve kurnazlar da mutlu sona ulaşabilirler. Bu, insanı yanıltmamalı ve örnek alınmamalıdır.”⁹⁷ iletisi verilmektedir.

(4) Ayı, tilki ile olan ilişkisinde en büyük hatayı henüz yeterince tanımadığı birine gereğinden fazla güvenerek yapmıştır. Bu durum ile “İnsan ilişkilerinde, her zaman, her yerde, herkese karşı çok dikkatli olmalı ve kimseye güvenmemelidir, bazen en büyük kötülük en yakınından gelebilir.”⁹⁸ iletisi verilmektedir.

(5) Ayrıca masalda “Ortaklık denetim ister.”⁹⁹ iletisi de verilmektedir.

⁹⁴ Masal, Ali Berat Alptekin'in “Hayvan Masalları” adlı eserinde yer alan ikisinin de adı “Ayı ile Tilki” olan masallara birçok yönden benzemektedir.

Alptekin, s. 5-6, s. 9-11.

⁹⁵ Helimoğlu, s. 60.

⁹⁶ Helimoğlu, s. 54.

⁹⁷ Helimoğlu, s. 54.

⁹⁸ Helimoğlu, s. 58.

⁹⁹ Helimoğlu, s. 61.

4. Keklik ile Tilki Masalı

Tilki, bir keklikle karşılaşmış. Tilki, kekliğe, “Eliniz kınalı, kendiniz mi yaparsınız; gözünüz sürmeli, kendiniz mi yaparsınız?” diyerek onu lafa tutmuş. Tilkinin onu kandırarak yaklaşmak istediğini anlamayan keklik, tilkiye “Hep Allah’tan hep Allah’tan...” diyerek cevap vermiş. Tilki yine sormuş: “Kekliğim, siz uyumaz mısınız?” demiş. Keklik, “Uyuruz.” demiş. Tilki tekrar sormuş: “Peki nasıl uyursunuz?” demiş. Keklik nasıl uyduklarını gösterirken gözlerini yummuş. Tam bu sırada tilki, kekliğin kafasını ağzına alıvermiş. Keklik son anda “Dur.” demiş tilkiye. “Sen munda mahlûsun, ben temiz mahlûkum.” demiş. “Nasıl olsa beni yiyeceksin; bir dua et de, ondan sonra beni ye.” demiş. Tilki dua ederken “âmin” dediği anda başını kurtaran keklik yüksek bir kayanın başına uçmuş. Tilkinin oraya çıkmaya imkânı yokmuş. Tilki bakmış bakmış aşağıdan. “Karnı doymadan dua edenin aklına turp sıkayım.” demiş. Keklik de demiş ki: “Ben de uykusu gelmeden uyuyanın aklına turp sıkayım.”

a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

(1) Masalda keklik, tilkinin tatlı diline, güzel sözüne kapılarak ona güvenme gafletinde bulunmuştur. Söz konusu durum ile “Bazen güzel sözler işitmek, gerçeklerin fark edilmesini engelleyebilir, gerçeklerin farkında olmamak ise insanları çeşitli sıkıntılara sokar.” iletisi verilmektedir.

(2) Kekliğin iyi seçmediği arkadaşı ona kötülükte bulunmuş, onu yemeye kalkmıştır. Burada yine “İyi seçilmeyen arkadaşlar, her an kötülük yapabilirler, çıkarı dayanan ilişki, dostluk değildir.”¹⁰⁰ iletisi verilmektedir.

¹⁰⁰ Helimoğlu, s. 60.

(3) Kekliği felakete sürükleyen sebep, duygularının esiri olup, aklını kullanmamasıdır. Kekliği ise düştüğü kötü durumdan yine aklı kurtarmıştır. Bu olay örgüsü ile “Aklın önüne duyguların geçmesi durumunda büyük problemler çıkabilir.” iletisi verilmektedir.

(4) Tilki, henüz fırsatı varken kekliği yemeyip onun sözleri doğrultusunda hareket etmekle büyük bir yanlışa dşmştır. Tilkinin bu davranışı ile “Düşmanın sözüne itibar edilmemesi gerekir.” iletisi verilmektedir. Yine aynı davranıştan yola çıkılarak “Her şey yoluna yordamına kuralına uygun olarak yapılmalıdır.¹⁰¹ iletisi ile “Bir işi bitirmeden başka bir işe başlamak yanlıştır.” iletisi verilmektedir.

¹⁰¹ Helimoğlu, s. 59.

5. Koyun ile İnek Masalı

Bir Koyun ile bir inek varmış. İnekle koyun birlikte uzun bir zaman yayılmışlar. İnek doymuş, yatmış bir yere. Koyun ise bir türlü doymamış. Gözü bir türlü doymayan koyun, ineğe: “Kalk, altındaki otu da yiyeyim.” demiş. İnek de demiş ki: “Gözün kör olsun, koyun altımdaki ota da mı göz diktin?” demiş. İneğin bedduası tutmuş, aç gözlü koyunun da gözü kör olmuş.

a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

(1) Masaldaki koyunun açgözlü davranması çevresini rahatsız etmiş, hatta ineğin kendine düşman olarak beddua etmesine neden olmuştur. Bu olay örgüsünde, Çok bencil, hırslı ve aç gözlü olmak insanı canından edebilir.¹⁰² iletisi verilmektedir.

(2) Masalda bedduaların gerçekleşebileceklerinin vurgulanmaktadır. Böylelikle “Beddua etmemek ve beddua alınmasına neden olacak kötü davranışlardan kaçınmak gerekir.” iletisi verilmektedir.

¹⁰² Helimoğlu, s. 55.

6. Sarı Arı ile Bal Arısı Masalı

Zamanın birinde bir bal arısıyla sarı arı varmış. Bal arısı, sarı arıya:

—Yarın ne yapacağız? demiş. Sarı arı:

—Yarın bal yapacağız, demiş. Bal arısı da:

—Allah izin verirse; bal yapacağız, demiş.

Sarı arı demiş ki:

—Ben, balı Allah izin verse de yapacağım vermese de yapacağım, demiş. Aradan zaman geçmiş, bal arısı balı yapmış; ama sarı arı yapamamış. Çünkü Allah izin vermemiş.

a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

(I) Masalda “Her şey, Allah’ın izni ve rızasıyla mümkün olur, önce çalışmak sonra tevekkül etmek gerekir.” iletisi ile dini bir eğitim verilmektedir.

7. Yılan ile İnsan Masalı

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde... Bir varmış, bir yokmuş. Eski zamanlarda, insanlarla yılanlar dostmuş. Yılan ve insanlar dostluklarının gereği birbirlerine gider gelirlermiş. İnsanın yavrusu, yılan kendilerine her geldiğinde onla oynamış. Bir gün çocuk, yılanla oynarken yanlışlıkla yılanın kuyruğunu kesivermiş. Yılan acı içinde kalmış. O acıyla kendisini kaybetmiş, dönüp çocuğu zehirleyip öldürmüş. Çocuğun babası gelince yılan ona, “E, arkadaş! Dosttuk, iyiydik; ama ben de kuyruk acısı sen de evlat acısı bu dostluğumuz burada bitti artık.” demiş. Bu olaydan sonra, yılanlarla insanlar birbirlerinden ayrılmışlar. Yılanlar insanlara düşman olmuş.

a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

(1) Masalda geçen çocuğun yanlışlıkla yılanın kuyruğunu kesmesi olayı ile “Bilinçsiz kişilerden gelebilecek zararlara karşı her zaman uyanık olmak gerekir.” iletisi verilmektedir.

(2) Yılanın kuyruk acısıyla çocuğu sokarak öldürmesi durumu ile “İnsanlar, başlarına gelen büyük sıkıntılar dolayısıyla yanlış işler yapabilirler.” iletisi verilmektedir.

(3) Masalda “Eskiden dost olan insanlar, birbirlerine büyük zarar vermeleri durumunda eskisi gibi dost kalamazlar.” iletisi verilmektedir.

8. Yılan ile Tilki Masalı

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde bir yılan ile tilki varmış. Bunlar, bir gün arkadaş olmaya karar vermişler. Beraberce yola koyulmuşlar; az gitmişler, uz getmişler, gide gide bir çaya varmışlar. Çayın karşısına geçmek istemişler. Yılan demiş ki:

—Arkadaş ben geçemem çayı. Tilki de:

—O kolay, ben geçiririm, demiş. Yılan:

—E, nasıl? diye sormuş. Tilki:

—Ben seni sırtıma alır, geçiririm, demiş. Nasıl olduysa, tilki yılanı sırtına alıvermiş. Tam çayın ortasına geldiklerinde yılan, tilkinin boğazına sarılarak onu boğmaya çalışmış. Bunun üzerine tilki, yılanı:

—Arkadaş, gel seni gözünden bir öpeyim, demiş. Yılan, kafasını uzattığı zaman, tilki de onu kafasından yakalayarak öldürmüştür. Tilki, çayı geçince yılanı boyu boyunca uzatmış ve şöyle demiş, yılanın ölüsüne:

—Arkadaş, arkadaşlık böyle olur. Böyle dosdoğru olacaksın, eğri büğrü arkadaşlık olmaz, demiş. Tilki, yılanın ölüsünü orda bırakmış, gitmiş.¹⁰³

a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

(I) Masalda ilk olarak, “Tanımadığımız insanlarla hemen sıkı ilişkiler içerisine girmek yanlıştır.” iletisi verilmektedir.

¹⁰³ Masal, Ali Berat Alptekin’in “Hayvan Masalları” adlı eserinde yer alan “Yılan ile Tilki” masalına birçok yönden benzemektedir. Alptekin, s. 25-26.

(2) Masalda “İyi seçilmeyen arkadaşlar, her an kötülük yapabilirler, çıkara dayanan ilişki, dostluk değildir.”¹⁰⁴ iletisi verilmektedir.

(3) Tilkinin içinde bulunduğu durumdan kurtulması durumu ile “Zekâ, sağduyu, dikkat kaba gücü yener ve en karmaşık sorunları bile çözer.”¹⁰⁵ iletisi verilmektedir.

(4) Tilkinin kendine zarar vermeye kalkan yılanı öldürmesi ile “İyiler iyilik, kötüler kötülük bulur.”¹⁰⁶ iletisi verilmektedir.

(5) Masalda “İnsan ilişkilerinde, her zaman, her yerde, herkese karşı çok dikkatli olmalı ve kimseye güvenmemelidir, bazen en büyük kötülük en yakınından gelebilir.”¹⁰⁷ iletisi verilmektedir.

(6) Masalda son olarak; “Arkadaşlar birbirlerine zarar verecek davranışlarda bulunmamalıdır.” iletisi verilmektedir.

¹⁰⁴ Helimoğlu, s. 60.

¹⁰⁵ Helimoğlu, s. 55.

¹⁰⁶ Helimoğlu, s. 54.

¹⁰⁷ Helimoğlu, s. 58.

9. Kurbağalı Göl Masalı

Bir kadın varmış. Bu kadının evinin önünde bir göl varmış. Göldeki kurbağalar, çok ses çıkarırlarmış. Kadın, bir gün göle inmiş, kurbağalara:

— Ne sizin zorunuz? demiş. Kurbağalar:

— Biz iş istiyoruz, demişler. Kadın da bir pamuk almış, getirip göle atmış.

— Sizin işinizi getirdim, alın; bunu, eğirin, bükün, dokuyun bana verin demiş.

—Kadın, bir gün gelmiş ve kurbağalara “Verdiğim pamuğu, ne yaptınız?” demiş. Kurbağalar da kadına:

— Verdiğin pamuğu, altımıza döşek, üstümüze yorgan yaptık, demişler.

a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

(1) Masalda ilk olarak; “Tanımadığımız insanların sözlerine güvenerek hareket etmek yanlıştır.” iletisi verilmektedir.

(2) Kurbağaların kendilerine verilen işi yapmamaları durumu ile “Her iş ehline verilmelidir.” iletisi verilmektedir.

(3) “İşi sadece yaygara koparmak olan insanlar, fırsat verildiğinde hiçbir şey yapamazlar.” iletisi de masalda yer alan iletilerdendir.

B. Asıl Halk Masalları

1. Ayıkulak Masalı

Dev, adam yiyen dev, çeşmeden suya geleni yermiş. Sana, bana su aldırılmaz. Bu dev, adam yemedikten sonra suyu vermezmiş. Gel zaman git zaman çeşmeden su doldurma sırası padişahın kızına gelmiş. Padişahın kızını götürmüşler, çeşmenin başına oturtmuşlar. Dev gelecek, kızı yiyecek; daha sonra sana, bana su verecek. Padişahın kızı, otururken Ayıkulak gelmiş, bakmış çeşmenin başında bir kız oturuyor. Ayıkulak, kıza “ Niye oturuyorsun burada bacım?” demiş. Kız, “Ay ağam, beni dev yiyecek de onun için oturtular buraya.” demiş. Ayıkulak, “Korkma, ben seni deve yedirmem.” demiş, Dev, her zaman olduğu gibi gece olunca gelmiş. Dev’in gözleri ışık gibi parlıyormuş. “ Eee... Benim nasip bir idi, bu gece iki olmuş.” demiş sevinecek. Bu sırada Ayıkulak, deve:

— Yap hamleni, saldır bana, demiş.

Dev, Ayıkulak’a saldırmış; ama bir şey yapamamış. Saldırma sırası Ayıkulak’a gelmiş; o da devi kesmiş, öldürmüş. Sabah olunca halk toplanmaya başlamış birer birer. Bakmışlar ki padişahın kızı yaşıyor, hemen sormuşlar, kıza “Nasıl bir adamdı bu devi kesen?” Kız, “Kulağının biri Ayıkulak’ı gibi uzundu.” demiş. Bunun üzerine kızın babası olan padişah bir tellal çağırmış. Tellala, “Falan gece, çeşmenin başında, padişahın kızını yiyecek olan devi kesene padişah kızını verecek.” diye ilan ettirmiş. Bunu duyan bilen delikanlılar, padişahın konağının önünden geçecekler böylelikle kız Ayıkulak’ı bulacaktı. Tellalı duyabilen tüm yakışıklılar, delikanlılar konağın önünden sırayla geçmeye başlamışlar. Kızın anası:

— A kızım, şu gelen delikanlıyı bir tanısan ya! demiş. Kızı anasına:

— Devi kesen o değil, deyince anası da kızına:

— O kesti de, diye ısrar etmiş; ama kızını annesinin ısrarlarını dinlemiyormuş. Kızın karşısına sürekli delikanlılar çıkıyormuş; ama hiçbiri Ayıkulak değilmiş. İlanı duyanların en sonunda Ayıkulak varmış. Kız Ayıkulak'ı görünce Beni yiyecek olan devi kesen, şu kulağı ayı kulağı gibi sallanıp gelen ana bak.” demiş.

Ayıkulak'ı bulan padişah kırk gün kırk gece düğün etmiş, kızını Ayıkulak'a vermiş.

a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

(1) Masalda suyu, sadece kurban vererek elde edebilen bir toplumda, padişah kızının bile toplumun menfaatleri söz konusu olunca feda edilebileceği durumuyla “Ülke ve toplum çıkarları, kişisel çıkarlardan üstün tutulmalıdır.”¹⁰⁸ iletisi verilmektedir. Ayrıca bu ileti toplumsal adalet fikrini de yansıtmaktadır.

(2) Ayıkulak'ın devi öldürerek padişahın kızını kurtarması, “İnsanları ve olayları dış görünüşüne göre değerlendirmemek gerekir.”¹⁰⁹ iletisini başarıyla yansıtmaktadır. Zira fiziksel görünümü Ayıkulak'tan daha üstün olan birçok insan cesaret edip devin zulmüne karşı duramamışlardır.

(3) Masalda padişah kızının, annesinin farklı yönlendirmelerine rağmen Ayıkulak'ı beklemesi masalın en önemli durumlarından biridir. Masalın bu kısmında; “İnsan; arkadaş, dost ve eş seçiminde tercihini her zaman ruhu güzel olandan yana yapmalıdır.” iletisi verilmektedir.

(4) Masalda “Su, ateş ve ekmek gibi, insanların temel gereksinimleri devlerin elindedir. İnsanoğlu onlara ulaşmak için hep uğraş verir ve acı çeker.”¹¹⁰ iletisi verilmektedir. Bu sayede çocukların gerçek hayat hakkında fikir sahibi olmaları sağlanabilir.

¹⁰⁸ Helimoğlu, s. 59.

¹⁰⁹ Helimoğlu, s. 58.

¹¹⁰ Helimoğlu, s. 61.

2. Çoban ile Karısı Masalı

Yaşlı bir çoban koyunlarını güderken önünden kuzularla genç bir kadın geçiyormuş. Kuzularla koyunlar birbirlerini görünce meleştikleri için çoban koyunları gütmekte zorluk çekiyormuş. Bunun üzerine çoban kadına demiş ki:

—Kızım, güttüğün kuzuları koyunların göremeyeceği bir yere götür. Bak koyunlar birbirlerine meleşiyor, demiş. Çoban ne kadar yalvardıysa da kadın onun sözünü tutmamış. Kadının sözünü tutmamasına sinirlenen çoban, kadına bir tokat atmış. “Niye söylediklerimi dikkate almıyorsun?” demiş. O tokadı yiyen kadın da kocasının yanına koşmuş. Kocasına:

—Falan çoban beni dövdü, demiş. Kocası da karısının sözüyle çobanla dövüşmeye başlamış. Çoban ve koca, kavgada birbirlerini öldürmüş.

a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

(1) Masalda “Bir işte yeterince bilgi sahibi değilsek; o işte tecrübe sahibi insanların önerilerini dikkate almamız gerekir.” iletisi verilmektedir. Masalda koyun gütmekte tecrübesiz olan kadın, tecrübeli olan çobanın sözünü dinlemeyerek hatalar zincirini başlatmıştır.

(2) Masalda hatalar zincirinin önemli bir halkası olan, çobanın kadına şiddet uygulaması olayı ile “Hoşgörüsüzlük felakete yol açabilir.” iletisi verilmektedir.

(3) Kadının kocasına olayı tek taraflı anlatması, kocasının da karşı tarafı dinlemeden duygularıyla hareket etmesi her iki çobanın da sonunu getirmiştir. Bu olay örgüsü “Öfke ile kalkan, ziyanla oturur.” atasözünü açıklamak için kullanılabilir

3. Evlilik Merakı Masalı

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde... Bir varmış, bir yokmuş. Bir yaşlı nine ile oğlu varmış. Yaşlı nineyle ilgilenen sadece oğluymuş. Oğlu, onun her şeyini yapar-eder, her ihtiyacını karşılamış. Bir gün olmuş, yaşlı nine, “Oğlum beni evlendireceksin.” demiş. Oğlu, “Ana, ne diyorsun sen?” deyince anası tekrarlamış: “Oğlum, sen bana bir koca bulacaksın; ben evleneceğim.” demiş. Oğlu anasının bu sözlerine karşılık “Anacığım sen nasıl evlenebilirsin? Senin her ihtiyacını zaten ben karşılıyorum, yemeğini dahi ben yedirirken; sen nasıl evleneceksin?” dediyse de anasını evlenmekten vazgeçirememiş. Oğlan, anasını evlenmekten vazgeçirebilmek için gitmiş; bir sürü badem bulmuş, gelmiş. Anasına “Ana bunları yiyebilirsen, ben sana kocayı bulacağım.” demiş. Yaşlı kadın, bademleri ağzına atmış, yemeye çalışmış; ama ağzı ve dişleri kan içinde kalmış, yiyememiş. Yiyememiş; ama yiyemese de “Ben, ille de evleneceğim.” diye tutturmuş. Oğlan düşünmüş, aklına bir fikir gelmiş. Anasının evlenmekten vazgeçene kadar onu bir ine bırakmaya karar vermiş. Bir gün olmuş, anasının yalvarışına dayanamamış; onu, sırtına almış. Birlikte ine gitmişler. Oğlan, anasını ine bırakmış, evine dönmüş. Ama geriye dönüp, anasını alacaktı. Orada bırakacak değil ya... Bu arada yaşlı kadın, az durmuş, uz durmuş; bir de bakmış ötelere bir ayı çıkagelmiş. Ayı, orda kendine bir av olduğunu görünce keyiflenmiş, aç ya! Sessizce gelmiş, “Ben bunu yiyim.” demiş. Birden yaşlı kadının üstüne çökmüş; artık kadını parçalamaya başlamış. Kadın, ayıya “Yavrumsun, kuzum etme bana!” dediyse de ayı onu dinlememiş; yaşlı kadını öldürmüş, yemiştir. Aradan kısa bir zaman geçmiş kadının oğlu anasına yemeğini vermek için geri dönmüş. İne gelince bakmış ki; anasını ayı parçalamış, yemiştir. Demek ki; kadının vadesi orda yetmiş. Oğlan anasının ardından “Anacığım, anacığım ne yaptım ben sana!” diye dizlerini dövmüş; ama elden ne gelir? Her şey bitmiş.

a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

(1) Masalda “Çocuklar yaşlı ebeveynlerine bakmalıdır.” iletisi verilmektedir.

(2) “Hayatta her işin bir zamanı vardır, toplumda yaşlılık döneminde yapılan evliliklerin hoş karşılanmaz.” iletisi masal aracılığıyla aktarılmaya çalışılmıştır.

(3) Masalda “İnsanların nefislerine yenik düşerek kapasiteleri üzerinde işlere kalkmaları kendilerine ancak zarar getirir.” iletisi vurgulanmaktadır.

(4) İnsanlara ders vermek amacıyla verdiğimiz cezalar bazen istenmeyen sonuçlara yol açabilir. Bu yüzden “İkili ilişkilerde ceza eğitim amaçlı dahi olsa kullanılmamalıdır.” iletisi verilmektedir.

(5) Masalda “Tehlikeli yerlerde bulunmak ve sevdiğimiz insanların bulunmasına göz yummak yanlış bir davranıştır.” iletisi verilmiştir.

(6) Masalda “Savunmasız insanları, kendileri bunu istemese dahi, korumak ve yalnız bırakmamak gerekir.” iletisi verilmektedir.

(7) Son olarak; “Sevdiklerimiz kimi zaman yanlış işler yapabilir, hatta bu yanlış yapanlar büyüklerimiz de olabilir; ama bizler onlara kötü davranmamalı, değerlerini bilmeliyiz.” iletisi verilmektedir.

4. Oduncu ile Karısı Masalı

Bir varmış, bir yokmuş. Köyde bir oduncu hanımıyla beraber yaşarmış. Bu oduncu, odun keserken bir mağara görmüş. Mağaranın içerisine girmiş adamcağız, bakmış ki orda mücevherler var. Hemen eve gelip, hanımına gördüklerini anlatmış. Hanımı mücevherleri duyunca heyecanlanmış, zengin olacağız diye, sabah erkenden tek başına mağaraya gitmiş. Adam hanımının arkasından mağaraya gitmiş, bakmış ki; mağarada mücevherler yok; hanımını da yılanlar sokmuş ve kadıncağız ölmüş.

a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

(1) Masalda birbiriyle ilişkili birçok ileti bulunmakla birlikte ilk ileti olarak, “Çevremizde bizi düşünen insanlardan habersiz yapılacak gizli işler, bizleri sıkıntıya sokabilecek sonuçlar doğurabilir.” ileti verilmektedir.

(2) Masalda “Çok bencil, hırslı ve aç gözlü olmak insanı canından edebilir.”¹¹¹ ileti verilmektedir.

(3) Masalda “Büyük planları olan insanların, planlarını neticelendirmeden iradesiz kişilerle paylaşımları, hem kendileri hem de paylaştıkları insanlar için felakete sebep olabilir.” ileti verilmektedir.

¹¹¹ Helimoğlu, s. 55.

5. Öksüz Çocuklar Masalı

İki öksüz çocuk varmış. Üvey analarına “Acıktık.” demişler. Üvey anaları, “Durun, çörek pişireyim size.” demiş, sığır gübresiyle külü yoğurmuş. Çocuklar pişecek diye beklemişler, beklemişler; ama yemek pişmemiş. Çocuklar da çam kesmeye giden babalarını aramaya ormana gitmişler. Ormanın bir yerinde ateş yanıp, duman tütüyormuş; bir yerinde köpek ürüyormuş. Çocuklar, “Duman tüten yere gidelim.” demişler, oraya varmışlar. Orada bir cadı yaşarmış. Cadı, çocukların önüne, yemek getirmiş. Yemeğin içinden kınalı kınalı parmaklar çıkınca; çocuklar, yemeğin insan etinden olduğunu anlamışlar. Cadı, çocuklara yemek verdikten sonra “Ben, yedi tepe ardına sırik kesmeye gideceğim.” demiş. Çocukları da bir çuvalın içine atmış. Cadı, çuvala vurup; çocuklara “Mıdığım, mıdığım.” dermiş. Dağdan gelince de çuvala vurarak “Mıdığım” diye seslenmiş; fakat bir de bakmış ki çocuklar yok. Çocuklar, cadı gelmeden kaçıp gitmişler.

a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

(1) “Üvey anneler, çocuklara kötü davranabilirler, babalar çocuklarını onlardan korumalıdır.”¹¹² iletisi verilmektedir.

(2) Masalda “İçinde bulunulan sıkıntılar sebebiyle bilinmeyen yollara sapabilir; bu yollar, mevcut olan sıkıntılardan daha büyük sıkıntıları beraberinde getirebilir.” iletisi vurgulanmaktadır. Zira çocuklar acıktıklarında üvey annelerinin yemek diye sunduğu gübre ile kül iken; bilmedikleri yolda karşılarına çıkan cadı onlara yemeleri için insan eti sunmuştur.

(3) Masal, “Beterin beteri var.” atasözünün açıklanması için kullanılabilir.

¹¹² Helimoğlu, s. 56.

6. Üç Kız Kardeş Masalı

Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde; develer tellal iken, pireler berber iken; üç kız varmış. Üç kıza dünür gelecekmiş. Anneleri kızlara “Size dünür gelecek; seslenmeyin.” diye tembihatta bulunmuş. Kızlar:

—Tamam, demişler. Bir fare geçmiş. Fare geçince biri:

—Teme teme, demiş. Öteki:

— Gulluğu da var gulluğu da var, demiş. En küçükleri de:

—Delige sokuldu, delige sokuldu, demiş. Annesi gelmiş, bunlara kızmış. “Niye siz seslendiniz?” demiş. Dünürleri, olan-biteni anlamak için kadına sormuş:

—Ne diyor kızlar, demiş. Kızların annesi:

—Kızlar dokuz ip eğirdik, dokuz daha eğirelim mi? diye soruyorlar demiş. Bunun üzerine dünürler:

—Tamam, bunlar çalışkan biz bu kızlardan birini alalım, demiş. Kızın birini almışlar, götürmüşler; oğullarıyla evlendirmişler. Kız yeni evinde bir oturmada dokuz ekmek yemiş; ama bir iş görmemiş. Dünürler, geri dönmüşler ve kızın annesine “Kızınızı teslim alın.” demişler. Kızın annesi neden kızını geri getirdiklerini sormuş. Dünürleri:

—Senin kızın demiş, dokuz ekmek yedi “Dokuz daha yiyeyim mi?” diyor, ne tekнемizde ekmek ne de çuvalımızda un kaldı, demişler.

a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

(1) Masalda, “Yalan ve kurnazlığın getireceği mutluluk çok kısa sürer.”¹¹³ iletisi verilmektedir.

(2) Masalda, “Hayatta her şey bize gösterildiği gibi olmayabilir, bu yüzden önemli kararlar alınırken titiz bir araştırma yapılmalıdır.” iletisi verilmektedir.

(3) Belirgin olmasa da aktarılanlardan biri de tam olarak tanımadığımız insanlarla girişeceğimiz her türlü işte dikkatli olunması gerektiğidir. Yine bu bağlamda “Eş adayını iyi tanımadan yapılan evlilikler bazen ihanet ve felaket getirebilir.”¹¹⁴ iletisi verilmektedir.

¹¹³ Helimoğlu, s. 51.

¹¹⁴ Helimoğlu, s. 56.

7. Yalancının Evi Yanar Masalı

Evvel zaman içinde bir yalancı varmış. Bu yalancının işi gücü herkese yalan söylemekmiş. Köylünün çoğu ekin ekmiş. Ekinin orak zamanı gelmiş çatmış. Herkesin ekini biçilip yalancının ki kalınca; yalancı da “Beni bir şey soktu.” demiş. Köylüler, neyin onu soktuğunu sorunca yalancı: “Beni bir örümcek soktu.” demiş. Tabi durum böyle olunca da köylüler, onu dinlenmesi için sırtlarına almışlar. Yalancı indirdiklerinde acı çektiğini söylediği için onu indirmeden gezdirmişler. Ekinler bu sırada biçilmiş. Ekinlerin biçildiğini gören yalancı, “İndirin beni.” demiş. İndirip sormuşlar “E ne oldu?” diye. Yalancı “Ne olacak? Ben size ekin biçilsin diye yalan söyledim.” demiş. Köylüler, “Tamam, yalan söyledin; ama her zaman olmaz bu, bir sefer olur.” demişler. O günün akşamı da yalancının evini ateş almış. Yalancı “Evim yandı!” diye çığlıklar atmış; ama köylüden kimse kıpırdamamış. Köylünün hepsi “Bu yine yalan söylüyor.” diye düşünmüş. Ev yanmış, gitmiş. Sabah olunca bakmışlar ki; yalancının evi kül olmuş. Bunun üzerine “Yalancının evi yanar.” demişler.

a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

(1) Masalda, “Yalan ve kurnazlığın getireceği mutluluk çok kısa sürer.”¹¹⁵ iletişi verilmektedir.

(2) Masalda “İyiler iyilik, kötüler kötülük bulur.”¹¹⁶ iletişini verilmektedir. Zira yalancı, başına gelen kötü olayın en büyük sorumlusudur.

¹¹⁵ Helimoğlu, s. 51.

¹¹⁶ Helimoğlu, s. 54.

8. Yedi Kardeş Mezarı Masalı

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde; yedi erkek kardeş varmış. Bu oğlanların başka bir sülalede düşmanları varmış. Düşmanları, boş kaldıklarında yedi kardeşi alt etmeye çalışırmış. Yine bir gün düşmanları yedi kardeşe “Barışalım artık.” demişler. “Bunun içinde hepimiz bir akşam buluşalım.” demişler. Kardeşlerden biri hariç hepsi teklifi kabul etmiş. En küçük kardeş, bunun bir oyun olduğunu söyleyerek diğer kardeşleri fikirlerinden vazgeçirmeye çalışmış; ama ağabeyleri bir türlü dinlememişler. Ertesi gün akşam, düşman sülalenin ileri gelenleri ile yemek yedikten sonra bir eve altı kardeş beraber yatmışlar. Küçük kardeş gelmemiş bu yemeğe. Altı kardeş barışmalarının sevinciyle düş görür iken; barıştıklarını sandıkları düşmanları gece yarısında altı kardeşin uyuduğu evi yakmışlar. Altı kardeş düşmanın tatlı sözüne inanıp, “Eski düşman dost olmaz.” atasözünü hatırlamadıkları için yanmış.

En küçük kardeş, ağabeylerinin öcünü almak istiyormuş; ama nasıl? Sonunda ne yapacağını bulmuş. İlkbahar daha yeni gelmiş, insanlar göçmeye başlamışlar. Kervanların göç ederken geçtikleri dar bir geçit varmış. Küçük kardeş de bu dar geçidin yakınına oturmuş. Düşmanları bu geçitten geçerlerken; çıkanı okuyla indirivermiş. En sonunda tam oku bitmiş ki; bir düşman sülaleden geriye bir kız kalmış. Oğlan bu kızı öldürmemiş ve ikisi evlenmiş. İki sülalenin düşmanlığı en sonunda bitip yeni bir sülale oluşmuş. En küçük kardeşi de öldüğünde diğerlerinin yanına gömmüşler. Bu yedi kardeşin mezarları birleşik yapılmış ve en başına bir tane taş dikilmiş. Bu taş en küçük kardeş olmalı.

a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

(1) Birçok masalda olduğu gibi bu masalda da “İnsan ilişkilerinde, her zaman, her yerde, herkese karşı çok dikkatli olmalı ve kimseye güvenmemelidir, bazen en

büyük kötülük en yakınından gelebilir.”¹¹⁷ iletisi verilmektedir. Zira yedi kardeşten altısının ölümüne tedbirsiz davranma ve aşırı güven neden olmuştur.

(2) Masal, düşman düşmana gazel (Yasin) okumaz; düşmanın karınca olsa kendini merdane tut; eski düşman dost olmaz; su uyur, düşman uyumaz atasözlerini açıklamak amacıyla kullanılabilir.

(3) Masalın iletileri arasında “Kardeş sevgisi, insana pek çok zorluğu göze aldırabilir.”¹¹⁸ iletisi yer almaktadır.

(4) “Günahsız insanların suçluymuş gibi cezalandırılmasına kader izin vermez.” iletisi masalda intikam peşinde koşan küçük kardeşin, düşmanlarının suçsuz olan kız kardeşlerine atacak ok bulamaması ile aktarılamaya çalışılmıştır.

(5) Son olarak masalda; “Büyük kan davaları dahi evlilik müessesesi söz konusu olduğunda son bulur.” iletisi yer almaktadır.

¹¹⁷ Helimoğlu, s. 58.

¹¹⁸ Helimoğlu, s. 57.

9. Köse Masalı

Evvel gözleri kör bir Köse Dayı varmış. Karısı yedi sene ona bakmış. Yedi sene sonra Köse Dayı, “Şurada bir ateş yanıyor.” diye karısına göstermiş. Karısı “Demek görürdün de bunca yıl bana yalan söyledin. Bir daha bu eve gelme.” diyerek kocasına kapıyı göstermiş. Köse Dayı, karısına “Şimdiye kadar gözlerim görmezdi; ama şimdi görmeye başladı. Sen bana şuradan dokuz yumurta ile iki dürüm ekmek ver, Ben o gösterdiğim ateşin yanına gideceğim.” demiş. Karısı, Köse Dayı’ya bir azık hazırlamış. Köse Dayı sabah erkenden yola koyulmuş. Az gitmiş, uz gitmiş; dere tepe düz gitmiş, sonunda ateşin yanına yaklaşıncı üç tane kocaman devle karşılaşmış. Devlere “Selamün Aleyküm.” demiş. Devler de “Aleyküm Selam.” demişler. Köse Dayı, hemen devlerle laf yarışına başlamış. Devler “Sabah kahvaltısı yapıyoruz.” deyince Köse Dayı da ben de “Akşam kahvaltısı yapıyorum.” demiş. Böylece onlardan daha çok yediğini anlatmak istemiş. Sabah olunca Köse Dayı “Ben susadım, siz suyu nereden içersiniz?” diye sormuş. Devler “İki tepe ötedeki bir sarnıçtan içeriz.” demişler. Köse Dayı “Beni sarnıca götürün, ben bu suyla doymam.” demiş. Devler şaşırılmışlar ve “Nasıl bu suyla doymazsın, biz yıl boyunca o sarnıçtan su içeriz, bizim tek suyumuz bu!” demişler. Köse Dayı “Oraya gidip bütün suyu içeceğim.” diye inat etmiş. Sonunda devler çaresiz, Köse Dayı’yı omuzlarına bindirerek sarnıca götürmüşler. Köse “Ben bu suya kanal yapacağım, böylece ben kanalın önüne geçip su içerken suyun arkası gelir.” demiş. Devler razı olmamışlar. Köse Dayı “Öyle ise bana dört tuluk¹¹⁹ su verin de idare edeyim bari.” demiş. Devler, içleri su dolu tulukları getirmişler. Köse Dayı tulukların bir tarafını delmiş, diğer taraflarından suyu içiyormuş. Delik tuluklardan sunun çoğu akıyormuş. Böylece Köse Dayı, dört tuluk suyu bitirmiş ve “Doymadım arkadaş!” demiş. Devler, hem şaşırılmışlar hem de korkmaya başlamışlar. Köse Dayı “Ben gök taştan su çıkarırım, isterseniz yarışalım.” demiş. Devler “Tamam, yarışalım.” demişler. Köse Dayı, elindeki yumurtayı göstermeden sıkmış. Kırılan yumurta akmaya başlamış. Devler gök taşı sıkmışlar, un gi-

¹¹⁹ tuluk: keçi derisinden yapılmış büyük su kabı. (derlemecinin tanımı)

bi ezmişler; fakat suyunu çıkaramamışlar. Bu sefer Köse Dayı'dan daha fazla korkmaya başlamışlar. Köse Dayı'ya "Arkadaş, senin evin yok mu, evine ne zaman gideceksin?" demişler. Köse Dayı "Ben buraya sizinle yarışmaya geldim." demiş. Biraz sonra Köse Dayı, üşüyünce "Arkadaş, ben üşüdüm, odunuz yok mu?" demiş devlere. Devler "Odunumuz falanca dağda, oradan getiririz." demişler. Köse Dayı "Ben 5-10 ağaçla ısınmam, köyün ne kadar katırı, eşeği varsa hepsini toplayın getirin, çamlığın ağacını taşıyınlar." dediyse de sonra bu düşüncesinden vazgeçmiş "Buna da gerek yok, ben bütün çamlığın odununu tek başıma getiririm." demiş. Yanına topal olan devi ağaçlara bağlayacağı halatları taşıması için almış. Köse Dayı, bütün ağaçları birbirine bağladıktan sonra deve "Öbür arkadaşlarına haber et, ben hop diye ipi çekince bütün ağaçları taşıyacağım. Dağdan yuvarlanacak taştan topraktan kendilerini korusunlar. Çünkü dağlar yerinden oynayacak." demiş. Topal dev "Sen bu işten vazgeç en iyisi ben burada bugün için sana ısınacağın kadar ağaç taşıyım." diyerek, Köse Dayı'yı razı etmiş. Dev sözünü tutup; birçok ağaç sökmüş. Köse Dayı da ağaçlardan birinin dalına oturarak öbür devlerin yanına gelmiş. Topal dev, olanları diğerlerine anlatmış. Diğer devler yine korkmuşlar, Köse Dayı'yı evine göndermek için uğraşmışlar; ama başaramamışlar. Sonunda Köse Dayı'yı öldürmeye karar vermişler. Büyük bir dağın dibine yatak hazırlamışlar. Köse Dayı'yı uyudu sanıp dağı üstüne yıkmışlar. Köse Dayı, devlerin bunu yapacaklarını tahmin ettiğinden önceden yatağın içine yastık koymuş, olanı biteni de büyük bir taşın ardından izliyormuş. Dağların yıkılması durunca devlerin yanına gitmiş. Devler, Köse Dayının ölmediğini görünce şaşırılmışlar. "Arkadaş, gece rahatın iyi miydi?" diye sormuşlar. Köse Dayı "Akşam bir kaç sıçan mı geçti, çakıl taşı mı döküldü, kertenkele mi geçti? Bilmem. Başka da bir şey olmadı, rahatım iyiydi." demiş. Devler, kocaman kayalar Köse Dayı'yı nasıl öldürmez diye hayret etmişler. Köse Dayı'ya "Arkadaş evine ne yapsak gidersen?" demişler. Köse Dayı "Bana bir ala heybe altın verin, omzunuza bindirip götürün, o zaman giderim." demiş. Topal dev, bir ala heybe altın vermiş, omzuna bindirip Köse Dayı'yı evine götürmüştü. Köse Dayı'nın karısı devi görünce korkmuş; fakat devin omzunda kocasını görünce merakla beklemiş. Dev, Köse Dayı'yı yere indirerek geriye dönerken yolda bir adamla karşılaşmış. Adam da devin başından geçenleri öğrenince gülmeye başlamış. Adam "Arkadaş, ona Yağarca Köse Dayı derler, çok güçsüz

kelce bir adam, ondan korkulur mu? Hadi gel altınları geri alalım.” demiş. Çok yor-
gun olan dev adama inanarak Köse Dayı’nın evine gelmiş. Dev derin bir “Oh!” çe-
kince Köse Dayı, soğan yaprağı gibi havaya uçmuş. Dev, Yağarca Köse'nin havada
uçtuğunu görünce “Ne yapıyorsun?” diye sormuş. Köse Dayı, “Babamdan kalma kör
bir bıçak vardı onu arıyorum; çünkü bulunca seni keseceğim.” demiş. Bunu duyan
dev, korku ile kaçmış, kaçarken de yanı başında oturan ona kandırıldığını söyleyen
adamı da almış. Fakat yolda adam devin elinden düşmüş ve ayağının altında ezilmiş.
Yağarca Köse Dayı parayı hâlen yiyormuş. Onlar ermiş muradına biz çıkalım kere-
vetine.

a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

(1) “Beklenmedik zamanlarda hayatımızı değiştirebilecek olaylar olabilir.” ile-
tisi Köse Dayı’nın bir anda gözlerinin açılması durumuyla aktarılmıştır.

(2) Köse Dayı’nın akli sayesinde devleri alt etmesi durumu ile “Zekâ, sağduyu,
dikkat kaba gücü yener ve en karmaşık sorunları bile çözer.”¹²⁰ iletili verilmektedir.

(3) Masalda “Çok bencil, hırslı ve aç gözlü olmak insanı canından edebilir.”¹²¹
iletili verilmektedir.

¹²⁰ Helimoğlu, s. 55.

¹²¹ Helimoğlu, s. 55.

10. Padişahın Karıları Masalı

Evvel zamanda kırk yaşına girmeyince evlenilmezmiş. Padişah kırk yaşını doldurunca evlenmek istemiş ve hocaya danışmış, “Hocam, ben kırk yaşını doldurdum, izinin olursa evleneceğim.” demiş. Hoca da “Hikmetli Padişahım, evlenmek hakkınızdır.” demiş.

Bunun üzerine Padişah, kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenmiş. Gerdek gecesinin sabahı her şey yolunda iken, Padişaha düşman cephe açmış. Padişah hocaya danışmış: “Hocam, ben Allahın emriyle evlendim, gerdek gecesinin sabahı bana düşman cephe açtı.” demiş. Hoca “Kan dökmek sana yakışmaz, bir daha evlen cephe kapanır.” demiş. Padişah bir daha evlenmiş, cephe ikiye çıkmış. Padişah yine hocaya danışır. Hoca “Bir daha evlen.” demiş. Padişah yine evlenmiş, bu seferde cephe sayısı üçe çıkmış. Padişah son kez ne yapması gerektiğini hocaya danışmış. Hoca aynı öğüdü vermiş. Padişah son evlendiği kız helal süt emmiş, temiz bir insanmış. Padişah, bu dördüncü kızla evlenince tüm cepheler kapanmış. “İyinin ömrü olmaz.” derler, padişahın dördüncü karısı da fazla uzun yaşamamış. O ölünce cepheler yeniden açılmış, padişah yine hocaya danışmış. Hoca “Senin son karın helalzade Müslüman kızı olduğundan, cepheler kapandı. İlk üçü ise bozuk süt emmiş, bunun için cepheler yeniden açıldı. Sen bana karıların gece nasıl yatıyorlar öğren o zaman cevabımı vereceğim.” demiş. Padişah, bir bakmış ki; birinci karısı başını elinin arasına alarak, ikinci karısı göğüslerini sıkarak, üçüncü karısı da ayaklarının arasını tutarak uyuyormuş.

Padişah bütün bu gördüklerini hocaya anlatmış. Hoca “Bunların hepsi bozuk kanlı, sen vezirinin birini dilenci kılığına sok, evlenilecek helalzade bir kız bulunca vezirlik nişanını gösterebilirsin ve kızını alıp saraya getirsin.” demiş.

Vezir, gel zaman git zaman akşamüstü dar bir vakitte bir konağın önünden yorgun-argın geçerken bir adama rastlamış, selam vermiş. Adam “Aleyküm selam,

hoş geldin, Allah'ıma bin şükürler olsun. Bugün akşam beni misafirsiz koymadı.” demiş. Dilenci kılığındaki veziri almış, konağına götürmüş. Akşam yemişler-içmişler, sohbet etmişler. Bu sırada vezir, güzel bir kız görmüş. Bu kız evin tek kız-ıymış. Bir zaman sonra adamın karısı ile kızı yattıktan sonra dilenci kılığındaki vezir, adama “Sana üç soru soracağım, bunu sabaha kadar bileceksin.” demiş.

“1-Evin önü bir rampa, bu rampa nasıl çıkılacak?

2-Uzun bir gece, kısaca bir gece nasıl olacak?

3-Kısa bir gece, uzun bir gece nasıl olacak?” demiş. Ve vezirlik nişanını konak sahibine göstermiş. Adam sabaha kadar düşünmüş, taşınmış, katiyen cevap bulamamış. Sabah olmuş kız babasının hâline bir bakmış ki perişan “Ne oldu baba?” diye sormuş. Babası “Bir şey yok kızım.” demiş. Kızı ısrar edince babası “Akşam eve gelen misafir padişahın veziriymiş. Bana şu soruları sordu:

1-Evin önü bir rampa, bu rampa nasıl çıkılacak?

2-Uzun bir gece, kısaca bir gece nasıl olacak?

3-Kısa bir gece, uzun bir gece nasıl olacak? diye üç soru sordu. Ben de bilemedim.” demiş. Kız, “Aman baba, bunda bilemeyecek ne var?” demiş. Ve şöyle cevaplar:

“1-Bir Müslüman, başka bir Müslüman yaren bulursa, evin önündeki rampa bir düzlük olur.

2-Uzun bir gece yarenle beraber kısacık bir gece olur.

3-Kısa bir gece kötü bir kız ile upuzun bir gece olur.” der.

Adam, vezire soruların cevaplarını söyler. Vezir “Doğru söyle, bunu aileden hanginiz cevapladı?” der. Vezir adama tekrar “Doğru söyle!” der. Adam da “Kızım bildi.” der. Vezir de adama “Senin kızını Allah'ın emri, Peygamberin kavli ile padişaha isterim, kızını da al, benimle gel.” demiş. Padişah kırk gün kırk gece düğün

yapmış. Üç kadını da babalığına teslim etmiş. “Bunları nereye götürürsen götür.” demiş. Adam, kadınları almış ve bir derenin kenarına götürmüş. “Ben sizi karşıya tek tek geçireceğim.” demiş.

Göğüslerini sıkantı alır, karşıya geçirirken “Padişah seni niye boşadı, doğru söylemezsen seni nehre salıvereceğim.” demiş. Kadın “Ben hazineden para çalar, başkalarına verirdim. Bir daha hırsızlık yapmayacağım.” demiş. Aynı şekilde bacaklarının arasını tutan kadına sormuş. Kadın “Ben kocamı aldatırdım.” demiş. Adam, onu da affetmiş. Adam başını sıkantı kadına aynı şeyleri sormuş. Kadın “Ben dünya milletlerini birbirine düşürürdüm.” demiş. Adam, seni ancak Allah affeder diyerek kadını nehre bırakmış. İki kadını alarak evine götürmüş. Kapıda kadınlara “Birinci kapıdan girişiniz, ikinci kapıdan çıkışınız olur.” demiş. Kadınlar bunu duyunca; “Bizi padişah kovdu, bir de buradan kovulursak bize bakan olmaz.” demişler. Ve mutlu bir hayat sürmüşler. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine.

a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

(1) Masalda “Kötü insanlarla birlikte olmak, uğursuzluk; iyi insanlarla beraber olmak ise mutluluk, huzur ve uğur getirir.” iletisi bulunmaktadır.

(2) “Yüksek makam sahibi insanlar, bilgili kişilerden gerektiğinde akıl danışmalıdır.” iletisi verilmektedir.

(3) İyi insanların ömürlerinin az olduğu toplumsal inancı masalla birlikte dile getirilmiştir.

(4) Masalda “İyiler iyilik, kötüler kötülük bulur.”¹²² iletisi verilmektedir.

¹²² Helimoğlu, s. 54.

(5) Masalda “Akıllı ve bilgili insanlar, sonunda mutlaka mutlu olurlar.” iletisi verilmektedir. Ayrıca “Akıllı ve bilgili insanlarla yuva kurulması gerekir.” iletisi de masalda yer almaktadır.

(6) “Hayatta hırsızlıktan, namussuzluktan daha kötü olan davranış, dünya milletlerini birbirlerine düşürmektir.” iletisi verilmektedir.

11. HÖCCEMCI MASALI

Evvel zamanın birinde bir köye kervan gelmiş. Kervancı yükünü bıraktıktan sonra, kervandaki bütün develer birer ikişer dağa kaçmış. Kervancı çaresiz orada duran bir adama “Arkadaş, benim kervanın birer ikişer dağıldı, şimdi ne yaparım nerelelere giderim?” diye yakınmaya başlamış. Olacak ya! Meğer yakındığı adam HÖCCEMCIymiş. HÖCCEMCI “Arkadaş, ben senin derdine çare bulurum. Sen şimdi üzülme, soğuklar gelsin, sinekler tükenmeye başlasın, o zaman eline bir tutam ot alıp mahallenin arasında söyle hoş hoş¹²³ diye çağırdın mı, bütün develerini toplar, yükünü yükletir gidersin.” demiş. Kervancı, sinekler azalıp soğuklar gelmeye başlayınca develerini bir tutam otları bir bir toplamış, yükünü yüklemiş ve yola düşmüş.

Bir gün padişahın hazinesini hırsızlar çalmış. Padişah ne yaptıysa bu hırsızları bulamamış. Padişah “Hazinemi bulana istemediği kadar altın vereceğim.” diye ülkenin dört bir yanına haber salmış. Bu haberi kervancı da duymuş ve padişahın huzuruna çıkarak “Efendim, falanca köyde bir HÖCCEMCI var, gaipten haber veriyor.” demiş ve başından geçenleri bir bir anlatmış. Padişah tez haber salmış ve HÖCCEMCIYI getirtmiş. HÖCCEMCI bakmış ki; kurtuluş yok, iş olacak gibi değil, “Padişahım bana kırk gün müddet ver, her gün bir kaz kızartması gönder; ama bulunduğum odaya hiç kimse ayak basmasın.” demiş. Kısa zamanda sarayda bulunan hırsızlar da HÖCCEMCIİNIN geldiğini haber almışlar. Hırsızlar büyük bir merak içinde “Acaba bilebilecek mi?” diye HÖCCEMCIYI yan odadan dinlemeye başlamışlar. HÖCCEMCI “Eğer ben padişahın soyulan hazinesini bulamazsam kellemler kesilecek!” diye kara kara düşüncelere dalmış. Kendisine birinci gün güzel bir kaz kızartması gönderilmiş. HÖCCEMCI kaz kızartmasını afiyetle yemiş; ama korkusundan etin tadını bile alamamış. Kendi kendine “Gitti biri.” diye üzölmeye başlamış. Yan odadan HÖCCEMCIYI dinleyen hırsız “Eyvah! Beni bildi.” diyerek öbür hırsızların yanına gitmiş. Arkadaşları “Seni nasıl oldu da bildi.” diye sormuşlar. O da “Gitti biri.” dedi, demiş. İkinci gün bir başka hırsız

¹²³ hoş hoş: deveyi çağırma nidası

dinlemeye gelmiş. Höccemci kaz kızartmasını yedikten sonra “Gitti biri daha.” demiş. Bu üçüncü gün de böyle olmuş. Dördüncü gün Höccemci “Otuz altı kaldı.” diye kendi kendine günleri saymaya devam ediyormuş. Böylece, günler geçmiş; ama hırsızları bulamamış. Kırkıncı gün hırsızlar gelmiş, “Aman biz ettik, sen eyleme, bizi affet, sana altını gömdüğümüz yeri söyleyeceğiz.” demişler. Höccemci şaşırılmış; ama şaşırıldığını da belli etmemiş. Meğer bunlar, padişahın hazinesini çalan kırk hırsızmış. Höccemci kendisine verilen günleri sayarken, hırsızlar da kendilerini bildiğini sanmışlar. Höccemci altının yerini öğrendikten sonra, hırsızlara “Sizleri affettim; ama bir daha böyle bir şey yapmayın.” demiş. Höccemci kırkıncı günün akşamı “Padişahım altınlar falanca taşın altında gömülü, gidip çıkaralım.” demiş. Padişah adamlarını alarak Höccemcinin gösterdiği taşın dibini kazdırmış. Bakmış ki; altınlar orada. Höccemciye “Bunların yarısını hak ettin.” deyip altınların yarısını vermiş. Höccemci artık sarayın bir parçası olmuş. Bir gün padişahla Höccemci ava çıkmışlar. Padişah, Höccemci görmeden bir çekirge yakalamış ve Höccemciye “Elimdekinin ne olduğunu bilirsen, sana kız kardeşimi vereceğim eğer, bilemezsen kelleni kestireceğim.” demiş. Höccemci kendi kendine “Bir sıçrarsın çekirge, iki sıçrarsın çekirge, üçüncüde...” demeden padişah “Tamam, bildin.” demiş ve elindeki çekirgeyi bırakmış. Höccemci de atasözünün gerisini getirmeden dilini tutmuş ve ömrünün sonuna kadar mutlu yaşamış. Onlar ermiş muradına biz çikalım kerevetine.

a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

(1) Masalda “Her şey yoluna-yordamına, kurallarına uygun olarak yapılmalıdır.”¹²⁴ iletisi verilmektedir.

(2) Masalda “Suçlu insanlar, hayatlarını sürekli bir korku içinde sürdürürler, bu durum ise; eninde sonunda yakalanmalarına neden olur.” iletisi verilmektedir.

¹²⁴ Helimoğlu, s. 59.

(3) “Bazen insanların en umutsuz oldukları anda bir umut ışığı parlayabilir.”
iletisi verilmektedir.

(4) “Kimsenin gaipten haber veremez; ancak geleceğe dair bazı şeyler eldeki bilgiler ışığında tahmin edilebilir ya da tesadüf eseri bilinebilir.” iletisi verilmektedir.

12. Delice Mehmet Masalı

Evvel köyün birinde iki kardeş varmış. Bunlardan küçüğünün adı Delice Mehmet’miş. Bu iki kardeş köyün davarını, sığırını güderek yaşayıp gidiyorlarmış.

Günlerden bir gün akıllı olanı Delice Mehmet’e “Kardeş, şu öküzümüzü sat da kendimize yiyecek, giyecek bir şeyler alalım.” demiş. Delice Mehmet önde, öküz arkada yola koyulmuşlar. Gel zaman git zaman hayli yol almışlar, gide gide kocaman bir dağın dibine varmışlar. Delice Mehmet dağın başındaki bir kertenkeleyi adam sanıp sormuş: “Arkadaş, benim bir öküzüm var alır mısınız?” demiş. Kertenkele kafasını aşağı-yukarı sallamış. Bunun üzerine Delice Mehmet “Kaç paraya alacaksın?” demiş. Kertenkele kafası yine sallamış. Mehmet “Öküzü buraya bağlayım mı?” demiş. Kertenkele kafasını bir daha sallamış. Delice Mehmet, öküzü bağlamış, ağabeyinin yanına dönmüş. “Ağabey, taşın başında gök başlı bir adam gördüm. Öküz alır mısın dedim, kafasını salladı. Paran var mı dedim, kafasını salladı. Öküzü bağlayım mı dedim, kafasını yine salladı. Ben de öküzü oraya bağladım.” demiş.

Delice Mehmet’ten akıllı olan ağabeyi “Ulan eşek herif, o senin adam dediğin kertenkele... Öküzü çabuk getir.” demiş, iki de tokat atmış. Delice Mehmet, ağlayarak öküzü bıraktığı yere varmış. Bir bakmış ki; öküzü kurtlar yemiş, öküzden geriye sadece boynuzları kalmış. Korkusundan ağabeyinin yanına da gidememiş. Şuradan azcık çiğdem söküyüm diye eline bir dal parçası alarak oturduğu yeri eşelemeye başlamış. Eşelerken eşelerken bir parça gömme çörekle, içi altınla dolu bir küp bulmuş. Koşarak ağasına “Bir para küpü buldum.” demiş. Gidip küpü eve getirmişler. Köylünün meseleden haberi olmuş. Akıllı olanı sandığın içine saklanmış. Köylüler gelip evi aramaya başlamışlar, Delice Mehmet dayanamamış bir osurmuş, saklandığı yerdeki küller ortalığa duman gibi yayılmış. Köylüler, “Burada şeytan var.” diyerek evi terk etmişler.

Daha sonra köylüler, karakola haber vermişler. Karakol komutanı, köye doğru yola çıkmış. Ağabeyi ile Delice Mehmet büyük bir çınar ağacının tepesine çıkmışlar. Ağabeyinin o anda kapıyı örtmediği aklına gelmiş. “Git kardeş kapımızı çekiver gel.” demiş. Delice Mehmet, kapıyı yerinden söküp omuzlayarak getirmiş. Gelirken yolda bir leblebi bulmuş. Kapıyı gören ağabeyi “Eşek herif, kapıyı yerinden sök, gel demedim; ört de gel dedim. Allah belanı versin, madem getirmişsin, yukarı çıkaralım.” demiş. Kapıyı yukarı çıkarmışlar. Onlar yukarıda iken, çınar ağacının dibine karakol komutanı ve bir sürü adam gelmiş. Adamlar yemek yemek yemeye başlamışlar, hizmetçileri olan Arap uşağı da onlara hizmet ediyormuş. Ağabeyi ile Delice Mehmet de acıkmışlar. Bakmışlar ki; adamların çekip gideceği yok, “Ne yapalım, ne edelim.” diye düşünmüşler. Delice Mehmet “Ağabey ben bir leblebi buldum, yarısını sana vereyim.” demiş. Ağabeyine leblebinin yarısını vermiş. Bir müddet daha beklemişler, adamların gideceği yok. Delice Mehmet “Ağabey benim osurasım geldi.” demiş. Ağası “Olmaz kardeş görürler.” demiş. Delice Mehmet “O zaman yarımca leblebimi ver.” der. Ağası “Allah belanı versin, osurursan osur.” demiş. Delice Mehmet bir osurmuş, aşağıdakiler hava gürlendi sanmışlar. Bir zaman sonra Delice Mehmet “Ağa benim işeyesim geldi.” demiş. Ağası, Delice Mehmet’e “Kardeş işeme görürler.” demiş. Delice Mehmet “O zaman yarımca leblebimi ver.” demiş. Ağası “Ulan Allah belanı versin, işersen işe.” demiş. Delice Mehmet bir işemiş, aşağıdakiler hava çilenmeye başladı sanmışlar. Bir zaman sonra, Delice Mehmet “Ağabey kolum yoruldu, kapıyı bırakacağım.” demiş. Ağası “Olmaz kardeş görürler.” demiş. Delice Mehmet “O zaman yarımca leblebimi ver.” demiş. Ağası “Ulan Allah belanı versin, bırakırsan bırak.” demiş. Delice Mehmet kapıyı bırakınca aşağıdakiler: “Arkadaşlar gök göçüp geliyor, kaçın, canınızı kurtarın!” demişler. Ve arkalarına bakmadan kaçmışlar. Daha sonra Delice Mehmet ile kardeşi aşağıya inmişler, sofraya oturup bir güzel karınlarını doyurmuşlar. Karakol komutanı ne olup bittiğini öğrenmek istemiş ve hizmetçi göndermiş. Sağdıç bir bakmış ki; İki kişi yemek yiyip duruyormuş. Delice Mehmet “Gel arkadaş sen de ye.” demiş. Arap hizmetçi oturup, yemek yemeye başlamış. Delice Mehmet, bir ara “Ulan arkadaş dilinde kıl var, dilini çıkar da kılı alayım.” demiş. Arap uşağı dilini çıkarınca Delice Mehmet, arabın dilini kökünden kesivermiş. Uşak, ağzı kan, revan içinde komutanın yanına gelmiş. Oradakiler korkuy-

la ne olduğunu sormuşlar. Uşak, “lö lö lö...” demiş. Komutan “Kimi gördün? Kim ne yaptı?” diye sormuş. Uşak yine “lö lö lö...” diye garip sesler çıkarmış. Komutan “Burası çok uğursuz bir yer.” demiş ve yanındakileri de alarak acele ile geri dönmüş.

Delice Mehmet ile kardeşi parayı hâlen yiyorlarmış. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine.

a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

(1) Masalda, “İyi seçilmeyen arkadaşlar, her an kötülük yapabilirler, çıkara dayanan ilişki, dostluk değildir.”¹²⁵ iletisi Arap uşağın dilinin Delice Mehmet tarafından kesilmesiyle verilmektedir.

(2) Masalın üzerine kurulu olduğu olaylardan birinin toplumda hoş karşılanmayan bir davranış olan “yellenmek” olması masalın eğitim için kullanılmasını zorlaştırmaktadır. Ayrıca ana karakterlerin, maddi varlıklar için suçsuz insanlara canice davranmaları bunun masalda geçen tek zekice davranış olması ve suçlunun hiçbir ceza görmemesi de çocukların yanlış model almalarına neden olabilir. Bu çalışmada önceki bölümlerinde hayalî saldırganlıkta bulunmanın saldırganlık dürtüsünü azaltacağı yönünde görüşlere yer veriysek de masaldaki şiddet öğelerinin “ayrıntılarıyla” ve “yoğun” bir şekilde aktarılmış olması masalın, çocuk eğitiminde kullanılmasını tartışılır bir hâle getirmiştir. Masalda eğitim açısından olumlu sayılabilecek ikinci iletinin, “bazen insanlara şanslarının yardım edebileceği” iletisi ile sınırlı olması, fayda-zarar kıyaslaması göz önünde bulundurulduğunda bu masalın çocukların eğitimlerinde kullanılması tartışılır hâle getirmiştir

¹²⁵ Helimoğlu, s. 60.

13. Yağarca Mehmet Masalı

Evvel zamanda bir kadın varmış. Kadın, kocasını aldatırmış. Bir gün Yağarca Mehmet bu kadının evine gitmiş, kocasını sormuş, kadın kocasının çalışmaya gittiğini söylemiş. Yağarca Mehmet o sırada içeride birisini görmüş ve “Bu adam kim, burada ne işi var?” diye sormuş. Kadın “O, benim misafirim, beni ziyarete geldi.” demiş. Durumu olup biteni anlayan Yağarca Mehmet bu duruma hiç sesini çıkarmamış.

Bir ara kadın yumurta pişirmeye gitmiş, yağı tavaya koymuş. Bakmış ki su yok koşarak suya doldurmaya gitmiş. Bu arada kadının misafiri uyuya kalmış. Yağarca Mehmet, tavada kaynayan yağı adamın boğazına dökerek adamı öldürmüştü. Kendisi de ceviz sandığının üstüne oturmuş. Kadın suyu getirmiş, yumurtayı pişirmiş, misafirini çağırmış; ama Yağarca Mehmet'i çağırmamış. Misafir ise sofraya bir türlü gelmemiş. Meraklanan kadın, misafirin yanına gitmiş. Onu kaldırmaya çalışmış; ama adam kalkmamış. Kadın bir de bakmış ki, adam ölmüş. Yağarca Mehmet “Sen adamı öldürdün, kocan gelince söyleyeceğim.” demiş. Kadın “Etme eyleme, kocam beni öldürür.” demiş. Yağarca Mehmet “Bana biraz para verersen, sana yardım eder. Bu adamı ortadan kaldırıyorum.” demiş. Kadın mecburen razı olmuş. Yağarca Mehmet adamı evin kapısının önüne oturtmuş. Ağzına bir lüle (Pipo) vermiş ve lülenin içine kömür koymuş. Kadın korkudan dışarı bile çıkamamış.

Evin sahibi gelmiş. Kapıdaki adamı görünce şaşırılmış. Yine de Allah'ın selamını vermek için “Selamün Aleyküm.” demiş, ses yok, tekrar “Selamün Aleyküm.” demiş ses yok, sinirlenmiş ve kazmanın sapını adama vurmuş. Adam yere yığılmış, kalmış. Yağarca Mehmet “Arkadaş sen ne yaptın? O benim babamdı, kulağı sağırdı, sen onu nasıl öldürürsün?” demiş. Adam korkudan “Aman, arkadaş, ben ettim sen eyleme, bu adamı götür, beni asarlar ne istersen vereyim.” demiş. Karısı olanları içerden duyuyormuş; ama bir şey söyleyememiş. Çünkü Yağarca Mehmet'in O adamın kendi kırığı olduğunu söylemesinden korkmuş. Yağarca Mehmet adamdan bir

hayli para almış. Eşeğin üstüne adamı bindirmiş, yola koyulmuş. Gel zaman git zaman yolda harman kaldıran bir adam görmüş. Yorulduğu için adam ağacın altında dinleniyormuş. Yağarca Mehmet eşeğin üstündeki ölü adamı düzeltmiş. Ağzına da daha önceki gibi bir lüle vermiş. Eşeği adamın tahıllarına doğru sürmüş, kendisi de çalıların arkasına saklanmış, beklemeye başlamış.

Ağacın altında dinlenen harmanacı, eşeğin samanından ayırdığı tahıllarını yediğini görünce “Arkadaş, eşeğin tahıllarımı yiyor, görmüyor musun?” demiş. Eşeğin üstündeki adam hiç aldırış etmemiş. Harmanacı yine bağırarak, adamın aldırış ettiği yok. Sinirlenerek yabayla¹²⁶ adama vurmuş. Yağarca Mehmet “Ulan ben su dökmeye gittiydim, sen babamı öldürdün ha, seni şikâyet edeceğim.” demiş. Hapse girmekten çok korkan harmanacı, “Aman arkadaş, ben ettim sen eyleme, sana kırk katır yükü buğday vereyim, benim yakamı bırak.” demiş. Yağarca Mehmet’in evine kırk katır yükü buğdayı yıkmış, Yağarca Mehmet oradan da ölü adamı almış ve yola koyulmuş. Gel zaman git zaman bir kasabaya varmış. Kasabada namaza gitmekte olan bir dükkân sahibinin, kapısına adamı koyar. Ağzına lüle vererek oturtmuş, kendisi de dükkânda ne kadar eşya varsa kırmış ve bir başka dükkânın köşesine sokulmuş. Dükkân sahibi namazdan gelince bir bakmış ki; dükkân talan edilmiş. Sinirlenerek dışarı çıkmış. Adamın birisi dükkânın kapısında oturmuş lüle içiyor. Sinirlenerek adama tekme-tokat girişmiş. Adam yere yığılıp kalmış. Yağarca Mehmet koşarak gelmiş: “Ulan arkadaş! Sen benim babamı nasıl öldürürsün? Seni şikâyet edeceğim.” demiş. Dükkân sahibi “Ben ettim, sen eyleme, bu dükkân senin olsun.” demiş. Yağarca Mehmet dükkânı da almış, çok zengin olmuş. Hâlen de yaşayıp duruyormuş. Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine.

¹²⁶ yaba: 1. Tınaz savurmaya yarayan tahtadan, büyük çatal araç. 2. Yemek çatalı. 3. Ağaçtan yapılmış bir kaç dişli kürek, 'tığ' savurmakta kullanılan alet. 4. Saman küreği 5. Arpa ve buğdayı savurmaya yarayan tahtadan yapılmış büyük çatal.

Masalda kullanılan anlamı da “arpa ve buğdayı savurmaya yarayan tahtadan yapılmış büyük çatal.”dır.

a) Masalın Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

(1) Masalda kötülük yapan insanların kötülük bulacağı anlatılmaktaysa da bu iletinin anlaşılmasını Yağarca Mehmet'in yaptığı onca kötülüğe rağmen başına bir iş gelmemesi zorlaştırmaktadır.

(2) Masalda açık olan en önemli olumlu ileti, öfke ile kalkanın zararlı oturacağı gerçeğidir. Bu nedenle söz konusu atasözünü açıklamak için kullanılabilir.

(3) İnsanın aklı sayesinde rahat edebileceği ifade edilirken gözden kaçırılması gereken nokta Yağarca Mehmet'in aklını hep kötü işlerde kullanması, kendi rahatı için canilikten kaçınmamasıdır. Bu bağlamda, Delice Mehmet masalını değerlendirirken de belirttiğimiz şiddet öğelerinin “ayrıntılarıyla” ve “yoğun” bir şekilde aktarılmış olmasının çocuğu olumsuz etkileyebileceği ihtimali, söz konusu masalın çocuk eğitiminde kullanılmasını tartışılır hâle getirmiştir. Tüm bunların dışında suçlunun hiçbir ceza görmemesi de çocukların yanlış model almalarına neden olabileceği için fayda-zarar kıyaslaması yapıldığında masalın zararının daha fazla olabileceği fikrini uyandırmaktadır.

V. GAZİPAŞA MASALLARININ ASIL METİNLERİ

A. Aç Ayı

Eski zamanla, bir varmış bir yokmuş. Bir ayı varmış. Ayı acıkmış. Niden? Gede gede yola düşmüş; gidermiş. Çayır da yayılır bir goyun görmüş. Gideyim şu goyunu yiyeyim demiş. Goyunun yanına vamiş. Goyunu yakalamış. Goyun demiş ki - rica etmiş- “Gel ben sana bi oyun oynayım, benim bi tingil oyunum var bi oynay- veren sanga., ondan sonra beni ye” ayı da inanmış bırakıvermiş. Goyun ordan bi asıtmış(?); goşmuş, getmiş, Ayı bakınmış galmış. “Olmadı.” demiş. “ne yapan?” ge- de gede getmiş, gene yola düşmüş. Gede gede getmiş. Bi at görmüş bi çayırda yayı- lır. Atın yanına varmış. Varmış, atı yiyecek. Tabi atta biliyo zaten ona düşman oldu- ğunu, nası olsa ayı gelen, onu yiyecek . “Beni yiyecek ya, ayı geldi.” Demiş. “Şimdi ben ne diyeyeyin?” gelmiş. Demiş ki ayı bunu yakalamış: “ben” demiş, “Arka ayağamda bir yazı var, oku yazıyı ondan sonra” demiş “Tamam, ye beni fark etmez.” demiş. Arka tarafından dolanmış. Yazı okuyca diye ayı baktı mı o dekmeleri attı mı ayı “anam” demiş, yuvarlanmış kalmış. At da koşmuş, getmiş. Ondan sonra kalkmış ayı “aaaaah” inileyerekten. Tabi biraz ofun sofun¹²⁷ olmuş, dayağı da yedi ya. Kalk- mış ayı: “Buldun bi goyun demiş, ye de doyun; ne ne senin tingil oyun.” demiş. O elden getti. “Buldun bi at, ne ne senin yazısı yuzusu ye yanına yat” demiş. O da elden getmiş. Ayı aç bu sefer, o, dingildemiş galmış.

¹²⁷ ofun sofun olmak: 1. Şaşırıp kalmak. 2. Büyük bir üzüntüyle donup kalmak. 3. Coşmuşken birden sinmek. 4. Bozulmak(mecaz) (<http://tdkterim.gov.tr/ttas/?kategori=derlay&kelime=ofun-sofun-olmak>), (05.01.2010)

B. Ayının Aşkı

Evel zaman içinde, kalbur saman içinde; bir varmış, bir yokmuş. Bir ayı varmış, bir aileyle dost olmuş, aileye gelirmiş gidermiş onların yanına dostu ya. Her gün gelir her gün gider öle öle. O ailenin de bir gızı varmış. Gıza âşık olmuş ayı öte gitmeyivermiş illa “Gızı bana verin.” demiş dutturmuş. Onu istemeye durmuş. Ulan ne yapalım, ayıya kız verilir mi? Verelim diyelim demişler, söz vermişler, “Tamam, verdik getti.” demiş. Tamam, ayı da galan böyle her gün gelir gider hergün gelir gider. Biz buna ne yapalım derler galan, bir gün olur:

— Duzak guralım, buna ne yapalım?

— Gazanda gaynatalım.

Ayı yok, galan getti ya. Gazanda bir zift gaynatmışlar üstüne bir oklağa koymuşlar bir şiş koymuşlar üstüne bir de minder atmışlar. Ayı uçacağına (...) gitmiş gururlu gururlu gelmiş getmiş nişanlısının yanına “Gel beriye...” “Ohooo damat, buyur damat, hoş geldin damat, buyur buyur damat!” demişler. Hemen oraya buyur etmişler, hazırladıkları yere. Oraya oturiverdi miydi, oturdu muydu ya çöke galmış gazanın içine “Ah, gettim gaynıya ganyana, yandım ganyana!” demiş. Tamam, iş bitmiş bu sefer ayıdan gurtulmuşlar.¹²⁸

¹²⁸ Masal, Ali Berat Alptekin’in “Hayvan Masalları” adlı eserinde yer alan “Çiftçi ile Ayı” masalına birçok yönden benzemektedir. Alptekin, s. 113-116.

C. Ayı ile Tilki

Bir varmış bir yokmuş. Bir ayı bir tilki varmış. Bunlar arkadaş olmak istemişler. “İkimiz arkadaş olalım mı?” “Olalım.” “ E neydelim?” Gede gedeye getmişler, bir asma ağacına varmışlar. “Bir üzüm yiyelim mi?” demişler. “Yiyelim arkadaş.” demiş. Ayı, tabii ağaca iyi çıktığı için ağaca çıkmış ayı. Tilki dibinden o atarmış o yermiş; o atar o yermiş. Neyse başında işi bitmiş, toplama. Eşığıya inmiş zaten tilki bişi gomamış. Yemiş içmiş iki tanesini de burnunun deliklerine sokmuş birer tane. “E, arkadaş hani üzüm? Bağa goymamışın...” “Tamam, iki tane şey var; o da burnumun deliğinde.” demiş. “Gardaş olmaz bole.” demişler. Neyse getmişler oradan bi yere varmaya... “Arkadaş, gel bi de ortakçılık yaparık.” demişler. Bu sefer demiş:

—E, neydelim.

—Bi soğan ekelim.

—Soğanın dibini mi alacan, başını mı alacan? demiş tilki, kurnaz ya! Ayı da demiş ki “Arkadaş, başını bana ver; kökü senin olsun.” Soğan yetişmiş, soğanı sökmüşler. Dibi tilkiye kalmış; başı yaprağı, guru yaprakta bi şey yok. Eyvah, olmadı arkadaş! demiş. “E, neydelim?” “Gel bi de ekin ekelim” demiş, bunda beni gandırdın.” demiş ayı, bu sefer tilkiye.

—Ekelim; e, arkadaş sen neresini alacan?

—Ben arkadaş bunda beni gandırdın ben dibini alacan sen başını alacan, demiş tilkiye.

Ekinler yetişmiş, biçmişler, hazırlamışlar, bakmışlar dibinde ayıya bu sefer gene bir şey yok. “Neydelim?” demiş. “Arkadaş olmadı. Bunda da beni aldattın. Bu sefer başı gene senin oldu dibinde bana gene bişey galmadı.”

—E, arkadaş ne yapalım. Tilki, “Govan, bal açalım; bal yiyelim.” demiş. Ayı govanları parçalamış, (...) doldurmuşlar. Tilki ile ikisi balı almışlar. Bir gün olmuş (...)’te bal, tilki gelivermiş ayıdan habersiz. Balın birazını yer imiş.

—Gardaş bal içilmiş.

—Ne oldu bu bala?

—Ümükleme ümükleme, der imiş. Bir gün olmuş bir daha bakarmış ayı. “Arkadaş, belleme olmuş.” “belleme belleme” der imiş. “Belleme oldu.” der imiş, yedim diye söylemezmiş ayıya. Ayıyı her zaman gandırmaya çalışır ımış. Bir gün olmuş, temizlemiş balı yemiş, bitirmiş. “Arkadaş noldu bal, bitmiş, noldu?”

—Arkadaş dipleme oldu dipleme demiş.

—Olmacak arkadaş, bu arkadaşlık demiş. Bu kavgaya dönüştü. Gel dövüşecek demiş.

—Dövüşelim.

—Sırığı ben alan sen tokmağı al demiş. Ayı sıırığı bi sallarmış tilkiye, takıla kalarmış, tilkiye vuramazmış. Tilki tokmağı indiri indiri verirmiş ayıya. Of vay of vay onu dövermiş. Bu sefer şeyleri değıştirecez. Tokmağı ben alacan sıırığı sen alacan. Tokmağı bi salarmış fırlar gidermiş, ayı. Tilki, buna dolayı dolayı verirmiş elindeki sıırığı.

—Oldu yine arkadaş biz buna karşı yapamayacak, iş bitti demiş, vaz geçmiş bozuşmuşlar.¹²⁹

¹²⁹ Masal, Ali Berat Alptekin’in “Hayvan Masalları” adlı eserinde yer alan ikisinin de adı “Ayı ile Tilki” olan masallara birçok yönden benzemektedir. Alptekin, s. 5-6, s. 9-11.

D. Keklik ile Tilki

Tilki, bi keklik dutmuş. Şindi, onu “Nasıl uyursunuz?” diye aldatmış onu. “Eliniz kınalı, gendiniz mi yaparsınız; gözünüz sürmeli, gendiniz mi yaparsınız?” değe ke. “Hep Allah‘tan hep Allah‘tan” değece ke. “Kekliğim siz uyuma mısınız?” demiş tilki. “Uyuruz.” demiş. “Nasıl uyursunuz?” diye tarifini yapığında gözlerini yumuverdi mi tilki ağzına gatıvemiş, gafasını. “Dur.” der. “Sen mundar mahlûksun, ben temiz mahlûğum.” der. “Bi dua et de...” der. “Ondan sonra nası olsa beni yiyeceksin; ondan sonra ye.” der. Şindi tilki “âmin” dedi miydi keklik yüksek bi gayanın başına uçar. Tilkinin oraya çıkmaya imkânı yok, tilki bakmış bakmış aşşadan. “Garnı doymadan dua edenin bilmem nesini napayım...” demiş. Keklik de demiş ki: “uykusu gelmeden uyuyanın ben de bilmem nesini napayım...” demiş.

E. Koyun ile İnek

Bir goyun ile bir inek varmış. İnekle goyun yayılmış yayılmış. İnek yatmış, goyun doymamış. İnek yatınca, ineğe demiş ki goyun “Galk altındaki otu da yayılan” demiş. İnek te demiş ki: “Yav gözün kör ola!” demiş. Yani gerçekten aslı da var goyunun gözünün önünde izi var. İnek dediği müddetce gözü kör olmuş.

F. Sarı Arı ile Bal Arısı

Şimdi bir bal arısıyla sarı arı var ımış. Bal arısı, demiş sarı arıya:

—Yarın ne yapacaz? demiş bal arısı. Sarı arı demiş:

— Yarın bal yapacaz, demiş. O da demiş ki ne?

—Allah izin verirse; bal yapacaz, demiş.

Bal arısı(Metin içindeki bağlamdan ve masal ile gerçek dünya arasındaki bağlantıdan yola çıkarak diyebiliriz ki anlatıcımız heyecanla bal arısı ile sarı arıyı bu noktada karıştırmış sarı arı diyeceğine bal arısı demiştir.)demiş ki ne?

—Allah izin verse de yapacan ben balı vermese de yapacan, demiş. Bal arısı balı yapmış; sarı arı yapamamış; çünkü Allah izin vermemiş.

G. Yılan ile İnsan

Evel zaman içinde, kalbur zaman içinde... Bir varmış, bir yokmuş. Eski bi zamanla insanla ilanlar dostmuş, dostlar imiş, birbirleriyle iyi imiş -hayvanlar konuşurken- eski zamanlar. İlan, neyse insanlarla gelir gider imiş. İnsanlar ona, onlar birbirine dostlar ya. O çocuğu şeyle oynarmış, ilanla. Her gün oynar imiş. Bu çocuk her gün oynarmış, çocuk. Bir gün olmuş, çocuk oynar ıkan oynar ıkan ilanlan, ilanın guyruğunu kesivermiş. Hemen ilan acı içinde galmış, ilan bu sefer acı içinde dönüvermiş, çocuğu zehirleyip öldürmüş. Mesele sokmuş çocuğu. Çocuk zehirlenip ölmüş. Çocuk öldü, ilan getti. İlan demiş, çocuğun sahibına, çocuğun babası mesele, “Ee arkadaş! dostuduk, iyidik; amma ben de guyruk acısı sen de evlat acısı bu dostluğumuz burada bitti artık.” demiş, ilan. Ondan sonra, ilanlarla insanlar birbirlerinden ayrılmışlar. İlanlar düşman olmuş, insanlara.

H. Yılan ile Tilki

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde, yani eskilerde eski bir zamanda, bir yılan bir tilki varmış. İkisi “Arkadaş olalım mı?” demiş. İkisi arkadaş olmuşlar. Az getmişler, uz getmişler; gede gede bir çaya varmışlar. Çayı geçmek istemişler garşıya. Yılan demiş ki:

—Arkadaş ben geçemen çayı. Tilki de:

—Tabi o golay ben geçirrim.demiş.

— E, nasıl?

— Ben seni hoplar geçiririm. Nasıl olsa, bunu hoplamış, çayın ortasına varınca bu sefer yılan boğazına boğazlamaya durmuş, dolanmaya durmuş.

—Arkadaş, gel seni gözünden ben bi öpeyim demiş. O kafasını uzattığı zaman, yılan, tilki de ağzına almış gevelemiş, yılanı öldürmüş. Neyse çayı geçmişler, çayın kenarına upuzun uzatmış.

—Arkadaş, arkadaşlık böyle olur, demiş. Böyle dopdoğru olacan eğri büğrü arkadaşılık olmaz demiş. Orda tabi yılanın ölüsünü bırakmış tilki getmiş.¹³⁰

¹³⁰ Masal, Ali Berat Alptekin’in “Hayvan Masalları” adlı eserinde yer alan “Yılan ile Tilki” masalına birçok yönden benzemektedir. Alptekin, s. 25-26.

İ. Kurbağalı Göl

Bir garı, varmış. Garının evinin önünde göl varmış. Gurbağalar, cak cak ötermiş. Garı, bir gün göle inmiş, varmış gurbağalara demiş ki:

—Ne sizin zorunuz? demiş.

—Biz demiş iş isteyyoz, demiş. Garı da bi pamuk almış, getirip göle atmış.

—Alın, demiş. Sizin işinizi getirdim. Bunu demiş, bana eğirin, bükün, dokuyun demiş; geriye verin demiş.

Bir gün varmış garı, hiçbir şey yapmamışlar .“Ne yaptınız?” demiş.

—Biz altımıza döşek, üstümüze yorgan yaptık, demiş.

J. Ayıgulak

Dev, adam yeyen dev, çeşmeden suya geleni yer imiş. Sağa, bağa su aldırılmaz. Her zaman bir adam yermiş, dev. Böylece yiğerek yiğerek bir gün o çeşmeden su doldurmak padişahın gızına denk gelmiş. Yani o adam yemedikten sonra suyu vermez imiş, o dev. Bu sefer padişahın gızına (...) Padişahın gızını götürmüşler, çeşmenin başına oturtmuşlar. Dev gelecek, gızı yiğecek; sağa, bağa su verecek, dolduracak. Otururken, Ayıgulak gelmiş -bi gulağa ayıya benzer bunun, ayı gulağa gibi gelmiş. Çeşmenin başında bi gız var, oturuyor. “Niye oturun burada bacım, sen ne yapan?” demiş. “Ay, ağam!” demiş. “Beni dev yiyecek te onun için oturtular bura.” demiş. “Korkma!” demiş. “Ben seni deve yedirmen.” demiş, orda o Ayıgulak. Dev zaten gece gelir imiş. Gelmiş, gözleri devin aynı ışık gibi parlayarak görüyümüş. “Eee...” demiş, “Benim nasip bir idi, şimdi iki olmuş bu gece.” demiş. Dediğinde Ayıgulak:

—Yap hamileni, demiş. Yani “Saldır bağa.” Saldırmış a saldırırsa da Ayıgulak’a bi şey edememiş. Ayıgulak, o dev kesmiş, öldürmüş. Sabahla varmışlar birer bellek(?) padişahın gızı durur. Neyse şimdi “Nasıl bir adam ıdı bu dev kesen?” demişler kıza. “Kulağının biri Ayıgulak’a gibi uzun udu.” Gızın bubası, padişah bi dellal çığırtmış:

—Falan geceki çeşmenin başında benim gızımı yiğecek olan dev kesene gızımı verecem, deyi ilan ettirmiş. Bunu duyan bilen efenim deliğanlılar padişahın gonağının önünden geçecekler gız bilecek. Deliğanlıların, güzellerin müzelerin hep arka arkasına duyabilen... Anası der imiş:

—A, kızım şo gelen deliğanlıyı bi tanısan, a, der imiş. “O kesti de.” der imiş. (...) Ana dev kesen o değel, dermiş. “Bunu geçelim yuav, daha başka deliğanlı gel.

Hadi şuna baksana ne güzel şu-bu...” “Ana devi kesen o değel.” demiş. “Onlar değel.” demiş. “devi kesen” Ayıgulak da o ilanı duymuş da en sonra bakmış ımış geliverir. “Şo gelivereni gördün mü ana?” demiş. “Beni yiğecek olan devi kesiveren şo geliveren bak.” demiş. “Daha” demiş, “Gulağa ayıgulağı gibi sallanıp geliverir.” Gelmiş.

Padişah kırk gün kırk gece düğün etmiş kızını Ayıgulak’a vermiş.

K. oban ile Karısı

Guzula goyun biri birini görünce meleşir. Guzu meleştiğinde oban demiş ki kadına:

—Gızım bu goyunun, sürünün önünde güttüğün guzuyu garartıya götür. “Bak, goyun biri birine meleşiyor.” dedi miydi? Kadın obanın sözünü hesaba almamış. Ne kadar yalvardıysa, yet yeni garı sözünü tutmadığ sıra garıya varmış, bir tokat vurmuş. “Niye tymen?” dedi miydi? O, tokadı yiyan kadın da kocasının yanına goşmuş:

—Falan oban beni dövdü, dedi miydi? O, garısını sözüyle o da çobanı srd myd? obanlar dvştğnde ikisi de biri birini öldürmüş. Yani ikisi de biri birine bıçak vurmuş.

L. Evlilik Merakı

Evel zaman içinde, kalbur saman içinde... Bir varmış, bir yokmuş. Bir yaşlı nine varmış, bir oğlu varmış. Yaşlı nineye ilgilenen tek bir oğluymuş. Onun her şeyini yapar-eder, her ihtiyacını oğlu karşılamış. Bir gün olmuş. “Oğlum bak, sen benim evladımsın; amma sen beni vereceksin.” demiş. “Ana ne den sen?” demiş. “Oğlum sen bana bir goca bulucan; ben evlenecem.” “Anacım sen nasıl evlenebilirsin? Senin her ihtiyacını ben karşılayıp dururum. Sen gendin bi şey yapamazsın, edemezsin. Yemeğini dahi ben yediririm anacım sen gocayı nasıl alacan?” dediyse taa olmaz oğlum sen benim oğlumsan sen beni vereceksin. Beni evermezsen ben seni oğlumdan, oğulluktan çıkarırım.” demiş. “Anacım, sunacım, (...) anam” dediyse de tabi bir türlü olmamış. “Ben bunu acaba nasıl vazgeçiririm?” demiş. Getmiş, bir sürü payam¹³¹ bulmuş, gelmiş. Payamları gırmış, “Ana bunları yiyebilirsen ben sana gocayı bulucam.” demiş. Garı payamları ağzına gatar ımış; öte geveler, beri geveler ağzı dişleri yara olmuş, gan ile dolmuş, olmamış, yiyememiş. Yiyememiş; amma yiyemese dahi “Ben ille goca alacam demiş, ben evleneceğim.” demiş. Olmamış... Dutturmuş, “İlle sen beni vereceksin, bana bir goca bulcağan.” demiş. “Ben bu anamı ne yaparım, nasıl ederim?” dediyse taa aklına gelmiş galan bi in varmış bi yerde “Oraya ben anamı bi bırakan, ordan getiririn gene geriye.” demiş. “Acaba vazgeçer mi?” diye. “Ne yapacak?” diye. Bir gün olmuş hoboç etmiş¹³² onu. Anasının yalvarışına dayanamamış, ısrarına dayanamamış, hoboç etmiş. Gede gede gede getmiş. Varmış o ine, anasını oraya oturtmuş, ora bırakmış, geriye dönmüş. Geriye dönüp te gelip te tekrar getirtecek. Anasını ta burda bırakacak değil ya. Geriye dönmüş, o kalmış...

Az durmuş, uz durmuş orada öteden ağır bir ayı çıkmış, gelmiş garının yanına, yaşlı gadının yanına. Ayı öteden gelmiş. Ayı galan keyiflenmiş, orda ona bir av var,

¹³¹ payam: Badem. (<http://tdkterim.gov.tr/ttas/?kategori=derlay&kelime=payam>), (05.01.2010)

¹³² hoboç etmek: Sirtta taşımak.

aç ya! Gelmiş, “Ben, bunu yiyen.” demiş. Ayağını yamamağrak¹³³ gelmiş. Gelirken bu garının üstüne çökmüş galan garıyı parçalamaya gomuş. Öte avkalamış,¹³⁴ beri avkalamış. Garı bağırınmış “Yavrum, guzum etme bana!” dediyse de taa gayrı öldürmüş, yemiş. Dönmüş, gelmiş oğlu anamı alan, gelen demiş. Anasının yemek zamanı tabi gelmiş. Hemen anama giden, yediren yemeni demiş. Gitmiş varmış, varmış imiş anasını orda ayı parçalamış, yemiş, bi şey goymamış. Demek ki; garının vadesi orda yetmiş. “Ah oğlum!” Anasına dizlerini döver imiş. “Anacığım, anacığım naptım ben sana!” Gözünle dizini dövmüş bir-iki bağırınmış çığırınmış ana getmiş evvelden, yok! Bu iş bitti.

¹³³ Kelimeyi anlatıcıya sorduğumuzda hatırlayamadı. Araştırdığımızda gördük ki; Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğünde yer alan “yamalamak” maddesinin açıklaması, bağlamdan yola çıktığımızda kelimeyle birebir uyuşmaktadır.

yamalamak: .Ayağını çekerek yürümek.

(<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&ayn=bas&kelime=yamalamak>), (05.01.2010)

¹³⁴ avkalamak: 1. Isırmak. 2. Öselemek, hırpalamak, ansızın altına almak.

(<http://tdkterim.gov.tr/ttas/?kategori=derlay&kelime=avkalamak>), (05.01.2010)

M. Oduncu ile Karısı

Şimdi bir varmış bir yokmuş. Köyde bir oduncu varmış. Hanımıyla beraber bir gün odun kesmeye gitmişler. Odun keserken bakmışlar kı bir mağara görmüşler. Mağaranın içerisine girmiş adamcağız, bakmış orda mücevherler var. Eve geliyor, hanımına anlatıyor. Ben mağarada mücevher gördüm diyor. Hanımı heyecanlanıyor, zengin olacağız diye. Erkenden sabah erkenden mağaraya gidiyor. Mağaraya gelse baksa kı bir şey yok. Bi sefer oradaki yılanlar hanımını sokmuş ve hanımcağızı ölmüş.

N. Öksüz Çocuklar

İki öksüz çocuk var ımış. Üvey annalarına acıktık demişler. Durun, çörek bişiriverecen size demiş. Sığır bokuyulan külü yunğurmuş. Çocuklar bişecek diye bekler imiş bekler imiş bişmemiş yok; vermemiş çocuklara. Çocuklar yolu elde etmiş, işama¹³⁵ gitmişler babalarını aramışlar. Babalarını aradılar mıydı. Bi yerde atası yanır mış, duman tütermiş bir yerde köpek ürer mış.

—Köpek üren yere mi gidelim duman tüten yere mi? demiş. Duman tüten yere gedelim demiş. Duman tüten yere varmışlar çocuklar. Yemek goyuvermiş çocukların öğüne, gınalı gınalı barmaklar çıkmış. Kınalı kınalı barmaklar çıkınca çocuk insan eti olduğunu anlamış. İnsan eti olduğunu anlamış.

—Biz yedi belen¹³⁶ ardına sırik sıçığı edecen, demiş, cadı karısı. Siz demiş, kalın demiş, evde demiş.

Çuvalın içine gatmış; asmış çocukları. “mıdığım mıdığım mıdığım” dermiş çocuklara. Gelmiş çocuklar yok. Çuvala bir vurur umuş “mıdığım” dermiş yok çocuklar. Çocuklar kaçmış oradan.

¹³⁵ işam (şam): Çam ağacı, çam ağacı kesme işine de verilen ad.

¹³⁶ belen: Tepe, yüksek yer, üzeri yassı tepe, ufak tepe.

(<http://dkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=belen&ayn=tam>) (05.01.2010)

O. Üç Kız Kardeş

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde, galbur saman içinde; develer tellal iken, pireler belber iken, üç kız varmış. Üç gıza düğür gelmiş. Anneleri tembihatını vermiş. Gızım, demiş size düğür gelecek; seslenmeyin demiş.

—Tamam, demişler.

Bir fare geçmiş. Fare geçince biri demiş.

—Teme teme, demiş. Biri de demiş:

— Gulluğu da var gulluğu da var, demiş. En küçükleri de demiş:

—Deliğe sokuldu, deliğe sokuldu, demiş. Annesi gelmiş şimdi buna kızmış. Niye demiş, siz seslendiniz demiş. Düğürleri sormuş buna:

—Ne diyor kızlar, demiş.

—Dokuz sırçan¹³⁷ eğerdim dokuz taha eğerhem mi? Diye sormuş. Düğürler demiş:

—Tamam, bunlar bize, çalışkan demiş. Bu gızı alalım, demiş. Gızı almışlar götürmüşler. Gız oturmuş dokuz ekmek yemiş; bi iş yapmamış. Yine tekrar geriye döndürmüş, “Gızınızı teslim alın.” Niye? demiş:

—Senin gızın demiş, dokuz ekmek yedi “Dokuz taha yiyhem mi?” diyor demiş. Ne tekнемizde ekmek kaldı ne çuvalımızda un kaldı, demiş.

¹³⁷ sırçan: Çarkta eğrilen çok ince ip.

(<http://www.gazipasaforum.net/gazipasa-sozluk/s-fdr-e7an.html>) (03.01.2010)

Ö. Yalançının Evi Yanar

Evvel bir yalançı varmış, yalançı herkese yalan söylemiş. İşi gücü yalançılık-dolançılığmış. Şimdi çoğu ekin ekmiş. Ekinin orak zamanı gelmeye durmuş. Herkesin ekini biçilmiş onunki galmış. Galın sıra “Beni bir şey soktu.” demiş. Sonra “Ney soktu?” “Böğü¹³⁸ soktu.” demiş. Tabi böğü de arkaya hobuc etti¹³⁹ miydi dinlenir imiş. İndiriverdilermiydi acı yaparmış. Hobuc etmişler bunu gezeleyiverirken güzeleyiverirken ekin bitmiş bu sefer. “İndirin beni.” demiş. İndirmiş. “ E noldu?” “Ne olacak?” demiş. “Ben size evvel ekin biçilsin diye yalan söyledim.” demiş. “Tamam, yalan söyledin; emma her zaman olmaz bu, bi yol olur.” demişler. Olacağı akşamı da evini ataş almış. Ataş alın sıra “Evim yandı!” diye çığırırılmış. Kimse kıpırdamamış. Kıpırdamayın sıra “Bu gene yalan söylüyor.” demişler. Ev yanmış, getmiş. Sabahla baksalar ki hep ev kül olmuş. “Yalançının mumu da yatsıya kadar yanır.”¹⁴⁰ demişler.

¹³⁸ böğü: İri ve zehirli örümcek

¹³⁹ hobuç etmek: Sırtta taşımak

¹⁴⁰ Kayıt öncesi yapılan ön görüşmede cümle “Komşuları da yalançının evi yanır.” şeklinde geçmiştir. Anlatıcının kayıt esnasında heyecanlanması nedeniyle konuyla alaka kurduğu başka bir sözü yanlışlıkla söylediği kanaatindeyiz.

P. Yedi Kardeş Mezarı

Evel zaman içinde, galbur saman içinde, yedi gardeş var ımuş. Bu oğlanların başka bir sülalede düşmanları var ımuş. Her boş kaldıklarında yedi gardeşi alt etmeye çalışırlar ımuş. Yine bi gün yedi gardeşin düşmanları “Barışalım.” demiş. Bunun içinde hepimiz bi ağşam buluşalım demişler. Gardeşlerden biri hariç hepsi kabul etmiş. En güçükleri ise bunun bir oyun olduğunu söyleyerek diğer gardeşleri fikirlerinden vazgeçirmeye çalışır ımuş. Ama onlar bir türlü dinlememişler güçük gardeşlerinin dediklerini. Ve ertesi gün akşam, öteki sülalenin ileri gelenleri ile yemek yedikten sonra bir eve altı gardeş beraber yatmışlar. Güçük gardeş gelmemiş bu yemeğe.

Altı gardeş düşünlerinde barıştuklarının sevincini görür iken düşman gece yarısında eve bir ateş tutuvermiş. Altı gardeş, düşmanın datlı sözüne inanıp, “Eski düşman dost olmaz.” atasözünü hatırlamayıp yanmış.

En güçük gardeş, gardeşlerinin ağabeylerinin öcünü almak istiyormuş; ama nasıl? Sonunda ne yapacağını bulmuş. İlbahar daha yeni gelmiş, insanlar göçmeye başlamışlar. Göç ederken güçük gardeş devrend¹⁴¹ boğazına oturup geleni okuyla indirivermiş. En sonunda tam oku bitmiş ki; bir gadın galmış. Oğlan gızı öldürmemiş ve ikisi evlenmiş. İki sülalenin düşmanlığı en sonunda bitip yeni bi sülale oluşmuş. En güçük gardeşi de diğerlerinin yanına gömmüşler. Bu yedi gardeşin mezarları birleşik yapılmış ve en başına bi tane daş dikilmiş. Bu taş en güçük gardeş.

¹⁴¹ devrend: Dar geçit, boğaz, ırmak kenarlarındaki dönemeç ve uçurumu çok tehlikeli yollar.

R. Köse

Evel gözleri kör bir Köse Dayı varmış. Garısı yedi sene bakmış, yedi sene sonra Köse Dayı "Şurada bir ataş yanır" diye garısına göstermiş. Garısı "Yoğol (Yok ol) azılının adamı (Domuzun adamı) demeg görürdün de bunca yıl bana yalan söyledin. Bir daha bu eve gelme." diyerek gocasına gapıyı gösterir. Gocası "Garı, şimdiye kadar gözlerim görmezdi, emme (ama) şimdi görmeye başladı. Sen bana şurdan dokuz yumurta ile iki dürüm ekmeg ver, Ben Oradaki ataşın yanına gideceğim" der. Garısı Köse Dayı'ya bir azıg (Yiyecek bohçası) hazırlar. Köse Dayı sabah erkenden yola koyulur. Az gider uz gider, dere tepe düz gider, sonunda ataşın yanına yaklaşınca üç tane gocaman devle karşılaşır. Devlere "Selamün Aleyküm" der. Devler de "Aleyküm Selam" derler. Köse Dayı devlerle yarışa girer. Devler "Sabah gayfeltisi (Kahvaaltısı)" derler. Köse Dayı da "Akşam gayfeltisi" der. Böylece onlardan daha çok yediğini anlatmag ister. Sabah olunca Köse Dayı "Ben susuradım, siz suyu nereden içersiniz" diye sorar. Devler "İki belen¹⁴² Ötedeki bir sarnıçtan içeriz" derler. Köse Dayı "Beni sarnıca götürün, ben bu suyulan doymam" der. Devler şaşırırlar ve "Nasıl doymazsın, biz yıl boyunca o sarnıçtan içeriz, bizim teg idaremez bu su" derler. Köse Dayı "oraya gidip bütün suyu içeceğim" diye inat eder. Sonunda devler çaresiz, Köse Dayı'yı omuzlarına bindirereg sarnıca götürürler. Köse "Ben bu suyu arglayacağım arkası gelsin, ben önünden içeceğim" der. Devler razı olmazlar. Köse Dayı "Öyle ise bana dört tuluk¹⁴³ su verin de idare edeyim" der. Devler, tulukları getirirler. Köse Dayı Tulugun bir tarafını deler, diğer tarafından içer ve böylece dörd tulug suyu bitirir ve "Doymadım arkadaş" der. Devler, hem şaşırırlar hem de gorgmaya başlarlar. Köse Dayı "Ben gögdaştan suyu çıkarırım, isterseniz yarışalım" der. Devler "Tamam yarışalım" derler. Köse Dayı elindeki yumurtayı göstermeden sıkar. Gırılan yumurta akmaya başlar. Devler gökdaşı sıkarlar, un gibi ezerler; fakat suyunu çıkaramazlar. Bu defa Köse Dayı'dan daha fazla gorgmaya başlarlar. Köse

¹⁴² belen: Tepe, yüksek yer, üzeri yassı tepe, ufak tepe.

(<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=belen&ayn=tam>) (05.01.2010)

¹⁴³ tuluk: Keçi derisinden yapılmış büyük su kabı. (derlemecinin tanımı)

Dayı'ya "Arkadaş, senin evin yogmu, evine ne zaman gideceksin?" derler. Köse Dayı "Ben buraya sizinle yarışmaya geldim." der. Belli bir süre sonra "Arkadaş, ben üşüdüm, odununuz yok mu?" der. Devler "Odunumuz falanca dağda, oradan getiririz." derler. Köse Dayı "Ben 5-10 ağcıla ısınmam, köyün ne kadar gatrı, eşeği varışa hepisini toplan getirin, çamlığın ağacını daşısınlar" der. Sonra bu düşüncesinden vaz geçer "Buna da haced yog, ben bütün işamlığın¹⁴⁴ odununu tek başıma getiririm." der. Yanına total olan dev'i, golanları daşması için alır. Dev'e bütün ağaçları birbirine baladdıktan sonra "Öbür arkadaşlarına haber et, ben hop diye ipi çekince bütün ağaçları daşırım. Dağdan inecge daşdan tapragdan gendilerini gorusunlar. Çünkü, dağlar göceceg." der. Total dev "Sen bu işten vaz geç en iyisi ben burada bugün için sana ısınacagın gadar ağaç daşırım." diyerek, Köse Dayı'yi razı eder ve bir çoğ ağacı söker. Köse Dayı da ağaçlardan birinin dalına oturarak öbür devlerin yanına gelir. Total dev, olanları diğerklerine anlatır. Devler de gorgarlar, onu evine göndermeg için uğraşırlar ama başaramazlar. Sonunda Köse Dayı'yı öldürmeye garar verirler. Büyük bir dağın dibine yatağ ederler. Köse Dayı'yı uyudu sanıp dağı üstüne yıkarlar. Köse Dayı bunu bildiğinden yatağın içine yastığı sokar, gendisi de büyük bir daşın dibine sokulur. Dağların yıkılması durunca devlerin yanına gider. Devler, Köse Dayının ölmediğini görünce şaşırırlar."Arkadaş, gece rahatın iyi miydi?" diye sorarlar. Köse Dayı "Ağşam bir kaç sıçan mı geçti, çakıldışı mı döküldü, goçmar¹⁴⁵ mı geçti? Bilmem. Başka bir şey olmadı, rahatım iyiydi." der. Devler, gocaman gayalar Köse Dayı'yı nasıl öldürmez diye hayred ederler. Köse Dayı'ya "Arkadaş evine nasıl gidersin?" derler. Köse Dayı "Bana bir ala heybe altın verin, omuzunuza bindirip götürün o zaman giderim." der. Total Dev bir ala heybe altın verir, omuzuna bindirip Köse Dayı'yı evine götürür. Köse Dayı'nın garısı Dev'i görünce gokar; fakat Dev'in omuzunda gocasını görünce merakla begler. Dev, Köse Dayı'yı yere indirereg geriye dönerken yolda bir adamla garşılaşır. Adam da Dev'in başından geçenleri öğrenince gülmeye başlar. Adam "Ulen arkadaş, ona yağarca Köse Dayı der-

¹⁴⁴ işam: Çam.

¹⁴⁵ goçmar: Kertenkele. (<http://tdkterim.gov.tr/ttas/?kategori=derlay&kelime=goçmar>), (05.01.2010)

ler. Çok güçsüz kelce bir adam, ondan gorkulur mu? Hadi gel altınları geri alalım.” der. Çok yorgun olan dev razı olarak Yağarca Köse’nin evine gelir. Derin bir ohhh çekince Yağarca Köse, soğan gazalı¹⁴⁶ gibi havada uçar. Dev, Yağarca Köse’nin havada uçtuğunu görünce “Ne yapıyorsun?” diye sorar. Köse Dayı, “Babamdan galma kelce, küd¹⁴⁷ bir bıçacık varıdı, onun arayıp yatırın; çünkü bulunca seni keseceğim.” der. Bunu duyan dev, goku ile gaçar, ve yanibaşında oturan öbür adamı da alır. Fakat yolda adam Dev’in elinden düşer ve ayağının altında ezilir. Yağarca Köse parayı hâlen yeyip yatırmış¹⁴⁸. Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine.¹⁴⁹

¹⁴⁶ gazal: Yaprak. (derlemecinin tanımı)

¹⁴⁷ küd: küt

küt: 1.Kötürüm, sakat.

2.Kuluçka tavuğun altındaki bozulmuş yumurta.

3.Kesme özelliği, sivriliği kaybolmuş kesici araç.

Masalda kullanıldığı anlamının, metin bütünlüğünden hareketle, “kesme özelliği, sivriliği kaybolmuş kesici araç.” olduğunu söyleyebiliriz.

(<http://tdkterim.gov.tr/ttas/?kategori=derlay&kelime=küt>), (05.01.2010)

¹⁴⁸ yeyip yatırmış: yiyip duruyormuş

¹⁴⁹ Bu masal Hüseyin Çimrin’in “Antalya Folkloru” adlı eserinde yer alan “Oduncu Ali” masalı ile birçok benzer özellikler göstermektedir.

Hüseyin Çimrin, Antalya Folkloru, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, 2. Baskı, Antalya, 2008, s. 501-503.

S. Padişahın Karıları

Evel zamanda gırg yaşına girmeyince evlenilmezmiş. Padişah gırg yaşını doldurunca evlenmek istemiş ve hocaya danışmış, “Hocam, ben gırg yaşını doldurdum, izinin olursa evleneceğim.” demiş. Hoca “Hikmetli Padişahım, evlenmeg hakkınızdır.” der.

Bunun üzerine Padişah, gırg gün gırg gece düğün yaparag evlenir. Gerdeg gecesinin sabahı her şey yolunda iken, Padişaha düşman cephe açar. Padişah hocaya danışır: “Hocam ben Allahın emriyle evlendim, gerdeg gecesinin sabahı bana düşman cephe açdı.” der. Hoca “Kan dökmeg sana yakışmaz, bir daha evlen cephe kapanır.” der. Padişah bir daha evlenir, cephe ikiye çıkar. Padişah yine hocaya danışır. Hoca “Bir daha evlen.” der. Padişah evlendiği kız aslıhu-neslihu (Birlikte yaşamaya layık helalzade)dür. Padişah dördüncü kızla evlenince, cepheler kapanır. Alacak ya “Eğinin ömrü olmaz.” derler, padişahın dördüncü garısı ölüverir. Cephe yeniden ikiye çıkar, Padişah yine Hocaya danışır. Hoca "Senin son garın helalzade Müslüman gızı olduğundan, cepheler kapandı. İlk ikisi ise bozuk süt emmiş, bunun için cephe yeniden açıldı. Sen bana garıların gece nasıl yatıyorlar öğren o zaman cevabımı vereceğim.”der. Padişah, bir baksa ki birinci garısı başını elinin arasına almış uyuyor. İkinci garısı memelerini sıkıp uyuyor. Üçünce garısı da ayaklarının arasını tutmuş uyuyor.

Padişah bütün bu gördüklerini hocaya anlatır. Hoca “Bunların hepsi bozuganlı, sen vezirinin birini dilenci gılığına sog, aslıhu-neslihu bir kız bulunca vezirlik nişanını gösterson ve gızı alıp saraya getirsin.” der.

Vezir, gel zaman ged zaman akşamüstü dar bir vakidde bir gonağın önünden yorgun-argın geçerken bir adama rastlar, selam verir. Adam “Aleyküm selam hoş

geldin, Allah'ıma bin şükürler olsun. Bögün akşam beni müsafirsiz goymadı.” der. Dilerci gılığındaki veziri alır, gonağına götürür. Akşam yerler-içerler, sohbet ederler. Vezir, güzel bir gız görür. Bu gız evin teg gızıdır. Bir zaman sonra adamın garısı ile gızı yaddıktan sonra dilenci (Vezir) “Sana üç soru soracağım, bunu sabaha gadar bileceksin.” der.

“1-Evin önü bir ırampa¹⁵⁰, bu ırampa nahıl¹⁵¹ çıkılacak?

2-Uzun bir gece, gısaca bir gece nahıl olacag?.

3-Gısa bir gece. uzun bir gece nahıl olacag?” der. Ve vezirlik nişanını gonağ sahibine gösterir. Adam sabaha gadar düşünür, daşınır, gadlen¹⁵² cevap bulamaz. Sabah olur gızı babasının haline bir bagsa ki perişan “Ne oldu baba?” diye sorar. Babası “Bir şey yog gızım.” der. Gızı ısrar edince babası “Agşam eve gelen misafir padişahın veziri imiş. Bana şu soruları sordu:

1-Evin önü bir ırampa, bu ırampa nahıl çıkılacag?

2-Uzun bir gece, gısaca bir gece nahıl olacag?

3-Gısa bir gece, uzun bir gece nahıl olacag? diye üç soru sordu. Ben de bilemedim.” der. Gız “Aman baba, bunda bilemeyeceg ne var?” der. Ve şöyle cevaplar:

“1-Bir müslüman, başka bir müslüman yaren¹⁵³ bulursa, evin önündeki ırampa bir düzlüg oluverir.

2-Uzun bir gece yarenle beraber gısacık bir gece oluverir.

3-Gısa bir gece kötü bir gız ile upuzun bir gece oluverir.” der.

¹⁵⁰ ırampa: Yokuş.

¹⁵¹ nahıl: Nasıl.

¹⁵² gadlen: Katiyen.

¹⁵³ yaren: Sevgili.

Adam, vezire soruların cevaplarını söyler. Vezir “Doğru söyle, bunu aileden hanginiz cevapladı?” der. Vezir adama tekrar “Doğru söyle!” der. Adam da “Gızım bildi.” der. Vezir de adama “Senin gızını Allah'ın emri, Peygamberin gavli ile padişaha isterim, gızını da al, benimle gel.” der. Padişah gırg gün gırg gece düğün yapar. Üç kadını da babalığına teslim eder. “Bunları nereye götürürsen götür.” der. Adam, garıları alır ve bir derenin kenarına götürür. “Ben sizi garşıya teg teg geçireceğim.” der.

Göğüslerini sıkkanı alır, garşıya geçirirken “Padişah seni niye boşadı, doğru söylemezsen seni nehre salıvereceğim.” der. Kadın “Ben hazineden para çalar, başgalarına verirdim. Bir daha hırsızlık yapmayacağım.” der. Aynı şekilde bacaklarının arasını tutan gadına sorar. Kadın “Ben gocamın aldatırdım.” der. Adam, onu da affeder. Üçüncüsüne (Başını sıkkana) de aynı şeyleri sorar. Garı “Ben dünya milletlerini birbirine düşürüdü.” der. Adam, seni ancag Allah affeder diyereg gadını nehre bırakıverir. İki garıyı alarak evine götürür. Gapıda garılara “Birinci gapıdan girişiniz, ikinci gapıdan çıkışınız olur.” der Garılar bunu duyunca; “Bizi padişah govdu, bir de buradan govulursak bize bakan olmaz.” derler. Ve mutlu bir hayat sürerler. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine.

T. Höccemci

Evvel zamanın birinde bir köye kervan gelir. Kervancı yükünü yıktı mıydı, kervandaki bütün develer birer ikişer dağa çıkar. Kervancı çaresiz orada duran bir adama “Arkadaş, benim kervanın birer ikişer dağıldı, şimdi ne yaparım nerelere gideyim!” diye yakınmaya başlar. Olacak ya meğer yakındığı adam Höccemciymiş. Höccemci “Arkadaş, ben senin derdine çare bulurum. Sen şimdi üzülme, soğuklar gelsin, sineklerin zoru geçsin o zaman eline bir dutam ot alıp mahallenin arasında söyle hoş hoş¹⁵⁴ diye çağırдын mı, bütün develerini toplar, yükünü yükletir gidersin.” der. Kervancı, sineklerin zoru geçince develerini bir dutam otlar, yükünü yükler ve yola düşer.

Bir gün padişahın hazinesi yarılır¹⁵⁵. Padişah ne yaptıysa hırsızları bulamaz. Padişah “Hazinemi bulana istemediği kadar altın vereceğim.” diye ülkenin dört bir yanına haber salar. Bu haberi kervancı da duyar. Ve padişahın huzuruna çıkarak “Efendim falanca köyde bir höccemci var, gayıbdan hükmedörür (Hükmediyor.)” der ve başından geçenleri bir bir anlatır. Padişah tez haber salar ve höccemciyi getirdir. Höccemci baksa ki; gurtuluş yoğ, iş olacağı gibi değil, “Padişahım bana gırg gün müddet ver, her gün bir gaz gıztartması gönder amma bulunduğum odaya hiç kimse ayak basmasın.” der. Kısa zamanda sarayda bulunan hırsızlar da höccemcinin geldiğini haber alırlar. Hırsızlar büyüğ bir merağ içinde “Acaba bilebilecek mi?” diye Höccemciyi yan odadan dinlemeye başlarlar. Höccemci “Eğer ben padişahın soyulan hazinesini bulamazsam kellem kesilecek!” diye gara gara düşüncelere dalar. Gendisine birinci gün güzel bir gaz gıztartması gönderilir. Höccemci gaz gıztartmasını afiyetle yer ama gorkusundan etin dadını bile alamaz. “Geddi biri” der. Yan odadan Höccemciyi dinleyen hırsız “Eyvah beni bildi!” diyerek öbür hırsızların yanına varır. Arkadaşları “Seni nasıl olda da bildi.” diye sorarlar. O da “Geddi biri.” dedi der. İkinci gün bir başka hırsız dinlemeye gelir. Höccemci gaz gıztartmasını yedigden son-

¹⁵⁴ hoş hoş: Deveyi çağırma nidası

¹⁵⁵ yarılmak: Soyulmak

ra “Geddi biri daha.” der. HÖccecici üçüncü gün “Geddi biri daha.” der. Dördüncü gün HÖccecici “Otuz altı galdı.” der. Böylece, günleri geçer amma hırsızları bulamaz. Gırkınıcı gün hırsızlar gelir, “Aman biz eddik, sen eyleme, bizi affed, sana altını gömdüğümüz yeri söyleyeceğiz.” derler. HÖccecici şaşırır amma, şaşırıldığını da belli etmez. Meğer bunlar, padişahın hazinesini yaran gırg hırsızmış. HÖccecici gendisine verilen günleri sayarken, hırsızlar da gendilerini bildini sanmışlar. HÖccecici altının yerini öğrendiğden sonra, hırsızlara “Sizleri affettim ama bir daha böyle bir şey yapmayın.” der. HÖccecici gırkınıcı günün akşamı “Padişahım altınlar falanca daşın altında gömülü, gidip çıkaralım.” der. Padişah adamlarını alarak HÖccecicinin gösterdiği daşın dibini gazdırır. Baksa ki; altınlar orada. HÖcceciciye “Bunların yarısını haggeddin.” deyip altınların yarısını verir. HÖccecici artıg sarayın bir parçası olmuştur. Bir gün padişahla ava çıkarlar. Padişah, HÖccecici görmeden bir çekirge yakalar ve HÖcceciciye “Elimdekinin ne olduğunu bilersen, sana gız gardeşimi vereceğim.” der. “Eğer, bilemezsen kelleni kestireceğim.” der. HÖccecici gendi gendine “Bir adlarsın çekirge, iki adlarsın çekirge, üçüncüde...” demeden padişah “Tamam, bildin.” der ve elindeki çekirgeyi bırakır. HÖccecici de üçüncüde “Bog atlarsın.” çekirge demeden, dilini dutar ve ömrünün sonuna gadar mutlu yaşar. Onlar ermiş muradına biz çikalım kerevetine.

U. Delice Mehmet

Evel köyün birinde iki gardaş vamiş. Bunlardan küçüğünün adı Delice Memed'miş. Bu iki gardaş köyün davarını, sığırını güderek yaşayıp yatırlarmış.

Günlerden birgün akıllı olanı Delice Memed'e "Gardaş, şu öküzümüzü sad da gendimize yiyeceg, giyeceg bir şeyler alalım." demiş. Delice Memed önde, öküz arkada yola goyulurlar. Gel zaman get zaman hayli yol giderler, gide gide gocaman bir dağın dibine varırlar. Bakar ki dağın başında bir goçmar durup yatır. "Ulen arkadaş, benim bir öküzüm var alırmın?" der. Goçmar¹⁵⁶ gafasını zım zım (aşağı-yukarı) sallar. Delice Memed "Gaç paraya alacaksın?" der. Goçmarın gafası gene zım zım eder. "Öküzü buraya bağlayan mı?" der. Gafa gene zım zım eder. Delice Memed, öküzü bağlar, ağasının yanına döner. "Ağa, daşın başında gök başlı bir adam (Goçmar) gördüm. Öküz alın mı dedim, gafası zım zım etti. Paran var mı dedim, gafası zım zım etti. Öküzü balayem mi dedim, gafası gene zım zım etti. Ben de oraya bağladım" der.

Delice Memed'den akıllı olan ağası "Ulen eşek herif, o senin adam dediğin goçmar" der. İki de tokat atar, "Öküzü çabuk getir." der. Delice Memed, ağlayarak öküzü bıraktığı yere varır. Bir baksa ki; Öküzün boynuzcukları ipde kalmış ve öküzü canavarlar¹⁵⁷ yemiş. Gokusundan ağasının yanına da gedemez. Şuradan ıgıcık¹⁵⁸ çiğdem sökem diye eline bir çivkicik¹⁵⁹ alarak oturduğu yeri eşelemeye başlar. Eşelerken eşelerken bir parça gömme çörekle, içi altınla dolu bir güp bulur. Koşarak ağasına "Bir para gübü buldum." der. Gidip gübü eve getirirler. Köylünün meseleden haberi olur. Akıllı olanı sandığın içine saglanır. Köylüler gelip evi aramaya başlarlar, Delice Memed dayanamaz bir osurur, küller ortalığa duman gibi yayılır. Köylüler, "Burada şeytan var." deyerek evi terkederler.

¹⁵⁶ goçmar: Büyük kertenkele.

¹⁵⁷ canavar: Kurt.

¹⁵⁸ ıgıcık: Azıcık.

¹⁵⁹ çivkicik: küçük dal parçası. (derlemecinin tanımı)

Daha sonra köylüler, garagola haber verirler. Garagol gumandanı, köye doğru yola çıkar. Akıllı olanı Delice Memed ile büyük bir çınar ağacının depesine çıkarlar. Ağabeyinin o anda gapıyı örtmediği aklına gelir “Geç(git) gardaş gapımızı çekiver gel.” der. Delice Memed, gapıyı yerinden söküp omuzlayarak getirir. Gelirken yolda bir leblebi bulur. Gapıyı gören ağası “Eşek herif, gapıyı yerinden sög gel demedim, örd de gel dedim. Allah belanı versin, madem getirmişsin yukarı çıkaralım.” der. Gapıyı yukarı çıkarırlar. Onlar yukarıda iken, çınar ağacının dibine garagol gumandanı ve bir sürü adam gelir. Yemek yerler, sağdıçları olan arap uşağı da hizmet eder. Ağası ile Delice Memed de acıkırlar. Bakarlar ki; adamların çekip gideceği yog, “Ne yapalım, ne edelim.” diye düşünürler. Delice Memed “Ağa ben bir leblebi buldum yarısını sana vereyim.” der. Ağasına leblebinin yarısını verir. Bir müddet daha beklerler, adamların gideceği yog. Delice Memed “Ağa benim osurasım geldi.” der. Ağası “Olmaz gardaş görürler.” der. Delice Memed “O zaman yarımca leblebimi ver.” der. Ağası “Allah belanı versin, osurursan osur.” der. Delice Memed bi osurur, aşağıdakiler hava gürlendi sanırlar. Bir zaman sonra Delice Memed “Ağa benim işeyesim geldi.” der. Ağası, Delice Memed’e “Gardaş işeme görürler.” der. Delice Memed “O zaman yarımca leblebimi ver.” der. Ağası “Ulan Allah belanı versin, işersen işe.” der. Delice Memed bir işer, aşağıdakiler hava çilenmeye başladı sanırlar. Bir zaman sonra, Delice Memed “Ağa golum yoruldu gapıyı bırakacağım.” der. Ağası “Olmaz gardaş görürler.” der. Delice Memed “O zaman yarımca leblebimi ver.” der. Ağası “Ulen Allah belanı versin, bıragırsan bırag.” der. Delice Memed gapıyı bırakıverdi miydi aşağıdakiler: “Arkadaşlar gök göçüp gelir, kaçın, canınızı gurtarın!” derler. Ve arkalarına bakmadan geçerler. Daha sonra Delice Memed ile gardaşı aşağıya inerler, sofraya oturup bir güzel garınlarını doururlar. Garagol gumandanı ne olup, ne olmuyor diye öğrenmeg ister ve sağdıçını gönderir. Sağdıç bir baksa ki; İki gişi yemeg yeyip yatır. Delice Memed “Gel arkadaş sen de ye.” der. Arap sağdıç oturur, yemeg yemeye başlar. Delice Memed bir ara “Ulen arkadaş dilinde gıl var, dilini çıkar da gılı alayım.” der. Arap uşağı dilini çıkarınca Delice Memed, arabın dilini kökünden kesiverir. Uşak, ağzı gan, revan içinde gumandanın yanına gelir. Oradakiler korkuyla ne olduğunu sorarlar. Uşak, “lö lö lö lö lö...” der. Gumandan, “Kimi gördün, kim ne yaptı?” diye sorar. Uşak yine “lö lö lö lö lö...” diye garip sesler

çıkartır. Gumandan “Burası çok uğursuz bir yer.” der. Ve yanındakileri alarak acele ile geri döner.

Delice Memed ile gardaşı parayı halen yeyip yatırlarmış. Onlar ermiş muradına, biz çikalım kerevetine.

V. Yağarca Mehmet

Evvel zamanda bir garı varmış. Garı, gocasından habersiz gırığı(dostu) ile oynaşmış. Yağarca Memet garının evine gider, gocasını sorar, garı gocasının çalışmaya gettiğini söyler. Yağarca Memet bunu görür ve “Bu adam kim, burada ne işi var?” diye sorar. Garı “O, benim misafirim, beni ziyarete gelmiş.” der. Durumu çakallayan (Olup biteni anlayan)Yağarca Memet sesini çıkarmaz.

Bir ara garı yumurta pişirmeye gider, yağı tavaya koyar. Bakar su yog koşarag suya gider. Bu arada garının misafiri horlayarak uyuya kalır. Yağarca Memet, tavada gaynayan yağı adamın boğazına dökerek öldürür. Kendisi de ceviz sandığının üstüne oturur. Garı suyu getirir, yumurtayı pişirir, misafirini çağırır, ama Yağarca Memet'i çağırmaz. Misafir ise sofraya bir türlü gelmez. Meraklanan garı misafirinin yanına gider. “Galg-malg.” der, adam galkmaz. Baksa ki, adam ölmüş. Yağarca Memet “Sen adamı öldürdün, gocan gelince söyleyeceğim.” der. Garı “Etme eyleme, gocam beni öldürür.” der. Yağarca Memet “Bana biraz para verirsen, sana yardım eder. Bu adamı ortadan galdırırım.” der. Garı razı olur. Yağarca Memet adamı evin kapısının önüne oturtur. Ağzına bir lüle (Pipo) verir ve lülenin içine kömür koyar. Garı gorkudan dışarı bile çıkamaz.

Evin sahibi gelir. Kapıdaki adamı görünce şaşırır. Gene de Allah'ın selamını vermek için “Selağmün aleyküm.” der, ses yoğ, tekrar “Selağmün aleyküm.” der ses yoğ. Sinirlenir ve gazmanın sapını adama vurur. Adam yere yığılır, kalakalır. Yağarca Memet “Arkadaş sen ne yaptın? O benim babamdı, gulağı sağırdı, sen onu nasıl öldürürsün.” der. Adam gorkudan “Aman, arkadaş, ben ettim sen eyleme, bu adamı götür, beni asarlar ne istersen vereyim.” der. Garısı olanları içerden duyar ama bir şey söylemez. Çünkü Yağarca Memet'in, o adamın gırığı olduğunu söylemesinden gorkar. Yağarca Memet adamdan bir hayli para alır. Eşeğin üstüne adamı bindirir, dah cık cık, dah cık cık yola koyulur. Gel zaman get zaman yolda düven süren (Har-

man kaldıran) bir adam görür. Yorulduğu için adam ağacın altında dinleniyormuş. Yağarca Memet eşeğin üstündeki ölü adamı düzeltir. Ağzına da daha önceki gibi bir lüle ateşler eşeği çeçe¹⁶⁰ goyuverir, gendisi de çalılarının arkasına saklanır, beklemeye başlar. Ağacın altında dinlenen harmanacı, eşeğin çeçden yediğini görünce “Arkadaş, görmüyor musun, eşeğin çeçi yiyor.” der. Eşeğin üstündeki adam heç aldırış etmez. Harmanacı gene bağırır, adamın aldırış ettiği yoğ. Sinirlenerek yabayı¹⁶¹ bir gor Yağarca Memet “Ulen ben su dökmeye gettiydim, sen babamı öldürdün ha, seni şikaâyet edeceğim.” der. Hapise girmegden çok korkan harmanacı, “Aman arkadaş, ben ettim sen eyleme, sana kırk gatır yükü buğday vereyim, benim yakamı bırağ.” der. Yağarca Memet’in evine kırk gatır yükü buğdayı yıkar, Yağarca Memet oradan da ölü adamı alır ve yola koyulur. Gel zaman, get zaman bir gasabaya varır. Gasabada namaza getmekte olan bir dükgancının, gapısına adamı goyar. Ağzına lüle vererek oturdur, gendisi de dükganda ne kadar eşya varsa gırır ve bir başga dükganın köşesine sokulur. Dükgancı namazdan gelince bir bakar ki; dükkan talan edilmiş. Sinirlenerek dışarı çıkar. Adamın birisi dükganın gapısında oturmuş lüle içiyor. Sinirlenerek adama tekme-tokat girişir. Adam yere yığılır galır. Yağarca Memed koşarak gelir “Ulen arkadaş sen benim babamı nasıl öldürürsün, seni şikâyet edeceğim.” der. Dükgancı “Ben ettim sen eyleme, bu dükgan senin olsun.” der. Yağarca Memet dükganı da alır, çok zengin olur. de yaşayıp yatırmış. Onlar ermiş muradına biz çikalım kerevetine.

¹⁶⁰ çeç: Savrulularak samanından ayrılmış tahıl yığıını.

(<http://tdkterim.gov.tr/ttas/?kategori=derlay&kelime=ceç>) (05.01.2010)

¹⁶¹ yaba: 1. Tınaz savurmaya yarayan tahtadan, büyük çatal araç. 2. Yemek çatalı. 3. Ağaçtan yapılmış bir kaç dişli kürek, 'tığ' savurmakta kullanılan alet. 4. Saman küreği 5. Arpa ve buğdayı savurmaya yarayan tahtadan yapılmış büyük çatal.

(<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=yaba&ayn=tam>), (05.01.2010)

Masalda kullanılan anlamı da “arpa ve buğdayı savurmaya yarayan tahtadan yapılmış büyük çatal.”dır.

VI. SONUÇ

Masallar yapılarındaki tekerlemeler, anlattıkları olağanüstülükler nedeniyle çoğu insan tarafından sadece bir eğlence aracı olarak görülmektedir. Hâlbuki masallar eğlendirici olmalarının yanında eğitici nitelik taşımakta, birçok gelişim döneminde bireye olumlu katkıda bulunmaktadır.

Masalların eğitim konusunda başlıca katkılarından biri, bireyin gözlem yapma yeteneğini artırmalarıdır. Kready'nin "Masallar çocuğa doğru gözlem yapma gücünü verir."¹⁶² açıklaması da bu hususu destekler mahiyettedir. Doğru gözlem yapma beraberinde doğru öğrenmeyi de getirecektir. Çünkü sosyal öğrenme kuramcılarına göre insan, taklit ve gözlem yoluyla öğrenmektedir. Masalların eğitimdeki yeri sadece bu kadarla sınırlı değildir. Yine Kready'e göre "Masallar, duyguları güçlendirir, hayal gücünü geliştirir, hafızayı eğitir, mantığı kullanır."¹⁶³ Burada da görülüyor ki; masallar, duygusal gelişime ve bilişsel gelişime katkıda bulunan etkili eğitim araçlarıdır.

Çocukların bir eğlence aracı olarak gördüğü masalların bir diğer özelliği de sosyal hayatı öğretiyor olmalarıdır. Masallar, bireylere toplumsal kuralları öğretmelerinin yanında, sosyal ilişkilerin nasıl kurulması gerektiği hakkında da fikir vermek-

¹⁶² Laura F. Kready, A Study of Fairy Tales, s. 22
(http://books.google.com.tr/books?id=ACJWeArIZEQC&dq=a+study+of+fairy+tales&printsec=frontcover&source=bl&ots=K0Va2kwEIw&sig=tUmGKcdYVlaUF5CqRJT9QgpVsL0&hl=tr&ei=G1ZTS7SSD8-y4QbYhe2QCQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=5&ved=0CCUQ6AEwBA#v=onepage&q=&f=false) (17.01.2010)

¹⁶³ Kready, s. 23

tedirler. Masalların sosyal ilişkilerde sağladığı olumlu katkı çocuğun diğer gelişim dönemlerini de şüphesiz olumlu etkileyecektir.

Dil gelişimi alanında da masalların etkisi yadsınamaz. Anne sütüyle birlikte alınmaya başlayan masal, gerek dilin estetik yanını taşıyan tekerlemeler sayesinde gerekse içinde barındırdığı kelimelerin zenginliği ile çocuğa ninnilerden sonra dil eğitimi verildiği ilk edebi türdür.

Gazipaşa masalları, masalların tüm bu genel özelliklerini taşımaları yanında aklın öneminin vurgulanması, arkadaşlık, dürüstlük, bağışlama, sabır ve iyi-kötü gibi kavramların açıklanması bakımından ayrıca değer kazanmaktadırlar.

Çalışmamızın sonucunda, masalların gelişim süreçlerindeki olumlu etkileri göz önünde bulundurularak;

1- Aile ortamında çocuğun doğumundan itibaren masallarla tanıştırılması, onu sıkılmayacak aralıklarda masalların anlatılması ve çocuktan öğrendiği masalları anlatmasının istenmesi,

2- İlköğretimde masallardaki iletilerin, irdelenerek bu iletilerin konu edildiği eğlenceli tartışma ortamlarının oluşturulması ve çocuklara kendi masallarını yazma imkânının verilmesi,

3- Orta öğretimde ise; öğrencilerin araştırmacı, tartışmacı yanlarını geliştirmelerine imkân verecek, toplumun sosyal yapısıyla masallardaki iletiler arasındaki bağın konu edildiği tartışma ortamları hazırlanması,

4- Halk edebiyatı ürünlerinin gelecek nesillere aktarılabilmesi amacıyla derleme çalışmaları yapan araştırmacılara, bu çalışmada yapıldığı gibi derleme sırasında çekilen video/ses kayıtlarının çalışma ile sunulması tavsiye edilebilir. Çünkü anlatıcının söyleyiş özellikleri sadece kulakla yapılan çözümlenmelerde tam olarak yansıtılamayabilir. Bu durumu Öçalan, şu sözleriyle açıklamaktadır: “Ağız çalışmalarına ait metinlerin ses kayıtları ile birlikte sunulmaması sebebiyle, bazen aynı yöreye ait iki

çalışmada farklı çözümlenmelere rastlanabilmektedir.”¹⁶⁴ Yapılan kayıtların derleme çalışmaları ile beraber sunulmaları fonetik alanında yapılacak çalışmalara hız kazandırmaları ve kaynaklık etmeleri bakımından önemlidir.

5- Son olarak, masal anlatıcılarının jest ve mimiklerinin, konuşmalarındaki vurgu ve tonlamaların video kayıtlarıyla tespit edilmiş olmalarından faydalanılarak; ilgili sanat dallarında veya “Türk Masal Anlatıcılığı” gibi halk bilimi alanında çalışmalar yapılabilir.

Özetle “Gazipaşa Masalları ve Bunların Eğitimdeki Yeri” adlı bu çalışmanın, eğitim alanında, halk edebiyatı ürünlerinden faydalanılması hususunda; ortaya koyduğu fikir ve masallarla; eğitimcilere, anne-babalara, halk bilimcilere ve sanat araştırmacılarına önemli bir kaynak olarak hizmet edebileceği söylenebilir.

¹⁶⁴ Muharrem Öçalan, Ağız Araştırmalarında Bilişim Teknolojilerinin Kullanılması ve Ağız Tezleri için Yenilik Önerileri, (http://turkoloji.cu.edu.tr/DILBILIM/muharrem_ocalan_agiz_bilisim.pdf) . (10, 08,2009)

KAYNAK KİŞİLER

ADI : Ülfet

SOYADI : AKBAŞ

DOĞUM YERİ : Kahyalar

DOĞUM TARİHİ : 13/ 01/1946

ADRES : Kahyalar Bel. Burhan Mah. Kenen evren Cad.
Nu: 12 / Gazipaşa

ÖĞRENİM DÜZEYİ : İlkokul

MASALI KİMDEN ÖĞRENDİĞİ : Ninesinden

MESLEĞİ : Ev hanımı

ANLATTIĞI MASALLAR : Aç Ayı, Ayının Aşkı, Ayı ile Tilki, Yılan ile Tilki, Yılan ile İnsan, Evlilik Merakı.

ADI : Döndü

SOYADI : AKGÜL

DOĞUM YERİ : Kahyalar

DOĞUM TARİHİ : 01/07/1942

ADRES : Sariağaç Mah. Gül Sok. Nu:20 / Gazipaşa

ÖĞRENİM DÜZEYİ : İlkokul 1 terk

MASALI KİMDEN ÖĞRENDİĞİ : Nenesinden

MESLEĞİ : Ev hanımı

ANLATTIĞI MASALLAR : Yalancının Evi Yanar

ADI : Ahmet

SOYADI : BELEN

DOĞUM YERİ : Gazipaşa

DOĞUM TARİHİ : 01/01/1949

ADRES : Kahyalar Beldesi Burhan Mah. Kenan Evren
Cad. Nu: 10 ANTALYA/ Gazipaşa

ÖĞRENİM DÜZEYİ : Ortaokul

MASALI KİMDEN ÖĞRENDİĞİ : Aile Büyüklerinden

MESLEĞİ : Çiftçi

ANLATTIĞI MASALLAR : Oduncu ile Karısı

ADI : Ayşe

SOYADI : ERKUL

DOĞUM YERİ/ TARİHİ : Kahyalar

DOĞUM TARİHİ : 01/07/1910

ADRES : Kahyalar Sariağaç Mevkii Fatih Cad.
No:2

ÖĞRENİM DÜZEYİ : Yok

MASALI KİMDEN ÖĞRENDİĞİ : Annesinden

MESLEĞİ : Ev hanımı

ANLATTIĞI MASAL : Öksüz Çocuklar

ADI : Ali Rıza

SOYADI : ÖZYİĞİT

DOĞUM YERİ : Ilıca Köyü/ Gazıpaşı

DOĞUM TARİHİ : 1938 (Ay ve gün nüfus cüzdanında yazmıyor.)

ADRES : Ilıca Köyü Manavlı Mah. No:18 / Gazıpaşı

ÖĞRENİM DÜZEYİ : Yok

MASALI KİMDEN ÖĞRENDİĞİ : Büyüklerinden

MESLEĞİ : Çoban

ANLATTIĞI MASALLAR : Keklik ile Tilki

ADI : Ayşe

SOYADI : ÖZYİĞİT

DOĞUM YERİ : Gazipaşa

DOĞUM TARİHİ : 01/02/1961

ADRES : Bıçkıcı Mah. Beyobası Köyü

ÖĞRENİM DÜZEYİ : İlkokul

MASALI KİMDEN ÖĞRENDİĞİ : Annesinden

MESLEĞİ : Ev hanımı

ANLATTIĞI MASALLAR : Üç Kız Kardeş, Göldeki Kurbağalar

ADI : Mustafa

SOYADI : UTKU

DOĞUM YERİ : Karalar Köyü

DOĞUM TARİHİ : 1930 (Ay ve gün nüfus cüzdanında yazmıyor.)

ADRES : Yeniköy Köyü Bozerkek Mah. Nu: 31 Gazipaşa

ÖĞRENİM DÜZEYİ : Yok

MASALI KİMDEN ÖĞRENDİĞİ : Yakınlarından, büyüklerinden

MESLEĞİ : Çiftçi

ANLATTIĞI MASALLAR : Çobanın Karısı, Ayıkulak ile Prenses

ADI : Rabia

SOYADI : YALÇIN

DOĞUM YERİ : Perente Küçükü Köyü/ Gazipaşa

DOĞUM TARİHİ : Tam olarak bilmiyor, nüfus cüzdanı vb. gibi
bir şey bulamadı 65'in üzerinde.

ADRES : Aydıncık Köyü Hava Alanı Köşesi

ÖĞRENİM DÜZEYİ : Yok

MASALI KİMDEN ÖĞRENDİĞİ : Annesinden

MESLEĞİ : Ev hanımı

ANLATTIĞI MASALLAR : Sarı Arı ile Bal Arısı, Koyun ile İnek

KAYNAKLAR

- AKAY, Recep; “*Türk ve Alman Masallarında Çocuk Figürleri*”, (Danışman: Prof. Dr. Vural Ülkü), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1998, (<http://sosyalbilimler.cu.edu.tr/tez/307/>). (10.01.2010).
- ALPTEKİN, Ali Berat; *Hayvan Masalları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991, s. 113-116.
- ARTUN, Erman; *Anonim Türk Halk Edebiyatı Nesri*, Kitabevi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2006, s. 112.
- AYDIN, Betül; CAN, Gürhan; ERSANLI, Kurtman; KILIÇ, Mustafa; KÜLAHOĞLU, Şermin; ÖZTÜRK, Bülent; BİLGE, Filiz; KÜÇÜKKARAGÖZ, Hadiye; KISAÇ, İbrahim; KORKMAZ, İsa; BİLGİN, Mehmet; Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi, B. Yeşilyaprak, Eğitim Psikolojisi, Ankara, 2008, s. 83.
- BORATAV, Pertev Naili; *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, İstanbul 1982, 75.
- BÜYÜKKARAGÖZ, Savaş; SÜN BÜL, Ali Murat; “*Dikkati Çekme, Güdüleme ve Hedef-ten Haberdar Etme Etkinliklerinin Öğrencilerin Başarıları Üzerindeki Etkileri*”, <http://tef.selcuk.edu.tr/salan/sunbul/g/g3.pdf>, s.1. (29.12.2008).
- CİRAVOĞLU, Öner; *Çocuk Edebiyatı*, Esin Yayınevi, 4. Basım, İstanbul 2000, s. 11.
- ÇAĞLAR, Ümit Sıtkı; *Gazipaşa Folkloru*, Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Yayınlanmamış Bitirme Tezi, 29-38.
- ÇETİNKAYA, Zeynep; *Masalların Türkçe Öğretimindeki Yeri ve Önemi*, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Yardımcı), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2007, s. 9.
- ÇEVİRME, Hülya; “*Masal ve Efsanelerde Halk Eğitimi*”, http://web.inonu.edu.tr/~efdergi/dergi/Hulya_masal.htm. (26.12.2008)
- ÇİMRİN, Hüseyin; *Antalya Folkloru*, 2. Baskı, Antalya, 2008, s. 501-503.
- DÖKMEN, Üstün; “*Grimm ve Türk Halk Masallarındaki Davranış Modellerinin Operant Şartlamaya Denetim Odağı Açısından İncelenmesi*”, (<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/517/6447.pdf>), (23.08.2009)

- ERDEN, Münire; AKMAN, Yasemin; *Eğitim Psikolojisi Gelişim-Öğrenme-Öğretme*, Arkadaş Yayınevi, 16. Baskı, Ankara 2007, s. 76-77.
- ERGİN, Muharrem; *Üniversiteler İçin Türk Dili*, Bayrak Basım/ Yayım/ Tanıtım, İstanbul 2005, s. 13.
- GÜLER, Deniz; *Eğitim İletişimi Kurumu Olarak Çocuk Televizyonu ve Uygulamaları İle Bir Model Önerisi*, (Danışman: Prof. Dr. İnal Cem Coşkun), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1990, s. 38-40.
- HELİMOĞLU YAVUZ, Muhsine; *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*, İstanbul 2009, s. 51-59.
<http://tdkterim.gov.tr/bts/>, (05.01.2010)
http://tr.wikipedia.org/wiki/Gazipa%C5%9Fa,_Antalya, (09/08/2009)
<http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>, (11.08.2009)
<http://www.gazipasa.bel.tr/v2/kurumsal.asp?id=39> (09/08/2009)
<http://www.gazipasaforum.net/gazipasa-sozluk/s-fdr-e7an.html>, (03.01.2010)
- KANTARCIOĞLU, Selçuk; *Eğitimde Masalın Yeri*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1991, s. 13.
- KARA, Ruhi; *Erzincan Masalları Metin İncelemeleri (1-2)*, (Danışman: Prof. Dr. Bilge Seyidoğlu), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1996.
- KARAKUŞ, İdris; “*Edebiyat-Eğitim İlişkisi*”, *Bilge*, S. 9, Yaz 1996, s. 5.
- KREADY, Laura F. ;A Study of Fairy Tales, s. 22
http://books.google.com.tr/books?id=ACJWeArIZEQC&dq=a+study+of+fairy+tales&printsec=frontcover&source=bl&ots=K0Va2kwEIw&sig=tUmGKCdYVlaUF5CqRJT9QgpVsL0&hl=tr&ei=G1ZTS7SSD8-y4QbYhe2QCQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=5&ved=0CCUQ6AEwBA#v=onepage&q=&f=false. (17.01.2010)
- OĞUZKAN, A. Ferhan; *Çocuk Edebiyatı*, Anı Yayıncılık, Ankara 2000, s. 2.
- ÖÇALAN, Muharrem; “*Ağız Araştırmalarında Bilişim Teknolojilerinin Kullanılması ve Ağız Tezleri için Yenilik Önerileri*”,
(http://turkoloji.cu.edu.tr/DILBILIM/muharrem_ocalan_agiz_bilisim.pdf) . (10, 08,2009)

- PARLATIR, İsmail; GÖZAYDIN, Nevzat; ZÜLFİKAR, Hamza; TEZCAN AKSU, Belgin; TÜRKMEN, Seyfullah; YILMAZ, Yaşar; *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998, s. 670.
- SAĞIR, Mukim; “Folklor ve Okullu Eğitim”, *Milli Folklor*, S.9, Bahar 1991, s.38.
- SAKAOĞLU, Saim; *Masal Araştırmaları*, Akçağ Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2007, s. 4.
- SENEMOĞLU, Nuray; *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*, Gazi Kitabevi, 12. Baskı, Ankara 2005, s. 3.
- SEYİDOĞLU, Bilge; Masal, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 6.cilt, İstanbul 1986, s. 149-153.
- ŞEMSETTİN SAMİ; *Temel Türkçe Sözlük*, Tercüman Yayınları, İstanbul 1985, s. 310.
- ŞEN, Ali Tevfik; *Dünden Bugüne Gazipaşa Tarihi ve Folkloru*, (Danışman: Öğr. Gör. Celal Görgülüer), Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Yayınlanmamış Bitirme Tezi, s. 62-63.
- T. C. BAŞBAKANLIK İNSAN HAKLARI BAŞKANLIĞI, “Çocuk Hakları Bildirgesi”, http://www.ihb.gov.tr/haklarim/hak_konulari/cocukca.htm (11.05.2008)
- YALÇIN, Alemdar; AYTAŞ, Gıyasettin; *Çocuk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2005, s. 15.
- YALDIZ, Hatice Tuğba; “*Masalların Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi*”, (Danışman: Yrd. Doç Dr. Seyit Emiroğlu), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 13.
- YAVUZER, Haluk; *Çocuk Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, 28. Baskı, İstanbul 2005, s. 187.
- YILDIZ, Ali; *Dünden Bugüne Gazipaşa Tarihi*, Birinci Baskı, Antalya, 2008, s. 8.